

CUMHURİYET SENATOSU

TUTANAK DERGİSİ

3 ncü Birleşim

8 . 11 . 1977 Salı

İÇİNDEKİLER

	Sayfa	Sayfa
I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ	62:63	
II. — GELEN KÂĞITLAR	63	
III. — YOKLAMA	64	
IV. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI	64,95	
1. — Görev ile yurt dışına giden İçişleri Bakanı Korkut Özal'a, İmar ve İskân Bakanı Recai Kutan'ın vekâlet etmesinin uygun görülmüş olduğuna dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi. (3/1157)	64	
2. — Yabancı ülkelerde çalışan yurttaşlarımızın sorunları hakkında kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev bölümüne dair tezkeresi. (3/1154, 10/62)	64	
3. — Devlet Planlama Teşkilâtınca kurulan «Kalkınma Fonu» na ayrılan dört yüz milyon liranın dağıtım şekli hakkında kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev bölümüne dair tezkeresi. (3/1153, 10/32)	64	
4. — Toplumun etkileyen bunalımın kökenleri ve nedenlerini hazırlayanlar ile olayların devamının önlenmesi hakkında kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev bölümüne dair tezkeresi. (3/1152, 10/29 - 41)	64:65	
5. — Su ürünleri ile meşgul olan kooperatifler ve su ürünleri üretimi bölgelerinde kiracı durumunda bulunanlar hakkında kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev bölümüne dair tezkeresi. (3/1160, 10/37)	65	
6. — Isparta Üyesi Mustafa Gülcügil'in hastalığı sebebiyle 25 . 9 . 1977 tarihinden itibaren 20 gün izinli sayılmasına dair Başkanlık tezkeresi. (3/1161)	65	
7. — Su ürünleri ile meşgul olan kooperatifler ve su ürünleri üretimi bölgelerinde kiracı durumunda bulunanlar hakkında kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev süresinin 2 ay uzatılmasına dair tezkeresi. (3/1149, 10/37)	65	
8. — Geri kalmış bölgelerin sorunlarının ayrıntılarıyla belirlenmesi amacıyla kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev süresinin 2 ay uzatılmasına dair tezkeresi. (3/1155, 10/36)	65:66	

	Sayfa
9. — Toplamı etkileyen bunalımın kökenleri ve nedenlerini hazırlayanlar ile olayların devamının önlenmesi hakkında kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev süresinin 2 ay uzatılmasına dair tezkeresi. (3/1156, 10/41 - 29)	66
10. — Komisyonlarda açık bulunan üyeliklere seçim.	66,95
11. — Başkanlık Divanında açık bulunan üyeliklere seçim.	66:67
V. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER	67
1. — Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi İbrahim Öztürk ve arkadaşlarının, ekonomimizin bugünkü durumu hakkında bir genel görüşme açılmasına dair önermeleri. (8/4)	67:95
VI. — SORULAR VE CEVAPLARI	96
A) Yazılı Sorular ve Cevapları	96
1. — Cumhuriyet Senatosu Rize Üyesi Talât Doğan'ın, «Rize şehri limanı» ile «Çayeli limanı»nın 1978 yılı programına alınması hususunda ne düşünüldüğüne dair soru önergesi ve Ulaştırma Bakanı Yılmaz Ergenekon'un yazılı cevabı. (7/746)	96:97
2. — Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi İbrahim Öztürk'ün, Türkiye'de kolera bulunup	

	Sayfa
bulunmadığına dair soru önergesi ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Cengiz Gökçek'in yazılı cevabı. (7/781)	97:99
3. — Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi İbrahim Öztürk'ün, Ankara'nın Kalecik ilçesinde meydana gelen olaylara dair soru önergesi ve İçişleri Bakanı Korkut Özal'ın yazılı cevabı. (7/791)	99
4. — Cumhuriyet Senatosu Rize Üyesi Talât Doğan'ın, 30 . 7 . 1977 tarihinde sel felâketine maruz kalan Rize ilindeki çay ve diğer tarım üreticilerine ne şekilde yardım yapılacağına dair soru önergesi ve Gıda - Tarım ve Hayvancılık Bakanı Fehim Adak'ın yazılı cevabı. (7/792)	99:100
5. — Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi Kemal Sarıbrahimoğlu'nun, Adliye mensuplarının vazife esnasında giydikleri kıyafetlere dair soru önergesi ve Adalet Bakanı Necmettin Cevheri'nin yazılı cevabı. (7/804)	100:101
6. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca S. Ü. Hüsamettin Çelebi'nin, Politika Gazetesinde çıkan bir yazıya dair soru önergesi ve Cumhuriyet Senatosu Başkan Sırrı Atalay'ın yazılı cevabı. (7/809)	101:102

I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Antalya Üyesi Reşat Oğuz ve arkadaşlarının «Can güvenliği ve öğretim özgürlüğü» konusunda (8/5) bir genel görüşme açılmasına dair önergesi öncelikle görüşülerek kabul edildi.

Erzurum Üyesi Sakıp Hatunoğlu'nun, İdare Amirliğinden çekildiğine dair önergesi Genel Kurulun bilgisine sunuldu.

Vekâleten yürütülmekte bulunan;

Millî Savunma Bakanlığına, Sosyal Güvenlik Bakanı Turhan Kapanlı'nın,

Gençlik ve Spor Bakanlığına, Devlet Bakanı Ali Şevki Ereğ'in,

Anayasanın 102 nci maddesi gereğince atanmalarının uygun görülmesi olduğuna dair Cumhurbaşkanlığı tezkereleri, Genel Kurulun bilgisine sunuldu.

Görev ile yurt dışına gidecek olan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Cengiz Gökçek'e, Devlet Bakanı Sadi Somuncuoğlu'nun;

Görev ile yurt dışına giden Ticaret Bakanı Ağâh Oktay Güner'e, Gümrük ve Tekel Bakanı Gün Sazak'ın;

Sosyal Güvenlik Bakanı Turhan Kapanlı'nın Millî Savunma Bakanlığına atanmasıyla boşalan Sosyal Güvenlik Bakanlığına, Bayındırlık Bakanı Selâhattin Kılıç'ın;

Devlet Bakanı Ali Şevki Ereğ'in Gençlik ve Spor Bakanlığına atanmasıyla boşalan Devlet Bakanlığına, Gençlik ve Spor Bakanı Ali Şevki Ereğ'in;

Vekillik etmelerinin, Anayasanın 106 nci maddesi gereğince, uygun görülmesi olduğuna dair Cumhurbaşkanlığı tezkereleri, Genel Kurulun bilgisine sunuldu.

başkanlığı tezkereleri Genel Kurulun bilgisine sunuldu.

C.H.P., A.P., M.B. ve Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyeler Grup Başkanlarının, Gruplarının görev bölümüne;

Lice'de depremde sonra yapılan konutlar hakkında (10/25) kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonunda açık bulunan Kâtip Üyelğe Ahmet Karayigit'in seçilmiş olduğuna;

Geri kalmış bölgelerin sorunlarını ayrıntılarıyla belirlemek üzere (10/36);

Hapishane ve tevkifhanelerin durumu hakkında (10/39);

Traktör satışları konusunda (10/54);

Yabancı devletler ve milletlerarası kurullarla yapılan Andlaşmalara dair (10/43);

Kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlıklarının, Komisyonlardaki görev bölümüne;

Dair tezkereleri Genel Kurulun bilgisine sunuldu.

Komisyonlarda açık bulunan üyelikler ile Başkanlık Divanında açık bulunan üyelikler için yapılan seçimler sonucunda Genel Kurulda çoğunluğun bulunmadığı anlaşıldığından;

8 . 11 . 1977 Salı günü saat 15.00'te toplanılmak üzere Birleşime saat 17.55'te son verildi.

Divan Üyesi

Başkan

Cumhurbaşkanınca S. Ü.

Sırrı Atalay

Hüsamettin Çelebi

Divan Üyesi

Afyonkarahisar

Mustafa Çelik

II. — GELEN KÂĞITLAR

Teklif

1. — Cumhuriyet Senatosu Eskişehir Üyesi Ömer Ucuza'nın, «T. C. Turizm Bankası Kanununun 5 nci maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi» (Millet Meclisi Başkanlığına)

Sözlü Soru

2. — Cumhuriyet Senatosu Erzurum Üyesi Hilmi Nalbantoğlu'nun, Saraylar ve Yalova'da Termal tesisinin ne şekilde kullanıldığına dair Cumhuriyet Senatosu Başkanından sözlü sorusu. (6/87)

Yazılı Sorular

1. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye Hüsamettin Çelebi'nin Politika Gazetesinde çıkan bir yazıya dair Cumhuriyet Senatosu Başkanından yazılı sorusu. (7/809)

2. — Cumhuriyet Senatosu Rize Üyesi Talât Doğan'ın, ceza ve tevkif evlerindeki hükümlü ve tutuklulara dair yazılı soru önergesi, Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. (7/810)

3. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye Fethi Çelikbaş'ın, Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankasının iştiraki olan şirketlere dair yazılı soru önergesi, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına gönderilmiştir.

4. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye Fethi Çelikbaş'ın, İzmit Körfezinde Kar-

tal - Yalova hattına ilâveten yeni bir hat ihdası ile ilgili çalışmalara dair yazılı soru önergesi, Başbakanlığa gönderilmiştir. (7/812)

5. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye Fethi Çelikbaş'ın, ilaç endüstrimize dair yazılı soru önergesi, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına gönderilmiştir. (7/813)

6. — Cumhuriyet Senatosu Erzurum Üyesi Hilmi Nalbantoğlu'nun, patates ürünü için taban fiyatı uygulanması hususunda ne düşünüldüğüne dair yazılı soru önergesi, Gıda - Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına gönderilmiştir. (7/814)

7. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye Fethi Çelikbaş'ın, memur statüsünde olan bir devlet personeline maaş ödenmemesi sebebi-ne dair yazılı soru önergesi, Başbakanlığa gönderilmiştir. (7/815)

8. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye Fethi Çelikbaş'ın, Uluslararası Metal Sendikalar Birliğine dair yazılı soru önergesi, Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. (7/816)

9. — Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi Mehmet Özgüneş'in 1 nci Millî Birlik Komitesi üyelerine hüviyet cüzdanı verilip verilmediğine dair Cumhuriyet Senatosu Başkanından yazılı sorusu. (7/817)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 15.00

BAŞKAN : Başkanvekili Rahmi Erdem

DİVAN ÜYELERİ : Mustafa Çelik (Afyon karahisar), Emanullah Çelebi (Tabii Üye)

BAŞKAN — Üçüncü Birleşimi açıyorum.

III. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır.
(Yoklama yapıldı)

BAŞKAN — Çoğunluğumuz vardır, görüşmelere başlıyoruz.

VI. - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — Görev ile yurt dışına giden İçişleri Bakanı Korkut Özal'a, İmar ve İskân Bakanı Recai Kutan'ın vekillik etmesinin uygun görülmüş olduğuna dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi. (3/1157)

BAŞKAN — Bir Cumhurbaşkanlığı tezkeresi vardır, bilgilerinize sunulacaktır.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Görev ile yurt dışına giden İçişleri Bakanı Prof. Korkut Özal'ın dönüşüne kadar; İçişleri Bakanlığına, İmar ve İskân Bakanı Recai Kutan'ın vekillik etmesinin, Başbakan'ın teklifi üzerine, uygun görülmüş olduğunu arz ederim.

Fahri S. Korutürk
Cumhurbaşkanı

BAŞKAN — Bilgilerinize sunulmuştur.

2. — Yabancı ülkelerde çalışan yurttaşlarımızın sorunları hakkında kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev bölümüne dair tezkeresi. (3/1154, 10/62)

BAŞKAN — Bir Araştırma Komisyonu Başkanlığı tezkeresi vardır, bilgilerinize sunulacaktır.

Cumhuriyet Senatosu Yüksek Başkanlığına

Cumhuriyet Senatosu Kayseri Üyesi Ziya Müezzinoğlu ve arkadaşlarımızın, «Yabancı Ülkelerde Çalışan Yurttaşlarımızın Sorunları» Hakkında Kurulan Araştırma Komisyonu, 3 Kasım 1977 tarihinde toplanarak, Başkanlık Divanını aşağıda sunulan şekilde seçmiştir.

Saygıyla arz ederim.

Araştırma Komisyonu Başkanı
Suphi Gürsoytrak

Başkan : Suphi Gürsoytrak (6) oy

Başkan Yardımcısı : Şerafettin Paker. (6) oy

Sözcü : Solmaz Belül. (6) oy

Kâtip : Fevzi Özer. (6) oy

BAŞKAN — Bilgilerinize sunulmuştur.

3. — Devlet Planlama Teşkilâtınca kurulan «Kalkınma Fonu»na ayrılan dört yüz milyon liranın dağıtım şekli hakkında kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev bölümüne dair tezkeresi. (3/1153, 10/32)

BAŞKAN — Bir başka Araştırma Komisyonu tezkeresi bilgilerinize sunulacaktır.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Cumhuriyet Senatosu Erzincan Üyesi Niyazi Ünsal'ın, Devlet Planlama Teşkilâtınca Kurulan, «Kalkınma Fonu»na ayrılan 400 milyon liranın dağıtım şekli hakkında kurulan Araştırma Komisyonumuz 3 . 11 . 1977 günü toplanarak aşağıda isimleri yazılı sayın üyeleri Başkanlık Divanına seçmiştir.

Saygıyla arz olunur.

Araştırma Komisyonu Başkanı
Solmaz Belül

Başkan : Solmaz Belül (İstanbul)

Sözcü : Hasan İldan (Elâzığ)

Kâtip : Mehmet Bilgin (Bingöl)

BAŞKAN — Bilgilerinize sunulmuştur.

4. — Toplumun etkileyen bunalımın kökenleri ve nedenlerini hazırlayanlar ile olayların devamının önlenmesi hakkında kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev bölümüne dair tezkeresi. (3/1152, 10/29-41)

BAŞKAN — Bir, üçüncü Araştırma Komisyonu tezkeresi vardır, bilgilerinize sunulacaktır.

Yüksek Başkanlığa

Şiddet olaylarının kökenlerini ve nedenlerini Araştırma Komisyonu 3 Kasım 1977 tarihli Birleşiminde açık bulunan;

Komisyon Başkanlığına Fevzi Hakkı Esatoğlu (İstanbul);

Komisyon Kâtipliğine de Sadettin Demirayak (Aydın);

Seçmiştir.

Bilgilerinize saygı ile sunulur.

**Araştırma Komisyonu Başkanı
Fevzi Hakkı Esatoğlu**

BAŞKAN — Bilgilerinize sunulmuştur.

5. — *Su ürünleri ile meşgul olan kooperatifler ve su ürünleri üretimi bölgelerinde kiracı durumunda bulunanlar hakkında kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev bölümüne dair tezkeresi. (3/1160, 10/37)*

BAŞKAN — Bir dördüncü Araştırma Komisyonu tezkeresi vardır, bilgilerinize sunulacaktır:

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun 6 . 1 . 1977 tarihli 20'nci Birleşiminde kurulması kabul edilen su ürünleri ile meşgul olan kooperatifler ve su ürünleri üretimi bölgelerinde kiracı durumunda bulunanlar» hakkında kurulan Araştırma Komisyonumuz 3 . 11 . 1977 günü toplanarak ismi aşağıda yazılı sayın üyeyi Komisyon Başkanlığına seçmiştir.

Saygı ile arz ederim.

**Araştırma Komisyonu Başkanı
Erdoğan Bakkalbaşı**

Başkan : Erdoğan Bakkalbaşı (Konya)

BAŞKAN — Bilgilerinize sunulmuştur.,

6. — *Isparta Üyesi Mustafa Gülcügil'in hastalığı sebebiyle 25 . 9 . 1977 tarihinden itibaren 20 gün izinli sayılmasına dair Başkanlık tezkeresi. (3/1161)*

BAŞKAN — Bir Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi; vardır, okunup oylarınıza sunulacaktır:

Genel Kurula

Cumhuriyet Senatosu Isparta Üyesi Mustafa Gülcügil'in, hastalığına binaen 25 . 9 . 1977 tarihinden itibaren 20 gün müddetle izinli sayılması hususunun Genel Kurula arzı, Başkanlık Divanının 28 . 10 . 1977 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

Keyfiyet yüce tensiplerinize arz olunur.

Sırrı Atalay

Cumhuriyet Senatosu Başkanı

BAŞKAN — Cumhuriyet Senatosu Isparta Üyesi Sayın Mustafa Gülcügil'in hastalığına binaen 25 . 9 . 1977 tarihinden itibaren 20 gün süre ile izinli sayılması hususunu oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler.. Kabul etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

7. — *Su ürünleri ile meşgul olan kooperatifler ve su ürünleri üretimi bölgelerinde kiracı durumunda bulunanlar hakkında kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev süresinin 2 ay uzatılmasına dair tezkeresi. (3/1149, 10/37)*

BAŞKAN — Bir Araştırma Komisyonu önergesi vardır. Okunup oylarınıza sunulacaktır:

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun 13 . 5 . 1976 tarihli 67 nci Birleşiminde kurulması kabul edilen «Su ürünleriyle meşgul olan kooperatifler ve su ürünleri üretimi bölgelerinde kiracı durumunda bulunanlar» hakkındaki Araştırma Komisyonumuzun görev süresi 6 Kasım 1977 tarihinde sona erdiğinden, 6 . 11 . 1977 tarihinden başlamak üzere iki ay müddetle çalışma izninin verilmesini arz ederim.

Saygılarımla.

**Araştırma Komisyonu Sözcüsü
Selâhattin Özgür**

BAŞKAN — Su ürünleriyle meşgul olan kooperatifler ve su ürünleri üretimi bölgelerinde kiracı Durumunda Bulunanlar Hakkında Kurulan Araştırma Komisyonunun görevinin 6 Kasım 1977 tarihinden itibaren iki ay süre ile uzatılması hususunu oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler.. Kabul etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

8. — *Geri kalmış bölgelerin sorunlarının ayrıntılarıyla belirlenmesi amacıyla kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev süresinin 2 ay uzatılmasına dair tezkeresi. (3/1155, 10/36)*

BAŞKAN — Bir başka Araştırma Komisyonu tezkeresi vardır, okunup oylanacaktır.

Yüksek Başkanlığa

Geri Kalmış bölgelerin sorunlarının ayrıntılarıyla belirlenmesi amacıyla kurulan Araştırma Komisyonu henüz çalışmalarını tamamlayamadığından, Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü'nün 136'ncı maddesine göre, Komisyonumuzun görev süresinin 27 Ekim 1977 tarihinden itibaren iki ay daha uzatılması için delillerini arz ederim.

Saygılarımla.

**Araştırma Komisyonu Başkanı
Mehmet Bilgin**

BAŞKAN — Geri kalmış bölgelerin sorunlarının ayrıntılarıyla belirlenmesi için kurulan Araştırma Komisyonunun çalışma süresinin 27 Ekim 1977 tarihinden itibaren iki ay süre ile uzatılması husu-

sunu oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler.. Kabul etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

9. — *Toplumu etkileyen bunalımın kökenleri ve nedenlerini hazırlayanlar ile olayların devamının önlenmesi hakkında kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev süresinin 2 ay uzatılmasına dair tezkeresi. (3/1156, 10/41-29)*

BAŞKAN — Bir başka Araştırma Komisyonu önergesi vardır, okunup cylanacaktır.

Yüksek Başkanlığa

Toplumu etkileyen şiddet olaylarının kökenlerini ve nedenlerini Araştırma Komisyonu, henüz çalışmalarını tamamlayamadığından, Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü'nün 136 ncı maddesine göre, Komisyonumuzun görev süresinin 23 Ekim 1977 gününden itibaren iki ay daha uzatılması için delaletlerini arz ederim.

Saygılarımla.

Araştırma Komisyonu Başkanı
Fevzi Hakkı Esatoğlu

BAŞKAN — Toplumu etkileyen şiddet olaylarının kökenlerini ve nedenlerini araştırmak için kurulan komisyonun çalışma süresini 23 Ekim 1977 tarihinden itibaren iki ay süre ile uzatılması hususuna oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler.. Kabul etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

10. — *Komisyonlarda açık bulunan üyeliklere seçim.*

11. — *Başkanlık Divanında açık bulunan üyeliklere seçim.*

BAŞKAN — Sayın üyeler, gündemin komisyonlardan ve Başkanlık Divanında açık bulunan üyeliklere, seçimlerle ilgili maddesine geçiyoruz. Seçimler gizli oyla yapılacaktır. Zarf ve oy pusulaları dağıtılınsın.

Sayın üyeler;

Seçimleri yapılacak Divan üyelikleriyle, Komisyon üyeliklerini arz ediyorum.

VELİ UYAR (Yozgat) — Sayın Başkan, benim gündem dışı konuşmam vardı.

BAŞKAN — Efendim, müsaade buyurun. Gündem dışı konuşma bu Birleşim mümkün olmayacaktır.

Sayın üyeler;

Başkanlık Divanında boş bulunan Başkanvekillikleri için Adalet Partisi Grubu Sayın Mehmet Ünalı ve Sayın Osman Salihoglu'nu; İdare Amirliği için Sayın Sakıp Hatunoğlu'nu; Divan Üyelikleri için Sayın

Mehmet Erdem ve Sayın Mehmet Kılıç'ı aday göstermişler idi.

Aynı zamanda grup kuramayan üyeliklere, tahsis edilmiş bulunan Divan üyeliği için Sayın Mehmet Bilgin'in adaylığı evvelce bildirilmiş idi. Bunun dışında Anayasa ve Adalet Komisyonunda; Adalet Partisinin kontenjanından bir boşalma olmuş ve Adalet Partisi Grubu bu üyeliğe Sayın Gürhan Titrek'i aday göstermiştir.

Dış İşleri Turizm ve Tanıtma Komisyonunda yine Adalet Partisi Grupundan iki üyelik boşalmış ve bu üyeliklere Adalet Partisi Grubu Sayın Oral Kuraoşmanoğlu ve Sayın Safa Yalçuk'u aday göstermiştir. Grup kuramayan üyelikler için bir münhal yer vardır, buraya iki aday gösterilmiştir. Birisi Sayın Orhan Öztrak diğeri Sayın Süleyman Ergin'dir. Bu iki isimden birisi çizilecektir, bir üyeye oy verilecektir.

Millî Eğitim, Gençlik Spor ve Kültür Komisyonunda bir üyelik boştur. Bu kontenjan grup kuramayan üyelere aittir. Buraya üç tane sayın üye aday gösterilmiştir. Bu adaylar; Sayın Sami Turan, Sayın Lütfi Doğan ve Sayın Fethi Çelikleştir. Bir tek üye-ye oy verilecek diğeri iki isim çizilecektir, arz ederim.

Efendim, Divan üyelikleri için bir tasnif komisyonu, açık bulunan komisyon üyelikleri için bir tasnif komisyonu seçeceğiz. İki tasnif komisyonu ile işi yürüteceğiz. Evvelâ Divan üyelikleri için tasnif komisyonunu kura ile çekiyorum.

Sayın Deliveli?. Buradalar.

Sayın Cizrelioğlu?. Yoklar.

Sayın Sadettin Demirayak?. Buradalar.

Sayın Sezai O'Kan?.. Buradalar.

Divan üyeliklerinin tasnifini; Sayın Deliveli, Sayın Demirayak, Sayın O'kan yapacaklar.

Şimdi, komisyonlar için tasnif heyeti seçiyoruz.

Sayın Mehmet Bilgin?.. Buradalar.

Sayın Hüseyin Nail Kubalı?. Buradalar.

Sayın Muzaffer Demirtaş?.. Buradalar.

Komisyon seçimlerini Sayın Bilgin, Sayın Kubalı ve Sayın Demirtaş tasnif edeceklerdir.

Sayın üyeler;

Kürsüye dört tane oy kutusu konmuştur. Birinci kutu; Başkanvekillikleri zarfı için; İkinci kutu, İdare Amirlikleri zarfı için; Üçüncü kutu, Divan Üyelikleri için. Dördüncü kutu; komisyonlara yapılacak seçim için ayrılmıştır ve üzerlerine etiket konmuştur. Şimdi seçimlere nereden başlayacağımız

hususunda kura çekiyoruz: Sayın Mehmet Seydi-beyoğlu. Sayın Mehmet Seydibeyoğlu'ndan oy verme işlemine başlıyoruz efendim.

(Kastamonu Üyesi Mehmet Seydibeyoğlu'ndan başlanarak oylar toplandı.)

BAŞKAN — Divan ve komisyon üyelikleri için yapılan seçime oyunu kullanmayan sayın üye var mı efendim?.. Yok. Oy verme işlemi bitmiştir.

Sayın döküm komisyonları:

Divan üyeleri için; Sayın Deliveli, Sayın Demirayak, Sayın O'Kan.

Komisyonlarda açık bulunan üyelikler için; Sayın Bilgin, Sayın Kubalı, Sayın Demirtaş.

(Oyların ayrımı yapıldı.)

BAŞKAN — Sayın üyeler, Divanda açık bulunan üyelikler için yapılan seçimlerle ilgili sayın döküm tutanakları gelmiştir.

Cumhuriyet Senatosu Başkanvekillikleri için yapılan gizli oylamaya 116 sayın üye, İdare Amirliği için yapılan seçime 107 sayın üye, Divan Üyelikleri için yapılan seçime 115 sayın üyemiz katılmıştır.

Şimdi tutanaklar bilgilerinize sunulacaktır.

Yüksek Başkanlığa

Başkanlık Divanında açık bulunan bir idare Amiri için yapılan seçime (107) üye katılmış ve neticede ilişik listede adları yazılı üyeler hizalarında gösterilen oyları almışlardır.

Bilgilerinize arz olunur.

Tasnif Heyeti

Üye	Üye
Mustafa Deliveli	Sadettin Demirayak

Üye
Sezai O'Kan

Sakıp Hatunoğlu A. P. (Erzurum) 101	Boş 6
-------------------------------------	-------

BAŞKAN — Sayın Hatunoğlu, İdareci Üyelğe seçilmiştir; kendilerini kutlar başarılar dileriz.

Yüksek Başkanlığa

Başkanlık Divanında açık bulunan iki Başkanvekilli için yapılan seçime (116) üye katılmış ve neticede ilişik listede adları yazılı üyeler hizalarında gösterilen oyları almışlardır.

Bilgilerinize arz olunur.

Tasnif Heyeti

Üye	Üye
Mustafa Deliveli	Sadettin Demirayak

Üye
Sezai O'Kan

Mehmet Ünalı A. P. (Adana) 103

Osman Salihoğlu A. P. (Sakarya) 104

Boş : 11

BAŞKAN — Sayın Ünalı ve Sayın Salihoğlu Cumhuriyet Senatosu Başkanvekilliklerine seçilmişlerdir. Kendilerini kutlar, başarılar dileriz.

Yüksek Başkanlığa

Başkanlık Divanında açık bulunan üç Divan Üyesi için yapılan seçime (115) üye katılmış ve neticede ilişik listede adları yazılı üyeler hizalarında gösterilen oyları almışlardır.

Bilgilerinize arz olunur.

Tasnif Heyeti

Üye	Üye
Mustafa Deliveli	Sadettin Demirayak

Üye
Sezai O'Kan

Mehmet Erdem A. P. (Bilecik) 108

Mehmet Kılıç A. P. (Gaziantep) 108

Mehmet Bilgin M. S. P. (Bingöl) 110

İptal 7

BAŞKAN — Sayın Mehmet Erdem, Sayın Mehmet Kılıç, Sayın Mehmet Bilgin Divan Üyeliklerine seçilmişlerdir. Kendilerini kutlar, başarılar dileriz.

Sayın üyeler, komisyonlarda açık bulunan üyelikler için yapılan seçimlerin tasnifi devam etmektedir. Bu sebeple, tasnifin neticesini bilâhara size arz etmek üzere gündemin genel görüşme ile ilgili kısmına geçiyoruz.

V. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi İbrahim Öztürk ve arkadaşlarının, ekonomimizin bugünkü durumu hakkında bir genel görüşme açılmasına dair önermeleri. (8/4)

BAŞKAN — Sayın üyeler; genel görüşme konulu önerge Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanının yeni bir uygulaması ile bastırılarak bir gün ev-

vel bütün üyelerimize dağıtılmış bulunmaktadır. Bu sebeple önergenin okunmasına lüzüm olmadığı kanaatindeyiz.

Genel görüşme ile ilgili olarak söz isteyen sayın üyelerimizi bilgilerinize sunuyorum: Sayın Ziya Müezzinoğlu Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına,

Sayın Zeyyat Baykara Cumhurbaşkanlığınca Seçilen Üyeler Grubu adına.

Şimdi kişisel olarak söz isteyen sayın üyelerimi- zi arz ediyorum: Sayın Nejat Sarlıca, Sayın Hümi Naibantoğlu, Sayın Hüseyin Öztürk, Sayın Niyazi Ünsal.

Sayın Ünsal, önergenizde pek açıklık yok idi, «Kişisel söz istiyorum» tabirinden çıkardım, buraya aldım. Herhalde isabet var.

Sayın Ahmet Tahtakılıç, Sayın Hasan Güven, Sayın Mukbil Abay, Sayın İsmail İlhan, Sayın Selâhattin Çolakoğlu, Sayın İbrahim Öztürk, Sayın Mehmet Feyyat.

Sayın üyeler; genel görüşmenin müzakerelerini Hükümet adına Maliye Bakanı Sayın Cihat Bilgehan, Gençlik ve Spor Bakanı ve Devlet Bakanlığına vekaleten görevli Sayın Ali Şevki Erek katılmışlardır.

MALİYE BAKANI CİHAT BİLGEHAN (Balıkesir Milletvekili) — Sayın Ticaret Bakanı da katılıyorlar.

BAŞKAN — Sayın Ticaret Bakanı, özür dilerim efendim, Sayın Ağâh Oktay Güner..

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Gümrük ve Tekel Bakanı da..

BAŞKAN — Gümrük ve Tekel Bakanı Sayın Gün Sazak Hükümet adına genel görüşmeyi izleyeceklerdir.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Ziya Müezzinoğlu, buyurun efendim.

C. H. P. GRUPU ADINA ZIYA MÜEZZİNOĞLU (Kayseri) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

Yüce Senatonun bugünkü gündeminde çok önemli bir konu, ekonomimizin bugünkü durumu üzerinde genel görüşme açılması konusu yer almış bulunuyor.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubunun bu konudaki görüşünü açıklamaya başlamadan önce, genel görüşmeyle ilgili önergeyi oylarıyla desteklemek suretiyle, Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir kanadının bilinen nedenlerle işleyemez bir durumda bulunduğu şu sırada bu önemli konunun Yüce Senatoda görüşülmesine ve tartışılmasına olanak sağlamış olan tüm sayın üyelere Grupumuz adına teşekkürlerimizi sunmak isterim.

Sayın Başkan, sayın senatörler;

Ülkemiz, Cumhuriyet tarihinin en karanlık ve en düşündürücü dönemlerinden birini yaşamaktadır. Si-

yasal cinayetlerin, anarşinin kol gezdiği, okullarda eğitimin, dairelerde işlerin durduğu ve halkımızın yarına kaygıyla baktığı bu ortamda, giderek yoğunlaşan bunalımın odak noktalarından birini, ertelenen sorunlar nedeniyle görülememiş boyutlara ulaşan ekonomik güçlükler oluşturmaktadır.

Gerçekten, içe ve dışa dönük tüm yönleriyle ekonomimiz bugün tam bir çıkmaz içindedir. Tüm ekonomik göstergeler yanında, günlük olayların yahn gözlemi de bunu açıkça ortaya koymaktadır. Zamlarla yoklar ve bunların oluşturduğu karaborsa ve spekülasyon ortamı her alanda ekonomimize egemen olmaya başlamıştır.

Görülmemiş bir başıboşluk içinde üretici de, tüketici de sähipsiz ve çaresizdir. Yatırımlar büyük ölçüde dururken, mevcut tesislerin bir bölümü faaliyetlerini sürdüremez duruma düşmüş ve işsizlik görülmemiş bir düzeye ulaşmıştır.

Dış ödemeler alanındaki güçlükler ise, ekonomimiz üzerinde olumsuz etkileri yanında, dış âlemdede Devletimizin saygınlığını da sarsabilecek bir noktaya varmış bulunmaktadır.

Yoklar, bu derin bunalımın en somut ve en çarpıcı göstergelerinden biridir. İnsan sağlığı için zorunlu bazı ilaçlarla başlayan yoklar listesinde şimdi tuz, yağ, şeker, tüp gaz gibi halkın günlük ihtiyaç maddeleri de yer almıştır. Demir, çimento gibi temel mallar zamlardan sonra da yokluklarını yer yer sürdürmektedir. Hâlâ karaborsa konusu olan bu malların yanında, traktör, yedek parça, lastik, akümülatör gibi önemli mallarda da sıkıntı son evresine varmıştır. Bu gidişle önümüzdeki aylarda daha çok sayıda malın karaborsaya düşeceği şimdiden söylenebilir.

Hiç kuşkusuz yoklar listesinin en önemli yokları döviz ve enerjidir. Bir bakıma birçok ötekî yok, zshnda bundan ileri gelmektedir.

Birinci Cephe Hükümeti bir mirasyedi savurganlığıyla rezervlerimizi eritip tüketmesinden sonra, Mart'tan bu yana döviz yokluğu nedeniyle transferler yapılamamaktadır. Bekleyen transferler 2 milyar doları bulmuştur. Bu yüzden, şimdi alacaklılar her gün Merkez Bankasının, Maliye Bakanlığının, hatta Başbakanlığın kapısını aşındırmaktadırlar. Öte yandan, bir ara 400 milyon dolar karşısız transfer emri gönderilmiş olduğundan Merkez Bankamızın çekleri, karşılığı olmadığı sürece ödenmemektedir.

Uluslararası saygınlığımızı büyük ölçüde zedeleyen bu ciddiyetten uzak tutum ve uygulamalar ne-

deniyle tüm umudunu dış borçlara bağlanmış olan Cephe Hükümeti ne denli ağır koşullara razı olursa olsun, borç bulma olanaklarını büyük ölçüde yitirmiş gözükmektedir.

Döviz darboğazı başladığı zaman Cephe Hükümetinin, can kurtaran simidi gibi sarıldığı dövize çevrilebilir mevduatlar geri çekilmeye başlamıştır. Merkez Bankası, bu eğilim sürdüğü takdirde, çekilen DÇM'leri ödemekte güçlüklerle karşılaşacaktır.

İthalatın başlıca finansman kaynağı olması gereken ihracatımız gerilemektedir. 2,5 milyon dolar olarak programlanan 1977 yılı ihracatı Eylül sonu itibariyle 1 milyar 191 milyon dolar olarak gerçekleşmiş ve bu gidişle yıl sonunda ancak 1 milyar 600 ya da 700 milyon dolar dolaylarında kalacağı tahmin edilmektedir.

İhracatımız böylece kaygı verici bir biçimde gerilerken, işçi dövizlerinde de duraklama gözlenmektedir. Dış ticaret ve ödemeler dengesi alanındaki bu olumsuz gidişe paralel olarak Türk parasının dış piyasalardaki değeri hızla düşmektedir. Şu anda yabancı basında yer alan haberlere göre doların dış piyasalardaki değeri 25 lira dolaylarındadır.

Döviz yokluğu nedeniyle yeni yatırımlar büyük ölçüde durmuştur. Uygulama aşamasında olan projeler ise aynı nedenle gecikmelerle yürütülmekte ve bu yüzden de maliyetler sürekli olarak artmaktadır. Ayrıca, peşinatları ödenmediği için, kredisi sağlanmış kamu ve özel sektör yatırımları da uygulamaya konulamamaktadır.

Döviz yokluğu, yatırımların yanı sıra, kurulu tesislerin de faaliyetlerini büyük ölçüde etkilemeye başlamıştır. Bugüne değin stoklarla idare eden birçok tesisin, şimdi üretimlerini kıstak, ya da durdurmak noktasına geldiği ve bu arada traktör, kamyon, gübre, yağ ve televizyon üreten bazı firmaların faaliyetlerini parça parça durdurdukları gözlenmektedir.

Yatırımlardaki duraklama ve üretimdeki kısıtlamalar nedeniyle, esasen önemli bir yapısal sorun olan işsizlik, şimdiye dek görülmemiş boyutlara ulaşmıştır. Böylece; kapatılan ya da üretimleri kısıtlanan fabrikalar nedeniyle bu alanda ilk kez bir çalışanlar işsizliği de karşımıza çıkmış bulunmaktadır.

İkinci Cephe Hükümetinin kurulmasından hemen sonra tekel maddelerine, «Fiyat ayarlaması» adı altında yapılan zam uygulamaları, daha sonra kamunun ürettiği mal olarak akaryakıt, demire, çimentoya, elektriğe, kâğıda ve PTT hizmetlerine, ça-

ya, kahveye yapılan zamlarla sürdürülmüştür. Şimdi bu doğurgan zamlar tam bir başı boşluk içinde öteki zamları izlemekte, böylece sel gibi artan fiyatlar sonunda hayat pahalılığı halkın canına tak edirecek noktaya yükselmiş bulunmaktadır.

Bunun yanında, kiralar da başını almış gider bir durum içindedir ve bugünkü haliyle yalnız dargelirliğin değil, aynı zamanda orta hallilerin de en büyük ıstırap kaynaklarından biri olmuştur.

Sayın senatörler;

İç ve dışa dönük yönleriyle görülmemiş boyutlara ulaşmış bulunan bu karanlık bunalıma ekonomimiz, görülmeyen olağanüstü olayların patlak vermesi ile kaçınılmaz bir biçimde gelmiş değildir. Eldeki tüm ekonomik göstergeler, 1975 yılından bu yana sorumsuz Cephe Hükümetlerinin plan ve program dışı uygulamaları sonucunda ekonomimizin bu çıkmaza adım adım ve göz göre göre sürüklendiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Hiç kuşkusuz bazıları, bu bunalımı, 1973 yılında dünya petrol fiyatlarına yapılan zamların oluşturduğu, dünya ekonomik bunalımının petrol üretmeyen tüketici ülkeler ekonomileri üzerinde yaptığı olumsuz etkilerinin bir uzantısı olarak göstererek işin içinde den sıyrılmak isteyeceklerdir.

Böyle düşünenlere hemen şunu anımsatmak isteriz ki, sorumlu ciddi hükümetlere sahip tüm ülkeler, gerekli önlemleri alarak bu bunalımın olumsuz etkilerini en az zararla geçirmişler ve enflasyona karşı açtıkları enerjik mücadele ile fiyat artışlarını denetim altına almayı başarmışlardır. Böylece, birçok ülkede 1976 yılında fiyat artışları kabul edilebilir düzeylere inmiş, dünya koşulları 1974 yılına bakışla önemli ölçüde iyileşmiştir.

Buna karşılık, Cephe Hükümetlerinin bir sorumsuzluk simgesi olarak iktidarda bulunduğu aynı dönemde, Türkiye'de enflasyonla savaşmak ve iyileşmekte olan dünya koşullarından bu yönde yararlanmak yerine, büyük bir umursamazlık içinde âdeta enflasyonu körüklemek için ne gerekirse, yapılmıştır. Bu çerçevede içinde enflasyon hızlanırken, ekonomimizin yapısından doğan sorunlar da Cephe Hükümetlerinin savsaklaması yüzünden giderek ağırlaşarak, günlük ivedi sorunlar durumuna gelmiştir.

Bu nedenle, şimdi ulusal bir yıkım haline dönüşmek üzere bulunan içinde bulunduğumuz bu bunalım, kendi içinde uyumsuz, tutarsız, tüm uygulamalarında sorumsuz ve maceracı Cephe Hükümetleri-

nin, onun hesapsız ve savurgan politikalarının bir ürünüdür.

Ashnda, Cephe Hükümetlerinin yapısı, bu Hükümetleri oluşturan partilerin siyasal, sosyal ve ekonomik alandaki görüşleriyle, devlet ve hükümet anlayışları gözönünde tutulursa, Türk ekonomisini temelinden sarsan bu bunalımı anlamak güç olmayacaktır. Çünkü, bu Hükümetleri oluşturan partileri bir araya getiren tek ortak etmen, ya da amaç, siyasal iktidarı, Devletin tüm kaynak ve olanaklarını partilerinin ve bir avuç yandaşlarının çıkarları için kullanmak ve bu suretle, her ne pahasına olursa olsun, Hükümette kalmaktır. «Sola ve komünizme karşı mücadele» sloganı arkasında gizlenmeye çalışan bu çıkar birliğinin oluşturduğu Cephe Hükümetleri, kendi içinde Hükümeti ne olursa olsun sürdürmek konusunu dışında hiç bir alanda anlaşamamışlardır. Halka hizmet kaygısından çok, gününü gün etmek kaygısına düşmüş Birinci Cephe Hükümeti, öteki alanlarda olduğu gibi, ekonomik alanda da sorun erteleme yöntemini politikasını ana ilkesi olarak seçmiş ve bu anlayış içinde ortaya çıkan sorunları büyük bir kayıtsızlıkla görmezlikten gelerek, gerekli hiç bir önlemleri zamanında almamıştır. Böylece, askıya alınan sorunlara her gün yenileri eklenirken, öte yandan da seçim derdine düşen Cephe Hükümetinin, bu nedenle, giderek daha da artan savurgan, gösterişçi ve partizan tutum ve uygulamaları bunalımı hızlandırmış ve derinleştirmiştir.

Bu sonuçta, Cephe Hükümetlerinin kalkınma plan ve program alanlarındaki sakat anlayışının da rolü büyüktür. Cephe ortakları dürüst, ciddi, halktan yana, toplum yararına bir uygulama gerektiren ve bu nedenle, ne ekonomik felsefelerine, ne de siyasal çıkarlarına uygun düşen planlı kalkınma yöntemini, bir Anayasal zorunluk olduğu halde, uygulamıyorlar. Zamanı geçtiği halde Dördüncü Planı hâlâ ortaya koymadıkları gibi, bugün «Tedbirler Paketi» adı altında aldıkları önlemlerden daha iyileri yıllık programlarda yer aldığı halde, bunları uygulamak yerine, bölük-pörçük bir dizi tutarsız kararları kredi umdukları. Çevrelere tatmin etmek için uygulamak üzere şimdi girişimde bulunmuşlardır.

Sayın senatorler;

Somut sonuçlarını şimdi çeşitli görüntüler altında günlük yaşamımızda her an yaşamakta olduğumuz bu bunalıma ekonomimizin Cephe Hükümetleri tarafından nasıl sürüklendiğini görmek için ekonomik göstergelerdeki gelişmelere kısaca değinmek istiyorum.

Hükümet, bütün açıklamalarında Türk ekonomisinin en büyük sorunu olarak dış ödemeler dengesini ortaya sürmüş olduğu için, ben de açıklamalarımda özellikle ve öncelikle bu konu üzerinde duracağım.

Cephe Hükümetlerinin savurganlığının ve sorumsuzluğunun en somut ve en yıkıcı sonuçlar verdiği alanların başında dış ticaret ve ödemeler dengesi gelmektedir. İktidara geldiği günden beri ihracatımızın özendirileceği yolunda büyük gurültüler koparan ve bu arada bir de ihracat seferberliği ilân eden Cephe Hükümetleri döneminde genişletilen ihracatta vergi iadesi uygulamasına karşın, ihracatımız yerinde saymakta, hatta 1976 yılına bakışla gerilemektedir. 1974 yılında 1 milyar 532 milyon dolar olarak gerçekleşen ihracatımız 1973 yılına göre % 16,3 oranında bir artış göstermişti. Cephe Hükümetinin iktidara geldiği 1975 yılında ihracatımız, 1974 yılına göre % 8,6 oranında gerileyerek 1 milyar 401 milyon dolara düşmüştür. 1976 yılının ilk aylarında, 1975 yılından devreden stokların ihraç edilmesiyle canlılık kazanan ihracatımız, 1976 yılının ortalarından itibaren yavaşlamaya başlamıştır. Nitekim, 1976 yılının Ağustos, Eylül, Kasım aylarında, 1975 yılının aynı aylarına göre ihracatımızda gerilemeler görülmüş; ancak bu kaygı verici durum karşısında Cephe Hükümetinin; bir anlamda, kılı bile kıpırdamamıştır.

Cephe Hükümetince ciddiye alınmayan bu duraklama, şimdi, 1977 yılında, daha da belirgin bir duruma gelmiş bulunmaktadır. Bu yılın ilk dokuz ayında gerçekleştirilen 1 milyar 191 milyon dolarlık ihracat, 1976 yılının eş dönemine göre; ki o dönemde ihracatımız 1 milyar 502 milyon dolar olmuştur, % 20,7 oranında gerilemiş durumdadır. Varolan eğilim sürdüğü takdirde, ihracatımızın yıl sonunda, biraz önce de açıkladığım gibi, 1 milyar 600, ya da 1 milyar 700 milyon dolar civarında gerçekleşeceği hesaplanmaktadır. Oysa, programlanmış olan 1977 ihracatı 2,5 milyar dolardır.

Gerilemekte olan ihracatımıza karşılık ithalâtımız. Cephe Hükümetlerinin gerçek gereksinme sahipleri üreticilerden çok, ithalâtçıları ve aracılıları gözetken çıkarıcı ve savurgan tutumu yüzünden başıboş bir biçimde hızla artmaktadır.

Gerçekten, yılın ilk dokuz aylık döneminde ithalâtımız 4 milyar 499 milyon dolara ulaşmıştır. Bu miktar 1976 yılının eş dönemine göre % 20,3'lük; 1975 yılının eş dönemine göre % 26,3'lük ve 1974 yılının eş dönemine göre ise % 56,4'lük bir artışı ifa-

de etmektedir. Bu eğilim sürdüğü takdirde, ithalâtımızın yıl sonunda 6 milyar doları aşması beklenmelidir. Yılın bundan sonraki aylarında, geçen yıl aynı dönemi kadar ithalât yapılsa, ithalâtımız, muhtemelen 5 milyar 900 milyon dolar civarında kalacaktır; ki, bu haliyle 1977 yılı ihracatı tüm yıl olarak 1974 yılına göre % 58,8 oranında artmış olacaktır. Oysa ihracatımız, 1977 yılı sonunda 1 600-1 700 milyar dolar olduğu takdirde, 1974 yılına göre ancak % 11 oranında bir artış söz konusudur.

İthalât ve ihracat alanındaki bu olumsuz gelişmeler nedeniyle dış ticaret açıklarımız hızla büyümektedir. 1973 yılında 769 milyon dolar olan dış ticaret açığımız 1974'de 2 milyar 246, 1975'de 3 milyar 338 milyon, 1976'da 3 milyar 169 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu yıl sonunda ise; biraz önce arz ettiğim gibi, 4 milyar dolar civarında bir açık söz konusudur ve 9 aylık dönemde şimdiden dış ticaretimizdeki açık şimdiden 3 milyar 300 milyon doları bulmuştur.

Başlangıçta da arz ettiğim gibi işçi dövizleri bir duraklama noktasına gelmiş olduğundan, dış ticaret açığının kapanması, şimdi eskisinden daha büyük bir sorun olarak karşımızdadır. Bunun yanında, cari işlemlerdeki açıkların büyümesi, bu açığın kapanması sorununu daha da güçleştirmektedir. Çünkü, özellikle seyahat dövizleri gelir ve giderleri alanlarında da sonuç, ödeme dengesi bakımından aleyhimize dönmüş ve Türkiye bu alanda sağladığı döviz gelirlerinden çok, döviz gideri vermek durumuna gelmiştir.

Cephe Hükümetleri şimdiye kadar bu açıkları borçlanmak suretiyle karşılamak yoluna gitmişti ve Yüce Senato'da hatırlanacağı gibi, bu konu Hükümet Programının konuşulması sırasında, ayrıca 1976-1977 yılı Bütçelerinin tartışılması sırasında üzerinde durulduğu zaman; Sayın Başbakan, «Borç yığının kamçısıdır» demiştir. O kamçı ile o kamçının verdiği şevk ile şimdiye kadar çeşitli şekilde sağlanan borçlanmalarla ödemeler dengemizdeki bu açık karşılanmış bulunmaktadır. Yalnız, hemen eklemek gerekir ki, borçlanmanın en kötü şekilde ve en elverişsiz şartlar altında yapılmış olması dolayısıyla şimdi ödemeler dengemiz büyük bir yük altındadır.

Bunu belirtmek üzere şunu arz etmek isterim ki, 1977 yılında ilk dokuz aylık dönemde 337 milyon dolar borç ödemesi yapılmıştır. Bunun 100 milyon doları anapara ödemesi, geri kalan kısmı ise faiz ödemesi şeklindedir. Burada ayrıca bir noktayı daha söylemek gerekir ki, ödenen faizlerin 101 milyon do-

larlık kısmı ise, Cephe Hükümetinin büyük rağbet gösterdiği, aslında reddedilmesi gereken bir borçlanma şekli olan dövize çevrilebilir mevduatla ilgilidir.

Bu konudaki görüşlerimizi şöylece özetlemek yarar görüyoruz: Çarpık ve dışa bağımlı bir sanayileşme, gösterişçi tüketimi özendirici politikalar, çıkarıcıları gözetilen ithalât ve tüm bunların yanında Cephe Hükümetlerinin savurganlığı, şimdi Türkiye'yi olanaklarının üstünde yaşayan bir ülke durumuna getirmiş bulunmaktadır. Bu durum, bugüne kadar çok elverişsiz şartlarla yapılan borçlanmalar suretiyle yürütülebilmiştir. Bu olanığın da kaybolmuş olması nedeni ile şimdi, dış ödemeler alanında, başlangıçta da arz ettiğim gibi, bir çıkmazla karşı karşıya bulunuyoruz.

Burada şunu açıklamak isterim ki, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu olarak biz, borçlanmalara tümünden karşı değiliz. Ekonomimizin yapısı, kalkınmamızın yürütülmesi bakımından, hiç olmazsa belli bir süre için borçlanmayı zorunlu kılmaktadır. Ancak, bu konuda önemli olan şudur ki, borçların en iyi, en elverişli şartlar içinde yapılması ve elde edilen borçların da en üretken bir şekilde kullanılmasıdır.

Cephe Hükümetleri bundan önce ve şimdiki Hükümet döneminde Türk ekonomisinin sahip olduğu geniş potansiyelin oluşturduğu bu olanığı da öteki alanlarda olduğu gibi, savurgan bir biçimde kullanmış ve sonucunda, bugün karşı karşıya bulunduğu gibi, daha ağır koşullara razı olursa bile, borç bulmakta güçlük çeken bir duruma gelmiştir.

Cephe Hükümetinin bu politikaları sonunda Türkiye'nin dövizle ödenecek dış borçlarının şimdi 8 milyar doları aşmış olduğunu açıklamakta yarar görüyorum. Buna ayrıca, Türk lirası ile ödenmesi gereken 3 milyar dolar da eklendiği takdirde, tüm dış borçlarımız 11 milyar doları bulmaktadır.

Bu noktada da bir hususu ayrıca belirtmek gerekir ki; bu borçların arasında DÇM adıyla anılan, dövize çevrilebilir, mevduat, özel ve önemli bir yer işgal etmektedir. Ashında bunların teknik anlamda bir borç olarak kabul edilmesi de güçtür. Çünkü, Cephe Hükümetleri bir anlamda mevduat şeklinde kendisine yatırılmış olan bu paraları uygulamada bir borç olarak kabul edip, harcamak yoluna gitmektedir.

Cephe Hükümetinin en hesapsız davrandığı alanlardan biri ödemeler dengesi ise; ötekisi de hiç şüphesiz para ve kredi alanıdır. Bunu rakamlar bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır. 1975 Mart ayında

89 milyar 43 milyon lira olan para arzı, 30 Eylül 1977 tarihi itibarıyla 188 milyar 483 milyon liraya yükselmiştir. Mutlak rakam olarak 99 milyar liralık bir artış söz konusudur ki; bu söz konusu tarihten bugüne kadar olan süre içinde % 111,68 oranında bir artış ifade etmektedir.

Bu artışın nedenlerinin başında, Merkez Bankası kredileri gelmektedir. Emisyondaki artışın nedeni de yine Merkez Bankasının kredilerindeki artıştır. 1975 yılı Mart ayı sonunda 32 milyar 55 milyon lira olan emisyon hacmi, 14 Ekim 1977 tarihi itibarıyla 73 milyar 879 milyon liraya yükselerek, Cephe Hükümetleri döneminde % 130,48 oranında bir artış kaydetmiştir. Bu artış, Türkiye'nin içinde bulunduğu bunalımın asıl nedeni olan enflasyonun kaynağını da ortaya koymaktadır.

Emisyon artışının en önemli etmenin kısa vadeli Hazine avansları olması, Cephe Hükümetleri döneminde bütçenin finansmanında Merkez Bankasının giderek daha büyük rol almış olduğunun başka bir kanıtıdır.

Böylece, büyük bir savurganlığın, gösterişin ve partizanlığın egemen olduğu kamu kesiminin emisyonla finanse edilmesi, hızlı fiyat artışlarının; yani enflasyonun temel nedenlerinden biri olmuştur.

Merkez Bankası kredileri yanında, aynı ölçüde olmamakla birlikte, banka kredileri de Cephe Hükümeti döneminde önemli artış kaydetmiş ve Mart 1975'de 101 milyar liradan, 16 Eylül 1975 tarihi itibarıyla, 204 milyar liraya yükselmiştir. Artış oranı % 101,23 olarak ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, bu dönemde; yani banka kredilerinin bu kadar büyük bir ölçüde arttığı bir dönemde, Türk ekonomisinin en önemli kaynaklarından birini oluşturan tarım alanında açılan kredilerde herhangi bir artış olmamıştır. Bu da, banka kredilerinin üretken alanlardan çok, aracıyı finanse etmek, dış ticareti finanse etmekte kullanıldığını açıklamaktadır.

Bir yandan dış ticaret, öte yandan da para-kredi alanıyla ilgili olarak arz etmiş olduğum göstergeler, bunların doğal bir sonucu olarak fiyatlar alanında da olumsuz gelişmelerin kanıtı olmaktadır.

1973 yılı sonlarında dünya petrol fiyatlarına yapılan zamların oluşturduğu büyük ekonomik bunalım ve dünya enflasyonu, 1974 yılında ekonomimizi de büyük ölçüde etkilemişti. 1974 yılında alınan ciddi önlemlerle dünya enflasyonu nedeniyle hızlı artan fiyatlar denetim altına alınmış ve 1975 yılına fiyat artışları yavaşlatılmış olarak girilmişti. Nitekim, 1974

yılıının ilk altı aylık döneminde toptan eşya fiyatları genel endeksindeki artış % 13,1 olduğu halde, bir önceki yıl alınmış olan etkili önlemler dolayısıyla, 1975 yılının eş döneminde söz konusu artış % 3,9'a düşmüştü. Fakat 1976 yılından itibaren para-kredi, kamu maliyesi ve dış ticaret alanında, biraz önce değindiğim olumsuz gidış nedeniyle, fiyatlardaki artışın da hızlandığını görüyoruz.

Ticaret Bakanlığınca yayınlanan fiyat endekslerine göre, 1975 Mart ayı sonuyla, 1975 yılı Eylül ayı sonu arasında toptan eşya fiyatları endeksindeki artış % 49,6'dır. Aynı dönemde İstanbul geçinme endeksi % 58,6 ve Ankara geçinme endeksi % 54,1 oranında artmıştır.

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından 11 ille ilgili olarak hazırlanan ve yayınlanan tüketici fiyatları bunun daha da üstünde artışları göstermektedir.

Hemen eklemek gerekir ki, bu durumlarıyla bile ashında büyük bir enflasyonun varlığını kanıtlayan söz konusu endeksler, gerçek fiyat artışlarını yansıtmaktan uzaktır. Her şeyden önce, söz konusu endekslerle bugün karaborsa konusu olduğu ve karaborsada resmî fiyatlarının çok üstünde alınıp, satıldığı bilinen birçok madde resmî fiyatlarıyla dahil edilmektedir. Ayrıca, endekslerde kullanılan malların sayısı ve birleşimi, bugünkü tüketim kalıplarını yansıtmaktan, bilindiği gibi, çok uzaktır. Öte yandan, bugün değil dargelirli, biraz önce arz ettiğim gibi, ortaballi vatandaşlar için bile bir ıstırap konusu olan kiralar da endekslerde yer almamaktadır.

Sorumsuz Cephe Hükümetlerinin savurganlıklarının ve hesapsızlıklarının en belirgin olduğu alanlardan biri de Kamu Maliyesi alanıdır.

1977 yılı konsolide bütçe tasarısı, bilindiği gibi Yüce Meclislere 220 milyar lira olarak sevk edilmişti. O zamanki Sayın Maliye Bakanının 204 milyar liralık bir Bütçede karar kıldığı, ancak Cephe ortaklarından birinin hayali yatırımlar için ödenek konutması konusundaki ısrarı üzerine, Bütçenin 16 milyar lira daha şişirildiği hatıralarımızdadır. Bütçenin Hükümetçe şişirilmesi yetmiyormuş gibi, Meclislerde bazı önemli konularda ek tahsisat eklenmesinden sonra, bütçe 225 milyar lira olarak bağlanmıştır. Daha sonra yapılan eklerle 300 milyar lirayı aşmış olduğu, Sayın Başbakan tarafından ifade edilen bu Bütçenin, Bütçe yılının ortalarında bulunduğumuz bir sırada uygulanması da bir anlamda fiilen durmak tehlikesiyle karşı karşıyadır. Çünkü, eldeki verilere göre, daha şimdiden 15 milyar lira civarında bir açık söz ko-

nusudur ve Bütçe uygulaması böylece sürdürüldüğü takdirde, bu açığın sene sonunda daha da artacağı açıkça görülmektedir.

Bütçenin finansmanında karşılaşılan bu güçlük nedeniyle, üreticilerin paraları zamanında ödenmediği gibi, müteahhitlerin istihkakları da ödenmemektedir. Sanıyorum ki bunu ifade etmekte yarar vardır; Devlet, bir bakıma dışarıda olduğu gibi, içeride de saygınlığını yitirmek durumuyla karşı karşıyadır.

Öte yandan, 1974 yılında alınan önlemlerle oldukça sağlıklı bir yapıya kavuşturulan Kamu İktisadi Teşebbüsleri de, partizan yönetim ve sakat uygulamalar yüzünden, şimdi kalkınmamız ve sanayileşmemiz yolunda kendine düşen çok önemli ödevleri yerine getiremez durumu düşürülmüşlerdir. Bu kuruluşların zararlarının, açıklarının 40 milyar lirayı aştığı ifade edilmiştir. Sayın Başbakan «Ekonomik Tedbirler» paketiyle ilgili açıklamasında 225 milyar lira olarak bağlanmış olan 1977 Bütçesinde öngörülen ödemelerden sonra, 300 milyar lirayı aşmasından ve biraz önce ifade ettiğim gibi, ayrıca KİT'lerin açıklarının artmasından yakınmaktadır. Oysa, bunların hiç biri kendiliğinden oluşmuş sonuçlar değildir. Başında bulunduğu Hükümetin, yukarıda açıklamaya çalıştığımız tutum ve uygulamalarının sonuçlarıdır bunlar ve sorumlularının da kim olduğu bellidir.

Bu noktada yatırımların durumuyla ilgili olarak da Yüce Senatoya kısaca bilgi sunmak isterim.

1977 - 1978 döneminde 124 önemli proje için 344 milyar 250 milyon lira harcanması öngörülmüştür. Söz konusu projeler için, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yayınlanan belgeye göre, bugüne kadar yapılan harcama toplamı 56 milyar liradır. Böylece 344 milyar liralık 2 yıl içinde gerçekleştirilecek 124 önemli projede gerçekleşme oranı % 14,3 olmaktadır.

1977 yılında bu projeler için öngörülen harcama, bu programa göre 43 milyar lira idi. Devlet Planlama Teşkilatının önemli projelere ilgili olarak yayınladığı bu belgede yılın ilk 6 ayı içinde yapılan harcama toplamı 7,7 milyar lira olarak gösterilmiştir. Gerçekleşme oranı ise % 18,21'dir.

Devlet Planlama Teşkilatı yaptığı değerlendirmede, bu gecikmelerin finansman gücünden; hem Türk Lirası ve hem de aynı zamanda dış finansman gücünden, döviz yokluğundan ileri geldiğini ortaya koymaktadır. Bunun nasıl, neden oluştuğunu da daha önce arz etmiş bulunuyorum.

Sayın Başbakan, geçen yıl içinde büyük bir yayın organının genel yayın müdürü ile yaptığı konuşmada: «Şimdi açıkça söyleyeyim; 440 milyar dolarlık yatırım yürüyor. Buna 300 milyar dolar daha ilâve edilecek 740 milyar. 1977 - 1978 yıllarında da, 1978'in sonlarına doğru bu 1 trilyonu bulur. Bundan rahatsız olmak lâzım.» diyor ve ekliyordu: «Nerede, neyin temelini atarsak, finansmanı vardır.» oysa durum, biraz önce arz ettiğim gibi, bunun tam tersini göstermektedir. «Neyin temelini attıksa finansmanı vardır.» denilen yatırımların büyük bir bölümü, ya tümüyle durmuştur, ya da gerekli transferler yapılmadığı için, ihmal edilmeyen makine ve teçhizatı beklemektedir. Bu yüzden maliyetler de sürekli olarak artmaktadır. Yapılan hesaplara göre söz konusu projelerin maliyetlerinde % 60 ile % 100 oranında artışlar söz konusudur.

Sayın senatörler;

Ekonomimizin bugünkü durumunu ve daha sonra da Cephe hükümetleri döneminde bu duruma nasıl adım adım getirildiğini böylece ortaya koyduktan sonra, şimdi İkinci Cephe Hükümetinin uygulamaya koyduğu önlemler paketi üzerinde durmak istiyorum.

İktidarda bulunduğu dönem içinde uyguladığı tutarsız, sakat ve sorumsuz politikalar sonucunda ekonomimizi bir çıkmaza sürükleyen Cephe Hükümetinin, bu kez «Tedbirler Paketi» adı altında uygulamaya koyduğu ekonomik önlemler, söz konusu politikaların aslında bir uzantısıdır. Bu halî ile bir göstermeceden ibaret olan ve birbirleriyle tutarsız dağınık önlemlerden oluşan söz konusu paket, geçmişteki yanlışlıkların sonuçlarını düzelterek ekonomiyi sağlıklı bir yapıya kavuşturmaktan çok, durumu daha da ağırlaştıracak niteliktedir, denilebilir.

Böyle bir programın ne dereceye kadar etkili olabileceğini ve ekonomimizi nasıl sağlığa kavuşturabileceğini değerlendirebilmek için bazı soruların cevaplarının ortaya konmasına gerek vardır. Bu konuların şimdiye kadar açıklanmamış olması, tedbirler paketinin alelacele ve belli bir amaç için; yani Hükümetin, ekonomimizin en önemli sorunu olarak gördüğü ve bu sorun çözümlendiği takdirde her şeyin yoluna girebileceğine inandığı döviz yokluğunun giderilmesi için hazırlanmış olduğunu göstermektedir.

Zam'ların nasıl hesaplandığını bilmiyoruz. Yalnız Sayın Gümrük ve Tekel Bakanı, «Kahveye yapılan zamla, kahve fiyatlarının dünya fiyatları dü-

zeyine getirildiğini» ifade etmiştir. Oysa, dünyada kahve fiyatları düşmektedir ve Londra piyasasına bakılırsa, gümrükler hariç, kahvenin kilosunun 68 - 70 lira civarında olması gerekmektedir.

Programda, enflasyon hızının ne olacağı açıklanmamıştır. Program tümüyle enflasyonu kontrol altına almaya ve Sayın Başbakanın ifade ettikleri gibi, ekonomimizi istikrara kavuşturmaya dönük olduğuna göre, her şeyden önce bu programla, ya da «Tedbirler Paketi»yle öngörülen enflasyon hızının ne olduğunun belirlenmesi gerekirdi. Bu konuda da bugüne kadar hiçbir açıklama yapılmamıştır.

Kamu harcamalarında kısıtlama söz konusudur. Maliye Bakanlığının yaptığı bir tebliğe göre, bunun uygulanması da başlamıştır. Ancak; 300 milyar lirayı aşmış olduğundan ve bu nedenle finansmanında güçlük çektiğinden yakınılan bütçe harcamalarının hangi düzeyde durdurulacağı belli değildir.

İthalatta da durum böyledir. Daha önce arz ettiğim gibi, dış ticaret açığımız en büyük boyutlara ulaşmıştır, ihracatımız ile birlikte öteki döviz gelirlerimizde gerilemektedir, borçlanma olanakları her zamandan daha azalmıştır; fakat normal ithalât yanında ve daha çok bu çeşit ithalâtın durması nedeniyle mal mukabili ithalât ve akseptans kredisiyle yapılan ithalât en başıboş biçimde sürdürülmektedir.

Böyle olunca, bu «Tedbirler Paketi» yle gerçekten ekonomimizi bir istikrara kavuşturmak ve ona bir hayatîyet vermek amacının güdülmüş olup olmadığını kestirmek güçtür.

Bunun dışında «Tedbirler Paketi» içinde ayrıca açıklanmamış olmakla birlikte, alınan kararların birinci bölümü, tarım ürünlerinde düşük destekleme fiyatlarının saptanması ve bu suretle köylünün gelirinin azaltılması şeklinde kendini göstermiştir.

«Tedbirler Paketi» nin açıklanan iki önemli bölümü vardır. Bunlardan biri zamlar, ikincisi de, uygulamayla ortaya çıkan devalüasyondur.

Bir üçüncü bölümü ise, kendisinden hiç söz edilmemekle birlikte, yine uygulamayla başlamış olan, tarım ürünleriyle ilgili destekleme fiyatlarıdır. Bu tutum önümüzdeki yıl tarımsal üretimi olumsuz yönde etkileyeceği gibi, gelir dağılımında, esasen kent ile kırsal alan arasında var olan dengesizliği kırsal alan aleyhine daha da bozacaktır.

«Tedbirler Paketi» nin en büyük bölümü aslında zamlardan oluşmaktadır. Bu zamların saptanma ve uygulama biçimi; açıklamak gerekir ki, belli bir caddiyetsizlik içinde başlamıştır. Zamların duyurul-

duktan sonra uygulamaya konulması karaborsacılığa, istifçiliğe ve haksız kazançların elde edilmesine yol açmıştır. Tekel maddelerine yapılan zamların resmen duyurulduktan uzunca bir süre sonra uygulamaya konulması, bunun en anlamlı örneğidir. Öteki mallara da zam yapılacağı günlerce önceden belli olmuş ve böylece fırsatçılara, halkın ve Devletin sırtından büyük kazançlar sağlamak olanağı verilmiştir. Ayrıca, zam oranlarının nasıl hesaplandığı, biraz önce de arz ettiğim gibi, belli değildir. Demir - çelik tesisleriyle çimento tesislerinin büyük bir bölümü, esasen kâr eden kuruluşlar olduğu gibi, uygulanan zamlar maliyet artışlarının da çok üstündedir. Nitekim, çimento fabrikalarının hisse senetleri şimdi en çok aranan menkul değerler haline gelmiştir.

Zam yapmak suretiyle, aslında birçok malın karaborsadan normal piyasaya dönmesi sağlanmak istenmişse de, bu amaç da gerçekleşmemiştir. Nitekim, demire yapılan zamlarla bu maddedeki karaborsa önlenememiştir. Daha önce karaborsada 10 lira olan demir, şimdi 13 liradan, torbası 40 lira olan çimento da, yer yer 70 liradan alınıp satılmaktadır.

Bu da, Devlet eliyle adam zengin etmenin bir uygulama biçimidir. Çünkü, gerçekten karaborsa ve ihtikâr önlenerek tüketicinin korunması ve üreticinin alınteri değerlendirilmek istenseydi, zamdan önce sağlıklı bir dağıtım sisteminin kurulması üzerinde durulur ve büyük güçlüklerle üretilen ve ithal edilen malların üreticinin eline resmî fiyatlarla geçmesi sağlanırdı.

İstikrar tedbirleriyle uçurumun kenarına getirildiği ekonomiyi, şimdi sözüm ona kurtarmak için bir kurtarıcı edasıyla ortaya çıkan Cephe Hükümeti, yaptığı zamlarla ekonomimize ve halkımıza değil, aslında daha çok vurgunculara ve fırsatçılara olanak sağlamış görünmektedir.

Demir ve çimento yanında, bunun en belirgin örneklerinden biri de kâğıt zammıdır. Zam uygulamasının okulların açılış dönemine rastlatılması, daha önce 10 liraya mal olmuş defterlerin 30 - 40 liraya satılması için fırsatçılara elverişli bir zemin hazırlamak suretiyle, stokçulara yaramıştır. Ayrıca, dünyada kâğıt fiyatlarının düşme eğilimi gösterdiği böyle bir dönemde, kâğıda yüzde 300 oranına varan bu denli yüksek bir zam yapılması da kolaylıkla açıklanabilecek bir olay değildir.

Esasen kanunun ürettiği mal ve hizmetlere yapılan zamları, tümüyle ekonomik yasalar çerçevesinde açıklamak güçtür. Bunlar, daha çok kamu kuruluşla-

rının parti mülitanlarıyla şişirilmesi ve savurganlık yüzünden yükselmekte olan giderlerin faturasıdır. Ne yazık ki, bu faturaları şimdi fakir halk ödemektedir. Nihayet bu zamlar, uygulama biçimiyle Devlet ve halk sırtından zengini daha zengin yapma yollarından biri olmuştur.

Zamlar içinde kamuoyunun en az yadırgadığı, kuşkusuz benzine yapılan zamlar olmuştur. Sayın Başbakan bunu açıklarken, zammı haklı göstermek için, 15 milyar lirayı bulan zararın akaryakıt kullanmayanlara yükletilemeyeceğini söylemiştir. Bu konuda kendisine hak vermemek mümkün değildir; ama Sayın Başbakana «2,5 yıldır bunu kim ödedi? O zaman neden yapmadınız?» diye sormak da mümkündür.

Zamlar paketinin öteki bölümünü devalüasyon oluşturmaktadır. Devalüasyon üzerinde ayrıca duracağız. Bunun yanında, paketin amacı olduğu ileri sürülen, istikrarı sağlamak ve ekonomiye canlılık kazandırmak için bir seri tedbirlerden de söz edilmekteyse de, bunlar genellikle yüzeysel önlemlerdir. Zaten bunlardan bir bölümü de sözü edilmekle birlikte, henüz uygulamaya konulmamıştır. Uygulamaya konulanlar ise, ekonomik durumun gereklerine uygun değildir. Bu çerçeve içerisinde borç bulan ithalâtçıya bunun yarısını, onun yapacağı ithalât için tahsis etmeyi öngören önlem, gereksiz malların ithalâtını özendireceği gibi, yabancı sermayeye milli kuruluşlar arasında da ayrıcalık yaratacak da niteliktedir.

Yolcunun beraberinde getireceği eşyayı sınırlayan ve burada mendilden bile gümrük resmi alınmasını öngören kararın yürürlükte kime yararlı olacağı ve nasıl uygulanacağı düşünmeye değer bir konudur.

Nitekim, Hükümet de bunun üzerinde düşünmüş olacak ki, yolcu beraberinde kırk getirilmesi önce yasaklandığı halde, üç gün sonra yeniden serbest bırakıldığını gördük.

Sonuçları bakımından önemli olmayan, ancak daha çok gösteriş amacı güttüğü izlenimini bırakan bu önlemlerin yanında, bir de ihracat seferberliğinden söz edilmekteyse de, şimdiye dek Sanayi Bakanlığının adeta «Ey özel kesim ilgilileri, biz bu işin içinden çıkmadık. Siz biran önce bu konudaki düşüncelerinizi bildirin de, biz de ona göre amel edelim» diyen tebliğinden başka hiç bir somut karar alınmamıştır. İhracat seferberliği bir yana, normal ihracatın yürütülmesi için gerekli ihracat rejimi bile henüz açıklanarak yürürlüğe konulmamıştır.

Bunun gibi, bazı vergi önlemlerinden söz edilmiş olmakla birlikte, bu alanda da Hükümetçe henüz hiç bir girişimde bulunulmadığını biliyoruz. Kaldı ki, sözü edildiği gibi taşıt vergisinde yapılacak düzeltmelerle sorunun çözümlenmeyeceği açıktır. Sorunun özünü oluşturan vergi kaçakçılığının etkin bir biçimde önlenerek, kamu gelirlerinin artırılması ve vergi yükünün enflasyondan zarar görenlerle yarar görenler arasında yeniden hakça paylaşılması ve çalışanların bugünkü yükünün hafifletilmesi gibi, halktan yana ve durumun gerektirdiği düzenlemelerden ise, sadece bol bol söz edilmekle yetinilmiştir.

«Tedbirler Paketi» nin önemli bir bölümünü oluşturan son devalüasyona gelince : Cephe Hükümetleri döneminde «Ayarlama» adı altında 17 Haziran 1975'ten bu yana tam 17 kez Türk parasının değeri çeşitli yabancı paralar karşısında düşürülmüş, başka bir deyimle, devalüe edilmiştir. Son ayarlama sonra doların değeri 2,5 yıl içinde 14 liradan 19,25 liraya yükselmiş bulunmaktadır.

Büldüğü gibi devalüasyon, iç fiyat düzeyinin sürekli yükselmesi nedeniyle görevli olarak ucuzladığı için, artan ithal malları talebini; yani ithalâtı kısmak ve aynı nedenle görece olarak pahalandığı için, ihraç güçlükleri çekilen yerli mallar ihracatını artırmak için yapılır.

Ayrıca, devalüasyonlar, onları tamamlayıcı nitelikte öteki önlemlerle birlikte uygulamaya konulduğunda başarılı olur.

Cephe Hükümetinde yapılan devalüasyonlara bu anlayış içinde bakıldığında görülen manzara şudur :

«Ayarlama» adı altında yapılan 17 mini devalüasyona karşın, ithalâtımız artmaya devam etmiş, ihracatımızda ise, ilerleme şöyle dursun, gerileme olmuştur. Böylece Cephe Hükümeti ithalâtçıya ve aracıya bir tür prim vermiş, spekülâtif ithalâtı kamçulamıştır. Her mini devalüasyonda ithalâtçı ve araçlar eski kur üzerinden ithal ettikleri malları yeni kur üzerinden piyasaya sürerek, kur farklarının oluşturduğu milyaylarca liralık haksız kazançlar sağlamışlardır. 29 ayda 17 devalüasyona adanmaklı alışan bazı çevreler, şimdi yeni bir devalüasyon beklendiğini açıklamaktan çekinmemektedirler. Bu ortam içinde, Sayın Maliye Bakanının, «Alınması öngörülen önlemlerin tamamlandığı» yolundaki demecinin de ne dereceye kadar inandırıcı olduğu ortadadır.

İthalâtın bu denli çekici olduğu bir ortamda, ithalât teminatlarının % 50 oranında artırılmış olması da, ithalâtı kısıtlamak açısından amacı sağlamak-

tan uzaktır. İthalât bedellerini Merkez Bankasına yatırarak aylardır sıra bekleyen ithalâtçılar için teminat hadlerinin bir miktar yükseltilmesinin anlamlı bir yarar sağlaması beklenemez.

Bütün bunların dışında, «Tebdirler Paketi» nin savurganlığı önleme konusunda hiç bir anlamlı önlem getirmemesi, Cephe Hükümetinin durumu hâlâ ciddiye almadığının en açık kanıtlarından biridir.

Bugün gerek kamu, gerek özel kesimde büyük bir savurganlık söz konusudur. Esasen kıt olan kaynaklarımız bu yüzden boşuna harcanmaktadır. Olanakların üzerinde yaşama, giderek âdeta bir politika haline getirilmiştir. Cephe Hükümetleri döneminde partizanlığın ve sorumsuzluğun bir sonucu olarak savurganlık da şimdiyedek görülmemiş ölçülere varmıştır. Zamlarla halka büyük yükler, getiren Hükümetin, her şeyden önce kamu harcamalarında savurganlığı önleyecek önem alması beklenirdi. Oysa, Sayın Maliye Bakanının, bütçe ödeneklerinin dondurulması gibi etkili olmayacağı açık seçik ortada olan bir araca başvurulmasını önermesi dışında, bu alanda hiç bir somut önlem getirilmemiştir.

Temel atmalar, törenler sürüp gitmekte, parsellenen bakanlıklar içinde Devlet kadroları Cephe yandaşlarına iş bulmak için durmadan genişletilmektedir.

Kamu İktisadi Teşebbüslerinde de durum aynıdır. Şimdi bu kuruluşların ürettiği mal ve hizmetlere zam yapılmakla, biraz önce de arz ettiğim gibi, Cephe Hükümetlerinin millîtanlarının ücretlerini de halka ödetmek yoluna gidilmiştir.

Öte yandan, bilindiği gibi ekonomik dengenin bozulmasında banka kredilerinin önemli bir yeri olduğu gibi, bozulan dengenin düzeltilmesinde de banka kredileri etkili bir araçtır. Üreticilere ve gerçek ihtiyaç sahiplerine verilmeyip fırsatçılar ve istifçilere akıtılan kredilerin düzenlenmesi konusuna da Cephe Hükümeti tedbirler paketi içinde yanaşmamıştır. Bu demektir ki, birçok tasarruf sahibinin çekici reklamlarla bankalara toplanan paraları karaborsacı ve istifçilere akıtılması sürdürülecek ve bir anlamda halk kendi parasıyla bunlar tarafından da sömürülmeye devam edilecektir.

Kredilerin üretken alanlara yönlendirilmesi konusunda hiç bir önlem alınmadığı gibi, tasarrufların artırılması konusunda da her hangi bir çaba gösterilmemesi de, tedbirler paketinin ekonomik sorunlara çözüm getirmekten çok uzak olduğunun öteki bir kanıtıdır.

Sayın senatörler;

Tedbirler paketi hakkındaki açıklamalarımızı özetlemek gerekirse; bu paketten halk için yalnız zam çıktığını söylemek doğru olur. Fırsatçılar, vurguncular bu paketin oluşturduğu ortam içinde bu olanaklarını daha çok artırırken, günlük yaşam koşullarının büsbütün ağırlaşması nedeniyle bu paketten bu konuda bazı tedbirler getirilmesini bekleyen halkımız ve bütün ülkeler bunun böyle olmadığını acı bir şekilde görmüştür.

Geniş halk yığınları böylece yazgılarıyla başbaşa bırakılırken, zincirleme zamlar ve bunların sağladığı aşırı kârları önleyecek düşünce ve önerilerin de pakette yer almaması, halkımızın durumunu ayrıca ağırlaştırmaktadır. Öyle sanıyorum ki, Hükümet bunu düşünmemiş olduğu halde, amacı kâr etmek olan özel kesimin bile bu durum karşısında, «Kârlardan fedakârlık edelim» demek zorunluğunu duymuş olması, paketi hazırlayan ve uygulamaya koyan Hükümet için çok düşündürücü bir olay olmak gerekir. Böyle bir anlayış içindeki Hükümetin birbirini izleyen zamlarla çığ gibi büyüyen yaşam güçlüklerinin; karaborsacıların, muhtekirlerin karşısında halkı yalnız bırakması, tüketicinin korunması için her hangi bir önlem almaması, bir bakıma doğal sayılmak gerekir. Nitekim Cephe Hükümeti, bu alanda alaturka bir kurnazlık içinde kendi sorumluluğunu belediyele aktarmaktan başka hemen hemen hiç bir girişimde bulunmamıştır. Bu arada, ticarî polisten söz edilmiş ise de, bunun asıl amacının ne olduğunu kestirmek hayli güçtür.

Sayın senatörler;

Böylece Cephe Hükümeti tarafından, ekonomimizi içinde bulunduğu güçlükten kurtarmak için, daha doğrusu bu amaçla hazırlandığı bildirilerek uygulamaya konulan tedbirler paketinin de ne olduğunu, ne olmadığını ortaya koyduktan sonra sözlerimi şöyle özetlemek ve bağlamak istiyorum:

Ülkemiz, Cumhuriyet tarihinin en karanlık ve en düşündürücü dönemlerinden birini yaşamaktadır. Devlet, tüm kurum ve kuralları ile işlemez duruma getirilirken; ekonomimizin çarkları da dönmez olmuş ve ülkemizin sürüklenmiş bulunduğu ekonomik bunalım Türkiye'nin yalnız bugününi değil, yarınlarını da tehdit eden ciddi boyutlara ulaşmıştır. Yapısından gelen sorunları yanında büyük bir kalkınma potansiyeline sahip olan ekonomimiz, şimdi içe ve dışa dönük yönleriyle tam bir çıkmaz içindedir. Zamlarla yoklar ve bunların oluşturduğu karaborsa ve

spekülasyon ortamı her alanda, örnekleriyle ortaya koyduğum gibi egemen olmaya başlamıştır. Görülmemiş bir boşluk içinde üretici ve tüketici olarak halkımız, sahipsiz ve çaresiz durumdadır. Yatırımlar büyük ölçüde dururken var olan tesisler de döviz yokluğu ve enerji kıtlığı yüzünden faaliyetlerini sürdürmez duruma düşmüş ve işsizlik görülmemiş boyutlara ulaşmıştır.

Dış ödemeler alanındaki güçlükler ayrıca ekonomimiz üzerindeki olumsuz etkileri yanında, dış âlemdede Devletimizin saygınlığını zedeleyen ve ulusal onurumuzu kırıcı bir noktaya varmış bulunmaktadır. Giderek yoğunlaşan bu bunalma ekonomimiz, öngörülmeyen nedenlerle ve olağanüstü iç ve dış koşulların etkisi ile kendiliğinden ve kaçınılmaz bir biçimde girmiş değildir. Eldeki tüm göstergeler ve olgular, 1975'ten bu yana ekonomimizin Cephe Hükümetlerinin elinde Parlamento içinde ve Parlamento dışında yapılan çeşitli uyarılara rağmen adım adım ve göz göre göre bu derin bunalma sürüklendiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Birinci Cephe Hükümeti işbaşına gelirken enflasyonla, pahalılıkla, yoklukla, işsizlikle, fakarla, çaresizlikle mücadele etmeyi; ülkemizde huzur ve güveni sağlamayı vaat etmişti. Bunlardan hiç biri gerçekleşmemiş, tam tersine enflasyon hızlanarak hayat pahalılığı dayanılmaz bir düzeye çıkarken, işsizlik hızla artmış ve ekonomimizin iç ve dış dengesi kolayca onarılamayacak bir biçimde bozulmuştur.

Yapısı, kadrosu ve anlayışı bakımından onun bir uzantısı olan İkinci Cephe Hükümetinden, halktan yana bir yaklaşımla sorunları ele alarak ekonomimizi bu durumdan kurtarması ve esenliğe kavuşturmasının beklenmeyeceği açıktır. Bu Hükümet işbaşına geldikten sonra, Sayın Başbakanın deyimi ile ekonomimize canlılık vermek ve istikrara kavuşturmak amacıyla uygulamaya koyduğu tedbirler paketi bunun en son ve aynı zamanda en somut kanıtı olmuştur. Söz konusu paket, hazırlanmış ve uygulamaya konmuş biçimi itibarıyla ciddiyetten uzak olduğu gibi, içerik bakımından da tutarsız ve yetersizdir. Bir dizi zam ile devletiyondan oluşan bu paketin ekonomimizi içinde bulunduğu çıkmazdan kurtarmaktan çok, Cephe Hükümetinin bugünkü bunalımın tek nedeni sandığı ve iktidarını sürdürürebilmek için zorunlu gördüğü döviz darboğazını aşmayı amaçladığı açıkça görülmektedir.

Bu nedenledir ki, tedbirler paketi Uluslararası Para Fonu ile temas halinde hazırlanmış ve başta bu

kuruluş olmak üzere Türkiye'ye kredi veren ve verecek çevreleri memnun etmek amacı her şeyin üstünde tutulmuştur. Paketten halk için zamdan başka bir şey çıkmamasının nedeni de budur.

Tedbirler paketinin uygulanmaya konulması ile birlikte başlayan zincirleme zamlar ve vurgun ortamından sonra ortaya çıkan tepkiler üzerine Hükümetçe birtakım sosyal önlemlerden söz edilmek gereği duyulmuşsa da, bunların ne olduğu bugüne kadar belli olmamıştır. Ne olursa olsun, tedbirler paketi bugünkü içerik ve uygulaması ile halk için zam, vurguncular için fırsat ve dış çevreler için de bir ödün belgesi olarak ekonomimize mal olmuş bulunmaktadır.

Ashnda plan ve program uygulamasını bir yana bırakan, bir Anayasa buyruğu olduğu halde Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planını hâkâ hazırlamamış olan ve ayrıca 1978 yılı bütçesini de ne yapacağı bilinmeyen, kendi içinde çelişkelerle dolu ve iktidarını sürdürmekten başka ortak amacı olmayan böyle bir Hükümetten, bugünkü olağanüstü durumun gerektirdiği ciddi önlemleri almasını beklemek olanaklı yoktur. Ülkemizin karşı karşıya bulunduğu asıl büyük sorun da budur.

Bu nedenledir ki; enflasyon hızlanırken hayat pahalılığı doruğuna ulaşmış, işsizlik bugüne dek görülmemiş bir düzeye yükselmiş; esasen dengesiz olan gelir dağılımının daha da bozulması ile fakaralık büsbütün yaygınlaşmış ve şimdi Türkiye, siyasal cinayetlerle anarşinin kol gezdiği, vurgun ile soygunun egemen olduğu, okullarda eğitimin, dairelerde işlerin, fabrikalarda üretimin yer yer durduğu bir ülke haline getirilmiştir.

Yakın geçmişte ülkemizde ve başka ülkelerde buna benzer durumlarda sosyal patlamaların nerelere vardığını gösteren acı örnekler vardır. Halkımız bugüne dek böyle bir tepki göstermemiş ise, bu durumu hoşgörü ile ya da anlayış ile karşıladığı yolunda anlamak ya da yorumlamak kanımızca ileride onarılması güç sonuçlar doğuracak büyük bir siyasal yamılgı olur.

Bu nedenle ekonomimizi bugün içinde bulunduğu bunalımdan kurtararak halkımızı esenliğe kavuşturmak ve aynı zamanda Hükümete kendi kendini kurtarma fırsatını vermek üzere Hükümeti Yüce Senatonun önünde bir kez daha uyarıyor ve biran önce istifaya davet ediyoruz.

Yüce Senatoya saygılar sunarım. (C. H. P. sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Müezzinoğlu. Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyeler Grubu adına Sayın Baykara, buyurunuz efendim.

CUMHURBAŞKANINCA S. Ü. GRUPU ADINA ZEYYAT BAYKARA (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Cumhuriyet Halk Partisi Senato Grupuna mensup bazı üye arkadaşlarımız tarafından verilen Genel Kurulumuzca da kabul edilen Genel Görüşme önergesi dolayısıyla, Cumhurbaşkanınca Seçilmiş Üyeler Grubu adına görüşlerimizi açıklamak için söz almış bulunuyorum. Bilindiği gibi, Genel Görüşmenin konusu, son zamlara ve devalüasyona ilişkin Hükümet siyaset ve icraatıdır. Genel Görüşmenin bu çok kısaltılarak açıklanan konusu bile, onun kapsamının ne kadar geniş ve önemli olduğunu belirtmeye yetecektir sanırım.

Öte yandan bugün memleketimizin içinde bulunduğu çok ciddi ve elverişsiz iç ve dış ekonomik ve mali ortamın ve bunun bir sonucu olarak Hükümetçe alınmış olan tedbirlerin tutarlı ve yeterli olup olmadığının tartışılmasında ve Devletçe üretilen bir çok temel mal fiyatlarına yapılan zamların, bunların bir sonucu olarak ya da olmayarak ortaya çıkan öteki zincirleme fiyat yükselmelerinin incelenerek Hükümet politikasının isabetinin araştırılmasında elbetteki büyük faydalar vardır.

Ancak, burada bir önemli noktayı da gözden uzak tutmamak gerekir. Bir hükümetin ekonomik mali politikasını, elbetteki onun iç ve dış genel politikasından ayırarak incelemek bizi sağlıklı sonuçlara ulaştırıramaz. Koalisyon hükümetlerinde ortakların birbirleriyle olan anlaşma, tutum ve davranış ilişkileri de ayrıca gözönünde tutulması gereken hususlardandır.

Öte yandan, genel görüşmeye başladığımız şu sıralarda Hükümetin tüm iç ve dış faaliyetlerinin ve icraatının üç ay süre ile komisyonda ve Meclislerde enine boyuna tartışılacağı 1978 bütçe müzakerelerine 23 gün gibi kısa bir süre kaldığını hepimiz biliyoruz. Ancak, genel görüşme konusunun, halkımızı ve onun yaşam düzeyinde olumsuz yönde ve derinden etkilemesi bakımından bir an önce ele alınmasının zorunlu olduğunu da unutamayız.

Ben, görüşlerimizi kısaca belirttiğim bu gerekler çerçevesi içinde ve mümkün olduğu kadar kısa olarak açıklamaya çalışacağım.

Sayın senatörler;

Genel seçimlerin öne alınması kararı üzerine 5 Haziran 1977 tarihinde yapılan milletvekili genel ve

Senato 1/3 yenileme seçimlerinin Türk milletinin yüceliğine yarasır, tam bir güvenlik, barış ve sükûnet içinde geçtiğini hepimiz biliyor ve bundan gurur duyuyoruz. Bu seçimlerin sonuçlarının hiçbir siyasi partimize kesin çoğunluk sağlamadığı için, yapılan hükümet kurma çalışmalarını ve karşılaşılan güçlükleri, hepimiz hatırlıyoruz. Sonuçta, seçimlerden önceki dönemde 26 ay iktidarda kalan Sayın Demirel başkanlığındaki Dörtü Koalisyon Kabinesinin üç ortağının; yani Adalet, Millî Selâmet ve Milliyetçi Hareket partilerinin halen işbaşında bulunan Koalisyon Hükümetini kurarak Meclisten güvenoyu aldığını ve böylelikle hükümet bunalımının sona erdiğini de biliyoruz.

Değerli arkadaşlarım;

Konuyu daha iyi anlayabilmek için bugün ciddi bir bunalım ve galopan bir enflasyonist baskı altında bulunduğu esasen hükümetçe alınan son önlemlerle de belli olan ekonomimizin 1975 Mart sonunda Dörtü Koalisyonun işbaşına gelmesinden önceki dönemdeki durumu üzerinde kısaca durmakta yarar vardır :

Bilindiği gibi C. H. P. - M. S. P. Koalisyonunun sona ermesi ile ortaya çıkan hükümet bunalımı üzerine, Sayın İrmak tarafından kurulan; fakat Meclisten güvenoyu alamadığı için istifa eden Kabine, yaklaşık 4 ay görevde kalarak Mart 1975 sonunda görevi Sayın Demirel'in kurduğu Dörtü Koalisyonuna devretmiştir. Bu duruma göre bu Koalisyonun İrmak Hükümetinden nasıl bir ekonomik ve mali ortam teslim aldığı bilinmesinde, konuyu daha iyi anlayabilmek bakımından yarar vardır sanırım. İrmak Kabinesinde Başbakan Yardımcılığı ve bu sıfatıyla Yüksek Planlama Kurulu Başkanlığı ve Bakanlıklararası Ekonomik Kurul Başkanlığı görevlerini de üstlenmiş bir arkadaşımız olarak bu konuda şunları söyleyebilirim :

a) İrmak Hükümetince hazırlanan 1975 Mali Yılı Bütçesi bir istikrar bütçesi olarak uygulanmıştır. Nitekim uygulama sonucunda bu Bütçe, son yılların en der gerçek denk bütçelerinden biri olmuş, herhangi bir enflasyonist baskıya neden olmamıştır.

b) Devlet gelir ve giderlerinde sağlanan denklilik, 1975 yılı toptan eşya fiyatlarının son yılların en az artış gösteren bir düzeyde kalmasında da bir rol oynamıştır.

c) Altın ve döviz rezervleri 1 milyar 200 milyon dolar dolaylarındadır. Dış ödemeler zamanında ve kolaylıkla yapılmaktadır. Ancak rezervlerde

azalma ve ithalâta önemli artış eğilimleri başlamıştır.

d) İşçi dövizî girişlerindeki normal gelişme devam etmektedir.

e) Aralık 1974 sonunda 32 milyar 860 milyon lira olan emisyon, Mayıs 1975 başında, pek az bir artışla 33,5 milyar lira olmuştur.

f) 1975 yılı bütçe tasarısı Meclise sevk edildikten sonra şeker ve Tekel maddeleri fiyatlarının, Devlet Demiryolları tarifelerinin artırılması ve büyük şehirlere maliyetlerinden daha aşağı fiyatla verilen ekmeçlik buğday fiyatının normal düzeye çıkarılması suretiyle yaklaşık olarak 7 milyar liralık bir gelir sağlanmış ve bu gelir hiçbir harcamaya tahsis edilmeden Dörtlül Koalisyonu devredilmiştir.

g) Gerekli kadar artmayan ihracata karşılık ithalâtın ve sonuçta ticaret açığının artması durumu 1975 başlarında da devam etmiştir. Bu durum, o zamanki Ekonomik Kurul dikkat ve özenle üzerinde durduğu bir konu olmuş, çeşitli tedbirler düşünülmüşse de, İrmak Kabinesi, daha ziyade hükümet organlarının Bakanlıkların yetkileri içinde kalan ve vatandaşlara hiçbir külfet yüklemeyen bu tedbirleri uygulama alanına koyamadan görevden ayrılmıştır. Ancak, bu önlemler ve Türkiye'nin dış ödemeler dengesi bakımından ileride maruz kalabileceği tehlikeli durumlar, görev devri sırasında bu konu ile ilgili iki sayın Başbakan Yardımcısına bizzat tarafından etraflı olarak anlatılmıştır.

Burada bir saplantı yaparak bir hususa değinmek istiyorum. Ne yazık ki, halen Ekonomik Kurul Başkanlığı görevini üstelenmiş bulunan Sayın Başbakan Yardımcısı Erbakan, bu önemli genel görüşmede hazır bulunup görüşlerimizi dinlemek zahmetine katılmamıştır.

Görülüyor ki, İrmak Kabinesinin, 1975 Mart sonunda Dörtlül Koalisyonu devrettiği ekonomik ve mali ortam elverişli bir durum arz etmektedir.

Demek oluyor ki, bugün memleketimizin içinde bulunduğu ciddi ekonomik ve mali durumun daha çok önceden (Dörtlül Koalisyon döneminde) teşhis edilip nedenleri, önlemleri aranıp bulunsa idi elbetteki bu kadar ağır tedbirler almak zorunda kalmayacaktık. Oysa, tehlikeli gidişi vaktinde durduracak yerde, sanki bu gidişi çabuklaştırmak istiyormuşçasına hatalar üst üste yapılmış, yaklaşan seçimler ve Koalisyonun ne pahasına olursa olsun yaşatılması gibi politika nedenleriyle sorunlar yok farzedilmiş, büyümeye terk edilmiş, böylelikle çözümleri zorlaştırılmıştır.

Memleket ekonomisinin düzenli gitmesini sağlamada görevli Bakanlıklararası Ekonomik Kurul Başkanı sayın Başbakan Yardımcısı, sorunlardan sanki habersizmiş gibi bir tutum içine girmiş; profesî, yapılabîlîrlik raporu, finansmanı olmayan, yıllık programlarda öngörülmemiş yüzlerce yatırım uygulama alanına sokulmuştur. Bu amaçla 1977 yılı bütçe teklifine sayın Erbakan tarafından son anda eklettilen 25 milyarın macerası henüz hafızalarda yaşamaktadır. Sayın Erbakan, plan değişikliklerinin planın kabûlündeki usuller çerçevesinde yapılabileceği hakkındaki kararın hükmüne karşın, sayın Maliye Bakanı Ergenekon gibi, «Plan mı? Ne plan? Plan ihtiyaçlarımızı dar geliyor.» diyerek ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının anabüyükliklerini geçersiz sayarak, her yerde ünlü temellerini atıyor; planın ağır sanayi yatırımlarını esasen öngördüğü de unutulurak bu yatırımlara başlanmasında parti mülahazalarını önlendi tutuyordu.

Bu arada Sayın Erbakan, Cumhuriyetin ilk 50 yılında bu memlekette hiçbir şey yapılmadığı kanısında olduğunu her tarafta tekrarlıyordu ve halen de ne yazık ki, tekrarlamaktadır. Bu 50 yıllık dönemin, Türk Devletinin yoktan varoluşu, en değerli yatırımdan daha değerli olan Atatürk Devrimlerini kapsayan yıllar yanında, bir çok fabrikaların açılması, mevcudu 8 bin kilometreye çıkarılan demiryollarının yapılması gibi o günkü koşullar altında çok önemli ekonomik bir çok gelişmeyi de kapsadığı görmemektense gelinmektedir. Cumhuriyetin elli yılındaki büyük sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik gelişmelerin inkârını, bizzat Cumhuriyet dönemi çocuklarının ağzından (hatta burada, Cumhuriyet Senatosunda bile) işitmek kadar, gerçek Cumhuriyet çocuklarına azap verecek hiçbir şey tasavvur edilemez. (C. H. P. sıralarından alkışlar)

Sayın Demirel'in Başkanlığındaki Dörtlül Koalisyonda ortaklararası ilişkilerin ise, birbiriyle zorla, istemeyerek bir araya gelmiş partiler topluluğunun görünümünde olduğunu tekrarlamaya lüzum yok. Birinin söylediğini ötekinin yalanladığı, birinin yaptığını ötekinin bozduğu, imza vermek için ödün istenen bir kurul, parsellere bölünmüş, birbiriyle ilişkisi olmayan görev ve yetki alanları, sadece partiye kaydını yaptırmış olanlara tanınan iş bulma, traktör edinme olanakları, birçoklarında yakadaki rozete göre işlem yapılan Devlet daireleri ve bütün bunların yanında, bu gidişin önünü almayan ya da alamayan sayın Başbakan Demirel...

Sayın üyeler;

Sayın Demirel'in Başkanlığındaki Dörtlü Koalisyonun gerçek görünümünü özetle bu idi. Sayın senator arkadaşlarımızın geçen yılki bütçe konuşmasında da görünümünü aynen ve daha ayrıntılı olarak açıkladığını hatırlayacaklarımı umarım.

Sayın Başkan, değerli senatorlar;

Geçmişe ilişkin bu açıklamalardan sonra şimdi de, 5 Haziran 1977 seçimlerinden sonra sayın Demirel'in Başkanlığında kurulan Adalet Partisi - Millî Selâmet Partisi - Milliyetçi Hareket Partisi Koalisyon Hükümeti dönemine gelmek istiyorum. Hemen söylemeliyim ki, bu Üçlü Koalisyon Hükümeti, bize göre en iyi sayılabilecek hükümet alternatifleri üzerinde hiçbir ciddi girişimde bulunmaksızın gerçekleştirilmiştir. Bu sözlerimle belirtmek istediğim şudur : Seçim sonunda tek başlarına hükümet kurmak olanağını elde edememiş olan iki büyük partimiz; yani Cumhuriyet Halk Partisi ve Adalet Partisi, memleketimizin sorunlarına çözüm bulabilecek en etkili iktidar olacağını her zaman tekrarladığımız bir ikili koalisyon Hükümeti kurma girişiminde (zamanında ve gereken ciddiyetle) maalesef bulunmamışlardır. Bugünkü bunalmışlarımızın esas nedeninin, iki büyük siyasi partimizin bu uzlaşmaz tutum ve davranışlarında aranması gerektiği hususundaki kanımızı bir kez daha belirtmek isteriz.

Sayın Başkan, değerli senatorlar;

Şimdiye kadar açıklamasına çalıştığım bazı Koalisyon ortaklarımızın çelişkili, otoriteden yoksun, her Koalisyon ortağının kendi başına buyruk olduğu, ciddiyetsiz, tutum ve davranışları yeni seçimlerden sonra sayın Demirel'in Başkanlığında kurulan Üçlü Koalisyon Hükümetinde de maalesef, aynen görmekteyiz.

Açıkça ve kesinlikle söylemek isteriz ki, memleketimizi bugünkü ağır ekonomik - mali ve siyasal koşullar altında tutan nedenler, Hükümetin, biraz önce belirttiğim kuruluş ve tutumunda ve özellikle ekonomik konularda karar sahibi kurulların başında ve içinde bu işlerde gerekli bilgi ve tecrübeden yoksun, kendisini ikinci başbakan sayan kişilerin bulunmalarında yatmaktadır.

Sayın üyeler;

Şimdi, bu tür yönetimin de etkisiyle Türk ekonomisinin ve maliyesinin hangi koşullar ve sorumsuzca uygulamalarla bugünkü enflasyon, zamlar ve pahalılık dönemine getirildiğini bazı örneklerle açıklamaya çalışacağım :

Bütçe uygulaması :

1977 yılı Konsolide Bütçesi ile verilen ödenek toplamı 226 milyar liradır. Ancak bütçe uygulamasının 6 ncı ay başlarına kadar Bütçe Kanununun Maliye Bakanına verdiği sınırsız denilebilecek yetkilerin bir sonucu olan otomatik kullanmalarla toplam ödenek 290 - 300 milyar lira dolaylarına yükselmiştir. Tahminlerin bir miktar altında gerçekleşeceği anlaşılan gelirle karşılaştırıldığında 1977 bütçesinin tahminen 60 - 70 milyar lira gibi önemli bir açığa kapanaacağı anlaşılmaktadır. Gelirleri yükseltici yönde düzenlemeler yapılabildiği ya da son zamların sağlayacağı gelirlerin Genel Bütçeye aktarılabilirdiği oranda bu açığın azalacağı açıktır.

Bu haliyle 1977 Bütçesinin enflasyonu büyük ölçüde kamçulayan, teşvik eden bir bütçe olduğu ve açığı şimdiden belli olmuştur denebilir.

Hazine avanslarına gelince :

Bütçe uygulamalarında kolaylık sağlamak amacıyla Merkez Bankası'nca Hazineye bütçe ödenekleri toplamın % 15'i oranında açılan kısa vadeli avans limitinin inisiyal bütçe rakamlarına göre 34 milyar lira civarında olması gerekirken, biraz önce bütçe uygulamalarında da değindiğim gibi, Bütçe Kanununun Maliye Bakanına verdiği çok geniş yetkilerin cömertçe kullanılması nedeniyle artan ödenekler üzerinde de avans hesaplandığından bu limit 43 milyar lira dolayına yükselmiş ve bu kadar avans Hazineye fiilen kullanılmıştır. Bütçe uygulamalarında bir yıl içinde bu kadar yüksek düzeyde bir Merkez Bankası avansına sığınma görülmeden başvurulması olayına mali tarihlerimizde ilk defa olarak rastlanmaktadır. Hazine avanslarımızın tamamen açık finansman araçları halinde kullanılagelen kaynaklar olduğu ve asla geriye ödenmediği düşünülürse, bunların enflasyonist gidişte büyük roller oynadığı kolaylıkla anlaşılabilecektir.

Kamu İktisadi Teşebbüslerine açılan kredilere gelince :

Merkez Bankası tarafından Tekel, Toprak Mahsulleri, Şeker Şirketi, Et - Bahk, Çay - Kur gibi Kamu İktisadi Girişimlerine açılan krediler Eylül sonları itibarıyla 1975'te 18 milyar, 1976'da 26 milyar lira iken, 1977'de 46 milyar lira olmuştur. Bu arada Toprak Mahsulleri Ofisine açılan kredi 13 milyar 900 milyon liradan 1977'de 19 milyar 600 milyon liraya çıkmıştır. Bu durum Toprak Mahsulleri Ofisinin 6 milyon tona yaklaşan stoklarını ihraç yoluyla eritme olanağını bulamamış olmasının bir sonucudur. Dış ödeme gücümüzün bu kadar zayıfladığı bir dönemde önemli bir

ihraç malımızın böylece elimizde kalmış olmasının nedenleri hâlâ açıklığa kavuşmuş değildir. Anlaşılan odur ki, 1976 yılından beri daha iyi ihraç fiyatı beklentisi ters sonuç vermiş, o zaman beğenilmeyen fiyatlar şimdi aranır olmuştur. Büyük bir kısmı yüzyıllar öncesinin ilkel usulleri içerisinde toprak altında depolanmış buharan buğdaylarımızın her yıl verdiği fire ve ihraç edilemediği için yoksun kaldığımız dövizlerin dış borçlanma suretiyle sağlanması yüzünden dövizle ödenen faizler hesaplandığı takdirde ortaya çıkacak en az 1 milyar liralık zararı ve bunun sorumluları konusunda Hükümetin görüşünü öğrenmek isteriz.

Özel finansmanlara gelince :

Bütçe kanunlarına konulan bir madde ile Maliye Bakanlığına verilen yetkiye dayanılarak Merkez Bankası Kanununun 48 nci maddesi gereğince ve Devlet Yatırım Bankası aracılığı ile bazı Kamu İktisadi Teşebbüslerine açılan bu finansmanlar 1975 yılında 6 milyar, 1976 yılında 14 milyar 600 milyon lira iken, 1977 yılında 26 milyar 200 milyon liraya çıkmıştır.

Merkez Bankası Kanununun 48 nci maddesi Merkez Bankasının tahvil karşılığı olarak sadece 120 gün vade ile bankalara belli limitler içinde alınarak avans verilebileceğini, 51 nci maddesi ise Kamu İktisadi Teşebbüslerine yatırım ihtiyaçları için kredi verilmeyeceğini amirdir. Oysa, bu kredilerin uzun vadeli yatırım kredisi olarak kullanıldığı Kamu İktisadi Teşebbüsleri finansman tablosunun incelenmesinden kolaylıkla anlaşılacaktır.

Eski Maliye Bakanı Sayın Ergenekon'un yaptığı gibi, bir taraftan yatırımlarımız, «harcamalarımız sağlam kaynaklara dayatılmıştır» denilecek, öte yandan da Merkez Bankasının emisyon olanakları karşılıksız ve kanuna uymayan şekilde finansmanlarda kullanılacaktır.

Burada önemli olan diğer bir husus da Merkez Bankamızın sayın yetkili makam ve kurullarının Merkez Bankasını sadece kanunlarına değil, kurallarına da aykırı olan bu uygulamayı hangi düşüncelerle onaylamış olduklarıdır. Bu her halde açıklamaya değer bir konudur.

Emisyona gelince :

Eylül ayları sonu itibarıyla 1975 yılında 40 milyar 375 milyon lira olan tedavüldeki banknot mevcudu 1976'da 54 milyar 282 milyona, 1977'de de 73 milyar 897 milyona yükselmiştir. 1977 Eylül ayı sonundaki bu 73 milyar 897 milyon liralık emisyon hacmi Aralık 1976 sonuna nazaran (yani 9 ay içinde) % 41.9 oranında 21 milyar 818 milyon liralık bir ar-

tışı ifade etmektedir. Maliye tarihimizde emisyonun 9 ay içinde bu oranda ve bu kadar arttığı görülmesi şey değildir. Ayrıca, bu artışın aynı dönemde döviz rezervlerimizde ortaya çıkan 5 milyar 500 milyon liralık (yani 275 milyon dolar) azalmaya karşın oluştuğu da gözönünde bulundurulursa, emisyon hacminin hangi tehlikeli noktalarda bulunduğu ve memleket ekonomisinin ne kadar sorumsuzca tehlikelere atıldığı kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Para arzına gelince :

1976 sonundan 1977 Eylül ortalarına kadar para arzı % 26.3 oranında 40 milyara yakın bir artışla 151.5 milyar liradan 191.3 milyar liraya yükselmiştir. 1976 yılının aynı döneme ilişkin artışı % 14.5 oranında 27.5 milyar lira idi. 1977 yılında anılan dönemde ortaya çıkan para hacmindeki çoğalmının % 60'a yakın bir kısmı emisyon ve ufaklık paradaki çoğalmaların etkisiyle olmuştur.

Fiyatlara gelince :

1. Toptan eşya fiyat endeksleri bu yılın ilk sekiz ayında % 12.2 oranında yükselmiştir. En yüksek artışlar sanayi hammaddeleri ve yarı mamuller grubunda (% 14.3) olmuştur. Onu % 11 oranındaki artışla gıda maddeleri fiyatlarındaki artış kovalamaktadır. Geçen yılın aynı döneminde toptan eşya fiyatları genel endeksindeki artış % 11 idi.

2. Ankara geçinme indeksinin 8 aylık dönemindeki artış % 17.5 olmuştur. Geçen sene aynı indeks 8 ayda % 10.5 oranında idi.

İstanbul geçinme indeksinin 1977 yılının 8 aylık dönemindeki artışı % 14.6 olmuştur. Geçen yılın 8 aylık artışı % 11.4 idi.

Hemen söyleyelim ki, belirttiğim bu fiyat artışları son yapılan zamlardan önceki fiyatlar üzerinden hesaplanmış artışlardır. Hükümetçe yapılmış olup etkisi hemen hemen her maddeye yansımış olan zamli fiyatlar üzerinden endeksler hesap edildiği zaman, toptan eşya ve geçinme indekslerindeki artışın çok daha yüksek oranlara çıkacağını maalesef şimdiden tahmin etmek zor değildir.

Sayın senatörler;

Şimdi de dış ekonomik ilişkilerimize ve özellikle ödemeler dengesine kısaca değinmek istiyorum.

Dış ekonomik ilişkilerimizde çözüm bekleyen en önemli konu Avrupa Ekonomik Topluluğu ile olan ilişkilerimizdir; daha doğrusu bu ilişkilere girip girmeyeceğimize. Çünkü Koalisyon ortaklarından birisi, Sayın Erbakan'ın ağızından, AET ile olan ilişkilerimize esastan karşı çıktığı defalarca belirtilmiş ve

Türkiye'nin AET ile olan ilişkilerinde samimi olmadığı gibi bir izlenim bırakılmıştır. Tabiatıyla, bu yanlış; ama şüphe bir kere yaratılmıştır. Sayın Çağla-yangil'in geçen Aralık ayında Brüksel'den getirdiği ve önceleri başarı olarak sunulan sonuçların da sonradan, yurdumuza önemli bir yarar sağlayamadığı anlaşılmıştır.

O günden bu yana biz, AET'den olan talepleri -mizin yeniden ele alındığına ilişkin bir gelişme beklerken, Yunanistan ve Portekiz'e tam ortaklığa giriş için öncelik verildiği haberi gelmiştir. Ayrıca Topluluğun önemli bir ihrac maddemiz haline gelmiş olan tekstil ve konfeksiyonlarımıza miktar kısıtlamaları uygulanması girişimini de önemle hatırlıyoruz.

Sayın üyeler;

Dış ödemeler dengesi ve özellikle dış ticaret bilançosu açıkları, gelişme halindeki her ülke, gibi Türkiye'nin de belli başlı sorunlarından birini oluşturmaktadır. Bu ülkelerden herbirinin gelişmişlik düzeyine, ulaşmaya kadar dış ticaret açığı vermelerinin doğal olduğu varsayılır. Ülkemizin, bugünkü eğitim ve sanayileşme düzeni, kişi başına düşen millî gelir payı, üretim çeşitliliği gibi faktörler açısından ulaştığı kalkınma düzeyinde dış ticaret açıklarımızın hatta büyüyecek devam etmesi ilk bakışta bir çelişki gibi görülebilir. Ancak Türkiye'nin sanayileşme doğrultusunun iç tüketime, iç tüketim malları üretimine dönük olduğu düşünülürse bu çelişkinin nedeni bulunmuş olur. İhracata dönük sanayie ağırlık vererek dış ticaret dengelerini daha kısa sürede sağlamış ve daha kısa sürede kalkınmış memleketlere örnekler gösterilebilir.

Bizim kalkınma planlarımızın bu yolu neden seçmemiş olduğu elbetteki rahatlıkla tartışılabilir. Bizim için önemli olan konu, dış ülkelerle mal ve hizmet alış verişi değerlerinin karşılaştırılmasında, hâlâ bizim borçlu çıktığımız ve turizm, işçi gelirleri ve benzerleri gibi girdilerin yetersizliği nedeniyle de bu açığımızı kapatmak için dışarıdan döviz borçlanmak durumunda kaldığımızdır. Ama değerli senatörler, liberasyon yoluyla yapılan ithalâtın bile gözetilmediği bulundurulması olanakları var iken, zaten çok dar olan döviz rezervlerimizi hesapsız, kitapsız kullanımlarla tüketirsek bunun sorumlusu elbetteki yine biz oluruz. 1976 ve özellikle 1977 yılındaki durum buna yakın bir benzerliktedir. İthalât, planda öngörülenlerin çok üstünde gerçekleşirken, ihracat beklenenin altında olmuştur. Bazı tarımsal ihrac mallarımızın gereği kadar satılamayarak stokda kalması, uygulanan iç alım fiyatlarının dünya fiyatlarına uygun olmamasından

ileri gelmiştir, bazı hallerde tabii. Tütün buna bir örne olarak gösterilebilir. Hükümet, «Hiçbir malın darlığım çektirmeyeceğim» görüşünü yatırım ve ara malları dışında kalan malların ithaline kadar genişletmiş, «Plan dar geliyor» düşüncesi hesapsızlığım bir gerçekçi haline gelmiştir. Sonuçta döviz rezervleri tükenme noktasına yaklaşmış ve dış ödeme gücü nerede ise günlük döviz girdileri ile sınırlı hale gelmiş olan Türkiye'nin bugünkü ciddi durumu ortaya çıkmıştır. Bu durumda Hükümet, milletlerarası kuruluşlar, yabancı özel bankalar dahil borçlanılabilecek her çareye başvurmak zorunda kalmıştır. Sonuçta Türkiye elbetteki batmayacaktır, ama bu ülkenin bir - iki sene sonrasını göremeyen yöneticilerinin tutumları ve ciddiyet dereceleri üzerinde içte ve dışta elbetteki konuşulacaktır.

Sayın senatörler;

Buraya kadar, bizi içinde bulunduğumuz ciddi malî ve iktisadi duruma sürükleyen tutumları, bilgisizlikleri, ciddiyetsizlikleri ve hesapsızlıkları nedeniyle birlikte tarafsız bir gözle anlatmaya çalıştım.

Şimdide, ülkenin tüm varlığını tehdit eden enflasyonun ve dış ödemeler tıkanmasının çok geç de olsa farkına varılarak bunları bir ölçüde önlemek amacıyla alınan tedbirlere değinmek istiyorum. Bu tedbirler bilindiği gibi;

KİT'nin ürettikleri temel mal ve hizmet fiyatlarının yükseltilmesi,

Türk Lirası değerinin % 10 oranında düşürülmesi ve,

Diğer tedbirler olmak üzere üç grupta toplanabilir.

Fiyatlarına zam yapılan mal ve hizmetler petrol ürünleri, kömür, elektrik, enerjisi, demir - çelik, çimento, kâğıt, THY, DD ve PTT hizmetleri gibi etki alanları çok geniş olan madde ve hizmetlerdir. Zamları zorunlu hale getiren nedenler aslında daha çok öncelerden beri mevcut idi. Yani bu ayarlamaların daha önceden yapılması gerekirken Hükümet, başta yaklaşan seçimler gibi politik mülahazalar olmak üzere çeşitli nedenlerle bu yola gidememiştir. Buna bir örnek olarak benzin fiyatları gösterilebilir. Petrol ürünleri ve bu arada benzinin uzun süreden beri maliyetin çok altında satılması büyük eleştirilere neden olduğu halde Hükümet bu malın fiyatını bir türlü yükseltmemiştir. Bu tutum bu malın maliyet altındaki satışından milyarlarca liralık bir menfi fonun birikmesinin nedenini oluşturuyor.

Aslında KİT'lerin çoğu, özellikle son senelerdeki Hükümet politikası yüzünden kâr etmek bir yana,

işletme açığı veren israfçı, sürekli yönetimden yoksun kuruluşlar halindedir. Bu bakımdan KİT'lerin en çok muhtaç oldukları şey, kuruluş ve işleyişlerini bir reform görüşü ile ele alıp yeriden düzenlemeleridir. Bu hususta hazırlanmış stratejiler, kanun tasarıları vardır; ama bir türlü ele alınmaları nasip olmamıştır. KİT'leri yeniden bir düzene kavuşturmadan mal ya da hizmetlerinin fiyatlarına zamlar yapılması uzun ömürlü tedbirler sayılamaz. KİT'de bugünkü israfçı tutum, başıboş yönetim, birkaç ayda bir yönetici değiştirmek, kadro bolluğu, hatır gönükle parti mensuplarına iş sağlanması halleri devam ettiği sürece, bunların ürettiği mallara zamlar yapılması doğal ve kaçınılmaz olacaktır.

Hemen ilâve edelim ki, KİT'lerin mallarına yapılan son zamların etki alanı bu maddelere yapılan zamların çok üstünde olmuştur. Bakanlıklararası Ekonomik Kurul Başkanı Sayın Erbakan'ın zam çalışmalarına başladığı bir buçuk ay önceden haber vermesi ve çalışmaların çok uzun zaman sürdürülmesi fırsatçılara, zam göreceği tahmin edilen malları türlü yollarla beyandan saklamak olanağını vermiş, bu yüzden servetler kazanılmıştır.

Ayrıca bu zamlarla ilişkili olsun olmasın, özel sektörde üretilen hemen hemen bütün mal ve hizmetlerin fiyatlarında (Kontrolsuzluktan da faydalanarak) yükseltilmiş, halk çaresiz bırakılmıştır.

% 10 oranındaki devalüasyona gelince :

Faydasız ve amaçsız bir önlemdir. Eldeki tütün, pamuk, buğday gibi stokların satılması için yapılmışsa amacı sağlamaya yeterli değildir. Bunlara çoğaltılmış vergi iadesi uygulanabilirdi. Genel olarak ihracatı ve işçi dövizlerini artırmak için yapılmış ise, yetersizdir. Aslında fiyat artışlarının devam ettiği sıralarda yapılan devalüasyonlardan gereğince faydalanmış ülke hemen hemen görülemezdir.

Hükümetçe alınan diğer önlemler arasındaki mevduat munzam karşılıklarının ve ithalât teminatlarının artırılması gerçek birer istikrar tedbiridir. Ancak, mevduat munzam karşılıklarının yükseltilen kısmına 21 . 7 . 1976 gün ve 7/12563 sayılı Bakanlar Kurulu Kararını uygulamamak kaydıyla. Bindiği gibi bu Kararname, devlet tahvili alımlarında kullanılan vadeli veya vadesiz mevduat kısmı için munzam karşılık miktarını % 10'a indirmiştir. Bankalar için kârlı bir iştir; ama karşılık paranın Merkez Bankasında bloke edilmesi yerine, tahvil yoluyla tekrar piyasaya çıkmasına olanak sağladığı için munzam karşılığın istikrar unsuru olma özelliğini ortadan kaldırmaktadır.

Sayın Erbakan tarafından «Akla hayale gelmeyecek tedbirler» olarak nitelendirilen ihracatı geliştirme önlemlerini henüz etraflıca öğrenmek olanağım bulamadık. Ancak bu amaçla alınan uygulanabilir her tedbiri («Akla gelebilene» cümlesinden olsalar bile) takdirle karşılayacağımız tabiidir.

Sayın Başkan, değerli senatörler;

Sözlerime başlarken Hükümet icraatının yaklaşan bütçe müzakerelerinde daha etraflıca tartışılacağı söyleydim. Gerçekten, bütçeler Kasım ayı sonunda Meclise verilecektir; ama bütçenin hazırlanabilmesi için IV nci Beş Yıllık Planın daha önce Meclislerce kabul edilmiş olması ve ona göre de yıllık programın Yüksek Planlama Kurulu ile Bakanlar Kurulunca onaylanmış bulunması gerekiyor. Kanunlarımız, kalkınma planlarının Bütçe - Plan Karma Komisyonu ile Meclislerde görüşülme süresini - azamî süreler kaydıyla - 38 gün olarak saptamıştır. Planların daha az bir süre içinde kabul edildiği görülmemiştir. Kasım ayı sonuna, 23 gün kaldığına göre bütçenin Meclislere zamanında verilmesi nasıl kabil olacaktır?.. Bunun açıklanması gerekir. Ayrıca Sayın Başbakan Yardımcısı Erbakan'dan bir konuda daha aydınlatılmamızı rica ediyorum : Sayın Erbakan basında çıkan bir açıklamasında bir müjde verdiler ve «IV nci Plan döneminde 2 trilyon liralık yatırım yapacağız» dediler. Evvelâ 2 trilyon TL'nin 100 milyar dolara eşit olduğunu belirttim.

Şimdi, 2 trilyonluk yatırım 5 yılda yapılacağına göre, her yıl ortalama 400 milyar liralık yatırım yapılacak demektir. 1977 yılı Bütçesinin 226 milyar lira, toplam kamu yatırımlarının da (KİT'ler dahil) 138 milyar lira olarak planlandığı bilindiğine göre, örneğin henüz ortada olmayan IV nci Beş Yıllık Planın 1 nci ya da 2 nci yıllarında 400 milyar liralık yatırım ve onun geliri, döviz ihtiyacı nasıl karşılanacaktır?.. Ayrıca, planın daha stratejisi bile ortada yok iken, bu 2 trilyonluk yatırım hangi esasa göre hesaplanmıştır?..

Böyle bir beyanatın, Sayın Erbakan tarafından basına ciddi olarak verilir verilmediğini; verilmiş ise, konunun açıklanmasını rica ediyorum.

Sayın Başkan, değerli senatörler,

Alınan son tedbirlerin ekonomiye istikrar getirecek derecede tam olduğu kanısında değiliz. Bütün gayretlere rağmen zam ve devalüasyon önlemleri ve diğer tedbirler birbirinden kopuk ve amacı tam karşılayacak nitelikte değildirler. Tedbirlerin en önemlisi sayılabilecek fiyat - ücret konusu üzerinde durulma-

miş; kurulması III ncu Beş Yıllık Planda öngörülmüş olan fiyat ve ücretler konseyi bir türlü kurulamamış, hatta Hükümetin buna taraftar olmadığı belirtilmiştir. İşçi, işveren ve Hükümet temsilcilerinden oluşacak bu Konseyin görevi tamamen istişari olduğu halde, ona karşı gösterilen tepkinin nedenini anlamak gerçekten kolay değildir. Hükümetlerin kira, ücret ve diğer fiyat politikalarına görüşleriyle ışık tutacak olan bu istişari konseyin kurulmasının öngörülmemesi önlemlerin eksik kalmasına neden olmuştur. Ekonomisini bir istikrar düzeni içine sokmak isteyen İngiltere, Amerika gibi gelişmiş memleketlerde bile böyle istişari teşekküllerin görüşlerinden faydalandığını hepimiz biliyoruz. Çağdaş devletlerde sorunlar bizzat taraflar arasında çözümünü bulur. İşçi - işveren karşı karşıya gelip konularını tartışırlarsa hem Hükümetin görevi hafifler, hem de sorunlar daha kolay halledilir.

Alınan son önlemlerin etkinliğini sağlayacak bir başka tedbir olan vergi konusunda herhangi bir düzenlemeye rastlanamıyor. Oysa, son zamlarla büsbütün dengesiz hale gelen gelir dağılımı ve vergilerde görülen adaletsizlikler üzerinde yeni bir düzenleme zorunluluk haline gelmiştir.

Vergi ödeme gücü daha fazla olanlar çoğu kez bir yolunu bularak ödeme gücü düşük olanlardan daha az vergi ödemek alışkanlığına girmişlerdir. Bu alışkanlıkların vergi düzenlemeleri yoluyla ortadan kaldırılması, önlemlere kuvvet verecektir.

Sayın Başkan, değerli senatörler,

Türk ekonomisinin bugünkü çok tehlikeli noktalara nasıl getirildiğini anlatmaya çalıştım. Bunları özetlemek gerekirse şunları söyleyebilirim :

Bugünkü Hükümet Mart/1975 ayı sonundan beri tecrübe edilmiş 4'lü koalisyonun bir devamıdır. Ne iç politikasında, ne dış politikasında, ne de koalisyon içi tutum ve davranışlarda değişmiş bir şey yoktur. Koalisyon kanatları arasında uyumsuzluklar, ciddiyetten yoksun davranışlar, sorumsuz, yersiz ve çelişkili beyanlar sürüp gitmekte, halkın Hükümete karşı olan saygısı zedelenmektedir.

Bu yapıdaki bir hükümetin Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve siyasal büyük davalarına çözüm getirmeleri beklenemez. Bugün Türkiye'mizin eksikliği budur. Büyük davaları ancak istikrarlı, güçlü ve halka güven veren hükümetler çözebilir. Bugün olduğu gibi, sadece bir koalisyon ortağının ciddiyetten yoksun davranışları bile halkın Devlete, hükümete karşı olan güvenini sarsmaya yetebilir. Üzüntü ile söyleyeyim

ki, bugünkü Hükümet bu görünümde. Bu nedenle iç ve dış ilişkilerimizde, ekonomik durumumuzda, sosyal yapımızda sıra sıra sorunlarımız çözüm zamanının gelmesini beklemektedir; ama herkes bu beklemenin, bu çeşit hükümetlerle daha çok uzayacağını bilmekte ve bu yüzden istikrarlı, güçlü Devlet ciddiyetine yakışır davranışlı hükümetlerin hasretini çekmektedir. Biz Kontenjan Grubu olarak ötedenberi bütçe konuşmaları ve diğer çeşitli vesilelerle belirttiğimiz görüşümüzü burada bir daha tekrarlamak isteriz : Bugünkü koşullar içinde memleketimizde istikrarlı ve güçlü bir hükümeti ancak A. P. - C. H. P. birleşmesi temsil edebilir. Bu partilerimizin, Genel Başkanlarını ve yetkili kurullarının sahip olduklarından asla şüphe etmediğimiz derin vatanseverlik duyguları içinde bu güçlü hükümetin gerçekleştirilmesi olanaklarına eğilmelerini bekliyoruz.

Sayın Başkan, sayın üyeler;

Hepimiz bu memleketin iyiliği, mutluluğu için çalışan kimseleriz. Birbirimizin tutumunu, hizmetlerinin tam olup olmadığını eleştiriyorsak; bu, halkımızın mutluluğu yönünde harcaman çabaların daha verimli olmasını sağlamak amacıyla yapılmaktadır. Emin olunuz ki bir güçlü ve anlaşmış hükümetin Türkiye'de çözemeyeceği sorun yoktur. Böyle bir hükümetle ulusumuzun en kısa zamanda sıkıntılarından kurtularak, en ileri memleketler düzeyine ulaşması beklenir. Bundan kimsenin de kuşkusu yoktur.

Bu düşüncelerle Yüce Senatonun Sayın Başkan ve üyelerine, Grupum ve şahsım adına saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Baykara.

HÜSAMETTİN ÇELEBİ (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Yüksek Başkanlıktan bir hususu öğrenmek istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Çelebi.

HÜSAMETTİN ÇELEBİ (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — İhtüüzümüne göre «Genel görüşme gününün tespiti hükümetle mutabakat halinde mümkün olur» deniyordu. Yüksek Başkanlık Hükümete bildirmişti ve sayın bakanlardan bir kısmı şu anda salondadır.

Öğrenmek istediğim husus şudur : Ekranda, sokakta ve nerede bir taş kaldırılırsa onun üzerinde ekonomiyi temsil ettiğini büyük ve ağır sanayii yürüttüğünü söyleyen zat nerededir?.. Hükümet, Sayın Başbakan kendisine görev vermiş mi gelmemiştir, yoksa sayın bakanlar kendiliklerinden mi buraya gelmişlerdir?.. Başkanlığınıza yazılan Başbakanlık yazı-

sında hangi hususlar vardır?.. Eğer gelmemiş ise Yüce Senatonun önünde hesap vermekten kaçtığı şeklindeki tescil etmek istiyorum ve teessürlerimi ifade ediyorum.

BAŞKAN — Sayın üyeler..

AHMET TAHTAKILIÇ (Uşak) — Söz istiyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Tahtakılıç.

AHMET TAHTAKILIÇ (Uşak) — Sayın Çelebi'nin dileğine ve ortaya koyduğu gerçeğe bir şey daha katmak istiyorum. Arkadaşlar, halk temsilcileri ekonominin içinde bulunduğu bunalım ve alınan önlemlerin yetersizliği gibi ciddi bir konuyu konuşuyor. Parlamento, Hükümet karşısında eğer direnmiş de ortak sorumlu ve baş sorumlu olan Başbakan buraya gelmeden bu müzakereler devam ederse görevini yapmamış olduğu kanısındayım. Onun için bu dileğimin kendisine ulaştırılmasını ve Tüzüğümüzün «şekilci» bir zihniyetle değil, «millet egemenliği» zihniyetiyle ele alınmasını Başbakanlıktan saygı ile rica ediyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Tahtakılıç.

Sayın üyeler, Sayın Çelebi ve Sayın Tahtakılıç, Başkanlık Divanımızın da üzerinde hassasiyetle durduğu bir konuya parmak bastılar.

Keyfiyet, Başkanlık Divanınız tarafından Sayın Demirel Hükümetinin kurulması münasebetiyle yapılan tebrik ziyaretlerinde kendilerine bildirildi. Parlamentonun Senato kanadının bu konudaki hassasiyeti kendilerine özellikle bildirildi ve bundan evvelki birleşimlerde sizlerin dile getirdiğiniz konular; yani gerek soruların cevaplandırılmasında, gerek araştırma önergelerinin, raporlarının görüşülmesinde, gerekse, Hükümeti denetleme açısından yapılacak bu gibi görüşmelerde, Hükümetin Parlamenta saygılı olması ve buradaki görevini de aksatmadan yapması gerektiği hususu bundan evvelki birleşimlerde sizlerin görüşlerinizde aksettirilen konuşmalarınız, özet çıkarılarak Hükümete özellikle bildirildi.

Bizim, Başkanlık Divanı olarak Hükümetin başını veyahut ta Hükümette bu işle görevli Sayın Başbakan Yardımcısını buraya getirecek bir yetkimiz mevcut değildir.

TALÂT DOĞAN (Rize) — Yoksa ne duruyoruz biz burada efendim?..

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim. Biz kanunların burada aksettirilmesini yapıyoruz.

TALÂT DOĞAN (Rize) — Meclisin üzerinde kanun olur mu?..

BAŞKAN — Efendim müsaade buyurun. Yani, Yasama Organının icrayı bir kuvvet kullanarak buraya getirme yetkisi olmadığını arz ediyoruz Sayın Talât Doğan.

TALÂT DOĞAN (Rize) — Konuşmaya gelince mangalda kül bırakmıyorlar, sonra da buraya gelmiyorlar.

BAŞKAN — Efendim, o onların takdiri. Hissiyatımızı anlıyorum efendim. Müsaade buyurun.

Bugünkü birleşimde genel görüşmenin yapılması hususu Hükümetçe Başkanlığımıza yazı ile bildirilmiştir. Esasen üç birleşim içerisinde yapılması İhtizamızın emridir ve bugünkü birleşim üçüncü birleşimdir; yani bu yazı gelmeseydi bugün bu görüşme yapılacak idi. Yazının altında Gençlik ve Spor Bakanı ve Devlet Bakanlığında vekâlet eden Sayın Ali Şevki Ereğ'in imzası bulunmaktadır. Bugünkü görüşmelerde sayın üyelerimizin bu konuda gösterdikleri hassasiyet, kendi görüşmelerinin tutanaklardan da özetleri çıkarılarak özellikle Hükümet Başkanına bildirilecektir.

Arz ederim.

HÜSAMETTİN ÇELEBİ (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Kaçmışlardır efendim. Tescil edilmesi lâzımdır.

BAŞKAN — Efendim, müsaade buyurun. Sayın Çelebi.

HÜSAMETTİN ÇELEBİ (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Kaçmışlardır!..

BAŞKAN — Efendim, müsaade buyurun. Anlıyorum efendim, müsaade buyurun. Şu anda biz Hükümet adına...

ŞEBİP KARAMULLAOĞLU (Bursa) — Sayın Başkan, konuyla ilgili bir şey söylemek istiyorum.

BAŞKAN — Efendim, müsaade buyurun, çok istihdam ederim.

Biz Hükümet adına hangi sayın üyelerin burada bulduklarını zabitlara geçirttik. Sayın grup konuşmacıları keyfiyeti yine zabitlara tescil edecek beyanlarda bulundular. Müsaade buyurun şimdi normal görüşmelerimize devam edelim. Hükümetin eleştirilere cevap vereceği sırada Hükümet adına kimin konuşacağı o zaman ayrıyeten tespit ve tescil edeceğiz.

TALÂT DOĞAN (Rize) — O zaman bu toplantı ertelenir Sayın Başkan.

BAŞKAN — Efendim, bir saniye. Şunu arz etmek istiyorum : Şu andaki konuşmaların müzakerecilerin cereyanıyla ilgisi var mı efendim?.. Çok rica ediyorum. Bitti efendim.

REŞAT OĞUZ (Antalya) — Müsaade buyurun Sayın Başkan, rica ederim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Oğuz.

REŞAT OĞUZ (Antalya) — Konularla büyük çapta Başbakanın ilgisi vardır. Konularla büyük çapta memleketi yatırım tarlası haline getiren Sayın Erbakan'ın alâkası vardır. Başbakan olmak demek, sadece Başbakanlık koltuğunda oturup buradan oturumu tetkik etmek demek değildir. Millî iradeye hürmet şarttır. Başbakan Yardımcısı Sayın Erbakan da buyurmalıdır. Tenkitler onların üzerinde dönmektedir. Bize saygı lâzım. Senatoya saygı lâzım. Yerine getirip vazifenizi yapın Sayın Başkan.

ŞEBİP KARAMULLAOĞLU (Bursa) — Sayın Başkan, müsaade buyurur musunuz?..

BAŞKAN — Buyurun Sayın Karamullaoglu.

ŞEBİP KARAMULLAOĞLU (Bursa) — Sayın Başkanım, bu müzakereye Hükümetin ne derece önem verdiği hareketiyle bellidir. Zaten bunu bir olup bitiyeye getirmek istedikleri aşikârdır. Üzüntümüzü beyan ederiz. Ancak, öğrenmek istediğim bir nokta var : Hükümet adına müzakereleri takip edecek kimselerin adını bildiren yazıda kimin imzası vardır?..

BAŞKAN — Efendim, biraz evvel arz ettim.

ŞEBİP KARAMULLAOĞLU (Bursa) — Bir dakika efendim.

Devlet Bakanı belli işleri görür. Devlet Bakanı Vekili, aynı zattır. Acaba Devlet Bakanı Vekili olan bu zatın, Başbakan adına böyle bir yazıyı imzalamak yetkisi var mıdır?.. Yetkisi yoksa, zaten burada toplanıp konuşmamıza gerek yoktur. Bu noktayı açıklamak istedim. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Karamullaoglu.

Sayın üyeler, biraz evvel arz ettim. Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına yazılan yazı, Başbakanlık antentini taşıyan, aynı zamanda altında «Parlamento ile İlişkiler Müşavirliği» ibaresini de taşıyan bir kâğıda yazılmıştır ve genel görüşmenin 8 . 11 . 1977 tarihli Birleşimde yapılmasını isteyen bir yazıdır. Burada kimin temsilen bulunacağı hususunda herhangi bir beyan yoktur. Yalnız Hükümetin hangi birleşimde görüşülmesini arzu ettiğine dair bir beyandır ve yazı, biraz evvel sizlere arz ettiğim gibi, Gençlik ve Spor Bakanı ve Devlet Bakanı Vekili Sayın Ali Şevki Ereğ tarafından imzalanmıştır.

Sayın üyeler, Başkanlık Divanının, sizin hassasiyetle üzerinde durduğunuz konulara hassasiyetle eğilmesi görevidir. Nitekim, bundan evvelki dönemlerde

bu konu üzerinde Başkanlık Divanınız hassasiyetle durmuştur ve bu Birleşimde göstermiş olduğunuz hassasiyetin çerçevesi içerisinde ve bu hassasiyetinizi, beyanlarınızı kendisine verilmiş bir emir telâkki ederek Başkanlık Divanı gerekli işlemleri yapacaktır.

Arz ederim.

Sayın Ataklı, Adalet Partisi Grup Başkanı Sayın Ömer Ucuşal, Grubu adına Sayın Ahmet Demir Yüce'nin konuşacağını bildirmişse de, Millî Birlik Grubu adına görüşecek olan sayın üyenin görüşmesinden sonra görüşeceklerini bildirmişlerdir. Acaba grupunuz adına şu anda bir görüşme talebi var mıdır?.. Bilâhara olabilir.

MUCİP ATAKLI (Tabii Üye) — Şu anda Grupunuz adına bir talebimiz yoktur.

BAŞKAN — Yoktur. Teşekkür ederim efendim.

Buyurun Sayın Demir Yüce, Adalet Partisi Grubu adına.

A. P. GRUPO ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Zonguldak) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik darboğazın münakaşa edilmesi için Cumhuriyet Halk Partisine mensup sayın 14 senatör arkadaşımızın vermiş oldukları genel görüşme takririnin kabulü üzerine, bu önemli konu için genel görüşmelere başlamış bulunmamızdan dolayı, grupum namına bu takriri veren arkadaşlarımıza ve bu takririn görüşülmesine fırsat veren, oylarıyla katkıda bulunan değerli üyelere Grupum adına şükranlarımı arz ediyorum.

Muhterem senatörler;

Denetimin, Parlatentonun görevlerinden biri olduğu muhakkaktır. Bu denetimin eksiksiz yapılması, Parlatentoyu adeta yükseltir, yüceltir. Bu görevin bu çatı altında yapılması hepimize itminan verir. Bu imkânı sağlamış olan bu 14 arkadaşımız, bu önemli konunun burada enlilğine, genişliğine, bütün boyutlarıyla görüşülmesine ve kıymetli katkılarından, Hükümet icra edenlerin kendi siyasî görüşleri çerçevesi içerisinde istifade etmelerine imkân vermiş olmaları ancak kıvançla yâd edilecek bir husustur.

Muhterem arkadaşlarım;

Bu 14 arkadaşımızın getirmiş oldukları konu, Türkiye'nin bugün en önemle üzerinde durması icap eden konulardan biridir. Takrirlerinde bu görevi ifa etmek istediklerini; bunun, bu mukaddes çatılar altında ilk önce görüşülmesi icap ettiği kanısıyla bu yolu ihtiyar ettiklerini beyan etmişlerdir.

Muhterem arkadaşlarım;

Tabii ki, konu çok istifadeli boyutlar içerisinde görüşülmüştür. Takrir sahipleri; yani 14 kıymetli ar-

kadaşımız eğer bizi ayıplamazlarsa, konu çok güzel arz edilmiş ve Senatamızın durumuyla ilgili bir görüşme vasatına sokulmuş; ama meselenin arzında birbirimizi anlamamız gereken hususların dışına çıkan beyanlar kullanılmıştır. Bunu yadırgamış olduğumuza belirtmekte fayda buluyorum.

Meselâ, takriri veren kıymetli 14 arkadaşımız; Türkiye'nin bugün hiç kimsenin inkâr edemeyeceği gibi, bir enflasyonist baskı altında oluşu, dar gelirli vatandaşın ezilişi keyfiyetine çare ararken ve bu çatı altında bu çarenin aranmasına tevessül edilirken, birbirimizi incitecek birtakım beyanlardan kaçınmamız icap ettiği gereğine de inanmaktayız.

Takrir sahipleri, 11 noktada, «Cumhuriyet döneminin en karanlık günlerini yaşamaktayız. Ekonomimiz onarılması güç bir biçimde tahrip edilmiştir. Ekonomik bunahının hızla ulusal bir yıkım haline dönüşme yolunda olduğu muhakkaktır. Devletimizin dünyadaki saygınlığı da onarılmaz biçimde zedelenmiştir...» ve buna mümasil 11 noktada, hakikaten üzerinde çok münakaşa edilecek, iddialı; fakat bir yönüyle de Türkiye'nin en zor dönemini, Cumhuriyet tarihinde en zor dönemini, en kötü dönemini, en karanlık günlerini yaşamak beyanını iddialı bir şekilde dile getirmek suretiyle bizi ve bize bakan Türk milletini neymidiye sevkedecek bir münakaşa zemininin açılmasına neden olmuştur.

Binaenaleyh, biz, bu takrirden sonra Cumhuriyet Halk Partisi adına konuşan Sayın Müezzinoğlu'nun bu takrirdeki edadan çıkarak, meseleyi ekonomik alana daha ziyade itmek ve çareler aramak hususundaki konuşmasını daha olumlu bir adım olarak karşıladık ve münakaşaların istifade edilir bir safhaya intikal edeceğinin bir kamutı olarak kabul ettik.

Sayın Baykara'nın bizi ikaz eden, yol gösteren; fakat «Dört aylık iktidarları döneminde Türkiye'nin her şeyini halletmişler de ve Türkiye sadece o dört aylık dönemde müreffeh bir hayat yaşamış da ondan sonra Türkiye birtakım sıkıntıların içerisine, beceriksiz, savruk birtakım edalar ve tutumlarla sürüklenmiş» şeklindeki beyanlarını da yadırgamış olduğumuza ifade etmek isterim.

Muhterem arkadaşlarım;

Siyasi görüşlerimiz ayrı ayrıdır. Kalkınan ülkelerde enflasyon, tabii dizginleri iyi tutulabildiği takdirde kaçınılmaz bir hadisedir. Geri kalmış ülkelerin bir kalkınma yarışı içerisinde buldukları ve bunların da enflasyondan kendilerini kurtaramadıkları bir hakikattir. Türkiye, 1923'ünden beri Cumhuriyetin

muhtelif safhalarında bunu denemiştir. Türkiye Cumhuriyeti yokluklar içerisinde iken, bir İstiklâl Harbini yapmış ve yokluklar içerisinde olan bir vatani devralmış olan Türkiye Cumhuriyeti 1929'ların umumî buhranının etkisinden kendisini kurtaramamış ve o devre göre, ekonomik tercihlerinde değişiklikler yapmıştır; ama aynı Türkiye Cumhuriyeti, demiryolları denen hadiseyi Sayın Baykara'nın dediği gibi, tahakkuk ettirmek büyüklüğünü, basiretini ve muvaffakiyetini göstermiştir.

1923'den beri Türkiye kalkınma çabası içindedir. Hızlı kalkınmak mecburiyetindedir.

Muhterem arkadaşlarım;

Sayın Baykara'nın ifade etmiş oldukları kalkınma şekli ve modeli gayet tabii ki bizim Planlamamızın 1963'ten beri cari olmuş olduğu devirlerin kalkınma modelidir; ama şurasını itiraf etmek lâzımdır ki, her siyasi görüş, kalkınma modelinin içerisinde kendi siyasi ve ekonomik görüşünün itişini yapacaktır. Türkiye, daima bu aramalar içinde olmuştur. Türkiye, 1923'ün, 1938'in, 1950'nin, 1960'm, 1965'in, 1973'ün Türkiyesi olmaktan, 1995'lerin çizilmiş olan Türkiye imajına erişmek çabasıdadır. Bu çaba içerisinde bulunan Türkiye'nin fazla harcamalar ile birtakım enflasyonist baskıların tesiri altına gireceği ve bu aceleliğin bir nesli bazı noktalarda yıpratacağı muhakkaktır.

SADETTİN DEMİRAYAK (Aydın) — Battıktan sonra bizi kim kurtaracak?..

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Sayın Başkan, biz dinledik; sabır ile dinledik.

BAŞKAN — Müdahale etmeyin efendim, çok rica ediyorum.

A. P. GRUPLU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Binaenaleyh, Türkiye'de münakaşa edilen husus hedefe bir an evvel vasil olmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım;

Dünyada mütemadiyen tatbik ve tespit edilmiştir ki, statik bir ekonomik tatbikat, bazı noktalarda milletlerin maliyetlerini; yani onların zengin devlet olmalarını temin etmiş; fakat milleti umumiyetle fakir kılmıştır.

Şimdi, bunun dengesinin bulunmaması taraftarı değilim. Zaten 1963'ten beri girmiş olduğumuz planlı rejimin bize telkin etmiş olduğu husus budur; ama statik bir ekonomik zorlamanın maliyeti birçok ahvalde rakamlar olarak dengeler içerisine soktuğu; fakat milletlerin atılımlar yapamayarak olduğu yerde kaldığı ve kefaf-i nefis eylesin gibi bir felsefe ile avu-

tulduğu da bir hakikattir. Ben burada sizlerin, hepimizin makumu olan bir hususu ifade etmek istemiyorum. Ben, enflasyonun azamî boyutlara erdirilerek dar gelirliye zulüm yapılmasını önermiyor, müdafaa etmiyorum. Dozajı kaçmış olan enflasyon, bir zulüm aracıdır; zavallı halkı ezer, bitirir.

İşte Türkiye bu noktaya gelmiş midir, gelmemiş midir?.. Gelmişse nasıl tedbirini alabiliriz arkadaşlarımızın fevkalâde iyi hislerle ve tam zamanında vermiş oldukları bir takrir üzerine konuşacağız ve bir noktaya geleceğiz. Ama, bu nokta hepimizin birbirimize siyasî kanaatlarını empoze etmek şeklinde olacaktır.

Muhterem arkadaşlarım;

Türkiye, aramalar içerisinde. Türkiye, hedefe, 1995 hedefine bir an evvel varmak arzusundadır. Bugün 21 milyar kilovatsaat elektrik üreten Türkiye, 1950'nin 790 milyon kilovatsaat elektriğinden buraya geldi, ama yine mesut bir Türkiye değil. Yetmeyen bir enerji Türk ekonomisini zedeliyor. Biz bir an evvel 100 milyar kilovatsaat mesabesine, mertebesine gelmek mecburiyetindeyiz. Bunu nasıl arzu etmeyiz?.. Binaenaleyh, Türkiye'nin 1977 yılında bozulmuş olan dış ödemeler dengesindeki büyüme, bu enflasyonist baskının en büyük araçlarından biridir.

Bu noktaya neden geldik?.. Yapmamız icap eden şeyleri yapmaya mıydık, erteleye miydik? Yoksa, birtakım çarelere tevessül ederek öncelik kazandırmıydık?.. Bütün tercihler bundan ileri gelmiştir. Ben burada Hükümetin birçok hususlarda başarılı bir tatbikat içerisinde olduğunun müdafasını yapmıyorum. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesi) ama 21 milyar kilovatsaate erişmiş olan bir Türkiye'nin bugün elektrik enerjisinden dolayı mustarip oluşu, bizim içimizde 100 milyara bir an evvel erişme hedefini ve meşalesini yakmaktadır. Bu nasıl olacak?.. Bu tabii ki, ihracaatı ile ithalâtı birbirine denk olmayan bir ekonominin borçlanması suretiyle olacak.

Sayın Cumhuriyet Halk Partisinin Sözcüsü muhterem arkadaşım Ziya Müezzinoğlu Beyefendi, borçlanmanın karşısında olmadıklarını söyledi, ama borçlanılacak miktarın da borç alan kişiyi, müesseseyi yıpratıp düzeye ve ezici borçlanma edalarına bürünmemesi gerektiğini ve kendi şekvalarının da esasen bu noktada düğümlendiğini ifade ettiler.

Muhterem arkadaşlarım;

Türkiye, eğer çizilmiş olduğu gibi, 1975'de 4 aylık iktidarlarında İrmak Hükümetinin statik ve hesapları birbirine denk, yani likiditesi birbirine denk

bir bütçe ile olduğu yerde kalma tehlikesi ile mi, yoksa birtakım özlemler içerisinde, atılım içerisinde bulunmak tercihi ile mi karşı karşıyadır?.. Bu, 1950 senesinden 1958 senesi Ağustos ayına vâsıl olduğu ve stabilizasyon kararlarının alınmasıyla bir nokta düzeylendirildiği devre benzememektedir.

Muhterem arkadaşlarım;

Türkiye o noktayı aşmıştır. Türkiye, 1 000 dolar seviyesine gelmiş bir gayri millî hâsılının sahibi olmuştur.

SADETTİN DEMİRAYAK (Aydın) — Tanganika'dan sonra mı?..

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Türkiye, ekonomide take - off denen noktayı aşmıştır. Bu, bir uçağın pistten havalanması noktasına benzetilir. Türkiye havalanmıştır. (C. H. P. sıralarından, «Bravo» sesleri, gülüşmeler)

BAŞKAN — Sayın üyeler, çok rica ediyorum.

SADETTİN DEMİRAYAK (Aydın) — Havalanıyoruz.

BAŞKAN — İstirham ediyorum efendim, karşılıklı konuşmaya sebebiyet verecek müdahalelere ihtifat etmeyin, çok rica ediyorum.

SADETTİN DEMİRAYAK (Aydın) — Biz, «Ekonomi batıyor» diyoruz, o havalandırıyor.

BAŞKAN — Müsaade edin efendim. Sayın Demiryak, çok rica ediyorum.

AHMET CEMİL KARA (Trabzon) — Bilmeyenler gültüyor.

CAHİT DALOKAY (Elâzığ) — Bilmiyenler böyle konuşur.

BAŞKAN — Efendim, karşılıklı konuşmayı, çok rica ediyorum.

Buyurun Sayın Demir Yüce.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Binaenaleyh, Türkiye'nin büyümüş olması muvacehesinde, rolünün dönmesi için gereken borç alınacaktır.

Türkiye'nin döviz gelirlerinde azalma olmuştur.

Muhterem arkadaşlarım;

Bu hepimizin derdidir. İhracattan döviz gelecektir, turizm girdisinden döviz gelecektir, çalışan işçilerimizin Türkiye'ye gönderdikleri emeklerinin birikimi Türkiye'ye gelecektir ve...

SADETTİN DEMİRAYAK (Aydın) — Güveni kalmadı ki, size döviz getirsin.

BAŞKAN — Efendim, çok rica ediyorum, karşılıklı konuşmayın. İstirham ediyorum efendim, rica ediyorum.

CAHİT DALOKAY (Elâzığ) — Güvensizliği kendileri yarattılar.

BAŞKAN — Efendim, müsaade buyurun Sayın Dalokay. Görüyorum ben efendim.

CAHİT DALOKAY (Elâzığ) — Biz sabırla dinledik Sayın Başkan.

BAŞKAN — Efendim, ikaz ettim. Ben kimlerin ne konuştuğunu görüyorum. Konuşanlar da biliyorlar efendim. Çok rica ediyorum, müsaade buyurun.

CAHİT DALOKAY (Elâzığ) — Teşekkür ederim Sayın Başkan.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Borç alınacaktır. Tabii ki, borç, iyi esaslara göre, yıpratıcı olmayan, faizi müsait ve vadesi uzun borç olmahdır; ama bunu bulabildiğiniz zaman ahırsınız ve Türkiye böyle borçlar almış ve bu borçlarla yatırımlarını yapmıştır.

1977 yılının ilk altı ayında, takrir sahiplerinin, takrirlerinde ifade ettikleri gibi, sekiz ayda 4 milyar 22 milyonluk ithalât yapılmıştır.

Şimdi, itibarını kaybetmiş olan bir Türkiye, sekiz ayda 4 milyarlık ithalât yapabildiğine göre ve dokuz ayda ihracatının miktarı da 1 milyar 191 milyon dolar olduğuna göre, bu itibar kırıklığının izahında bir miktar zorluk çekilmektedir.

Muhterem arkadaşlarım;

Bu durum, Türkiye'nin birtakım dış etkenlerle kredi menbalarının kesilmesine de bağlanabilir.

1974 senesinde Amerika Birleşik Devletlerinin, Kıbrıs'ı bahane ederek koymuş olduğu ambargo ve 1975 şubatında Kongrenin bunu tasdik etmesi ve hâlâ bu ambargonun Türkiye üzerinde devamı, Türkiye'nin askerî icaplar için harcaması gereken parayı harcamadan vazgeçmemesi, birtakım araç ve gereç alışlarında zorluklar getirmiştir.

Muhterem arkadaşlarım;

AET'nin tutumu, Kıbrıs dolayısıyla pek de münasebette değildir. Bu hadiseler, Türkiye'nin krediler temininde gittikçe artan zorluklarla karşılaşmasının nedenini teşkil etmiştir.

Beni ayıplamazsanız şunu ifade etmek isterim ki, doğru, eğri; doğru, eğri onun münakaşasını yapabiliriz; fakat bir aylık iktidar döneminde Türkiye Cumhuriyetinin Maliye Bakanı, eğer döner de bütün dünyaya, Türk Devleti iflâs etmiştir, derse...

E. AKIP AKSAÇ (Kırşehir) — Vazifesini yapmış olur.

FEVZİ ÖZER (Muğla) — IMF söylüyor. Bütün dünya bizi, bizden daha iyi tanıyor.

BAŞKAN — Efendim, çok rica ediyorum sayın üyeler...

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Muhterem beyefendiler, bendeniz «Doğru, eğri» dedim. Çünkü, dünyada birçok doğrular vardır söylenmez, söylenirse dahi bir zamanında söylenir. Yani, her doğruyu muayyen bir zamanda değil de, icap ettiği zamanda değil de, icap etmediği zamanda söylerseniz zararlar iras eder.

Muhterem arkadaşlarım;

Türkiye Cumhuriyetinin Maliye Bakanı, hürmet ettiğim, her zaman sempatik bulduğum ve saygı duyduğum Maliye Bakanı, Mayıs - Haziran 1977'de bütün dünyaya döner de, «Türk maliyesi iflâs etmiştir» derse, dünya ekonomisi üzerinde etkili olan mihrakların bundan her halde pay almayacağını, çekingen davranmayacağını ve düşünmeyeceğini ve kredi musluklarını açmak veyahut kapamak hususunda çok değişik düşüncelere sapacaklarını hatırdan uzak tutmamak gerekir.

SADETTİN DEMİRAYAK (Aydın) — İflâs etmek suç olmuyor da, ilân etmek mi suç oluyor?..

BAŞKAN — Sayın Demirayak, çok rica ediyorum efendim, istirham ediyorum, devamlı müdahale ediyorsunuz.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Muhterem beyefendi, «suç oluyor», demedim ki; yani rica ederim, «suç oluyor» tabirini kullandım mı?.. Muhterem beyefendi, «Suç» tabirini kullandım mı?..

BAŞKAN — Sayın Demir Yüce, siz devam edin efendim.

E. AKIP AKSAÇ (Kırşehir) — Doğruyu söylemiş, hayıflanma sen, doğruyu söylemiş.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım;

Türkiye'de hayat pahalılığı yüksek boyutlara ermiştir...

BESİM ÜSTÜNEL (İstanbul) — Var mı yani?.. Bundan 3 ay önce inkâr ediyordunuz da, onun için.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Bu, halkı üzmemekte, ezmemekte ve bundan halkın kurtulması çarelerine tevessül şart halini almıştır.

Kıymetli hatipler ve bundan sonra konuşacak muhterem arkadaşlarım muhakkak ki bunun deva verici çarelerini dile getireceklerdir. Biz, Adalet Partisi Grubu olarak bu acı içerisindeyiz. Kendi Grupumuzda bunun münakaşalarını yapmışızdır. Sizin burada bu

münakaşayı getirmiş olmanızdan dolayı da, onun için kıvanç duyduğumuzu arz ettik ve teşekkürlerimizi sunduk. Ama, taktir sahiplerinin (Ki, Hükümet taktir sahiplerinin önerilerine, tenkitlerine icabeden cevabı verecektir.) getirmiş oldukları önergelerin sadece ekonomik önlemler taşımadan birtakım suçlamaları getirmiş olması ve yaratmış olduğu imajın, sadece ve sadece batmakta olan bir Türkiye imajı olması, bizi bazı konularda başka şekilde sizlerle görüşmeye, dertleşmeye sevk etmiştir.

Yine arz ettim ki, sayın bakanlar eleştirilerde bulunan ki, taktirden sonra eleştiriler, verilmiş olan taktirin icabına daha uygun eleştiriler şekline bürünmüş ve bugünkü hayat şartlarının, hayat pahalılığının halkı ezmesini ifade eden ve bunun çaresine tevessülü öngören şekle bürünmüş; fakat taktir sadece ve sadece batmakta olan bir Türkiye Cumhuriyeti imajını çizmiştir. Onun için bendeniz, tabii ki Hükümet ortaklarından olan bir partinin üyesi sıfatı ile konuşmamı daha ziyade batmakta olan bir Türkiye mi, yoksa sıkıntılar içerisinde olan bir Türkiye mi münakaşasına getirmek lüzumunu hissettim.

Muhterem arkadaşlarım;

Türkiye'nin derdi bugünkü dert değildir. Birinci Beş Yıllık Plana, İkinci Beş Yıllık Plana ve Üçüncü Beş Yıllık Plana göz atacak olursanız ki, Birinci Beş Yıllık Planı hazırlayan Sayın Ziya Müezzinoğlu'dur. İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık Planda da taktirin altında imzası bulunan kişiler vardır; hepsi Türkiye'nin bir darboğazını o üç yıllık planlarda kabul etmiş, çizmiş ve beyan etmişlerdir ve orada Türkiye'nin dertleri, istihdam zorluğu, ihracat ve ithalat arasındaki dengesizlik ve enflasyonist baskının mevcudiyetini kabul eden vesikelerdir. Binaenaleyh, Türkiye zaman zaman bunların içerisinde çok ve az; ama muhakkak bulunmuştur. O halde, bu taktiri veren arkadaşlarımızın bilâhara tezahür eden taktire uygun münakaşaların dışındaki taktir beyanları batan bir Türkiye imajı olduğu için, bendeniz ister istemez ve Hükümetin bir kanadının mensubu ve Sözcüsü sıfatıyla nasıl bir batış mı, yoksa bir ilerleyiş mi olduğunu ifade etmek istedim.

Muhterem arkadaşlarım;

Planlarda tespit edilmiş olan kalkınma hızına Türkiye, aşağı yukarı her plan ve program devresinde ermiştir.

Türkiye Birinci Beş Yıllık Plan içerisinde, 1971 fiyatlarına göre 60 milyarlık yatırım yapmış bir ülkedir. 1971 fiyatlarına göre 96 milyar; fakat cari fi-

yatılara göre 60 milyar yatırım yapmış bir ülkedir. İkinci Plan Döneminde 160 milyarlık yatırım yapmış bir ülkedir. Üçüncü Plan Döneminde 230 milyarlık yatırım yapacaktır.

1962 yılında 250 bin ton civarında pamuk üreten Türkiye, 600 bin ton civarında pamuk üreten Türkiye haline gelmiştir.

SADETTİN DEMİRAYAK (Aydın) — Pamuk tarlada kaldı geçen sene.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Toplasaydınız arkadaşım.

SADETTİN DEMİRAYAK (Aydın) — Toplama parası, satma parasını karşılamıyor.

BAŞKAN — Efendim, çok rica ediyorum sayın üyeler; yani görüşmenin hiçbir ciddiyeti kalmamak üzeredir. Rica ediyorum, aranızda görüşmeye devam edecekseniz biz kürsüyü, burasını boşaltalım efendim. Aranızda görüşün, bittikten sonra sayın hatip devam etsin. Çok rica ediyorum efendim.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Teşekkür ederim Sayın Başkan.

BAŞKAN — İstirham ediyorum efendim.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — 1962'de 90 bin ton tütün üreten Türkiye, 220 bin ton tütün üretim seviyesine gelmiştir. 60 bin ton ayçiçeği üreten Türkiye, 500 küsur bin tonluk seviyeye gelmiştir. 120 bin ton fındık üreten Türkiye, 270 bin ton fındık üreten Türkiye haline gelmiştir. 290 bin ton zeytin üreten Türkiye, 1 milyon ton zeytin üretme seviyesine gelebilmiştir. Tabii bunlar azalmış çoğalmış; ama o seviyeye gelmiştir. 37 bin ton olan çay üretimi, 250 bin ton seviyesine gelmiştir. 2 milyon 731 bin ton şeker pancarı, (1962 rakamı) 8,5 milyon ton seviyesine gelmiştir. 7 milyon 600 bin ton buğday istihlal eden Türkiye, 15 milyon ton buğday seviyesine gelmiştir. 1950'de 3 milyon ton hububat istihlal eden Türkiye, 1976'da 23 milyon ton hububat istihlal etmiştir.

Muhterem arkadaşlarım;

Bu rakamları verişimin sebebi şudur. Türkiye'nin toprakları aynı topraklar, südürülmedi. Üstüne ranza konup, saksı misali toprak yapılmadı; üretim arttı. 3,5 milyon tondan 15 milyon tona çıkan hububat, buğday...

TALÂT DOĞAN (Rize) — Nüfus da arttı ya canım!..

SADETTİN DEMİRAYAK (Aydın) — Meraları da söyle, meraları...

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Her doğan çocuk, beş bin lira borçla doğuyor.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Bunlar 20 senelik lâflar.

AHMET CEMİL KARA (Trabzon) — Bunlar çok eski 1957'den kalma lâflar.

SADETTİN DEMİRAYAK (Aydın) — Sizinkiler de 27 senelik lâflar.

BAŞKAN — Sayın üyeler;

Bu üçüncü defadır ki genel ikâzam oluyor. Çok rica ediyorum, her üye, her sözcüyü kendi görüşleri çerçevesi içerisinde görüşmek özgürlüğüne sahiptir; yani bir başka üyenin görüşü paralelinde görüşmek mecburiyetini yükleyemezsiniz sayın konuşmacıya. Kendi görüşlerini söyleyecektir, grubunun görüşlerini söyleyecektir, burada söz alan diğer üyeler de yine çıkıp, kendi görüşlerini söyleyeceklerdir ve bu sayın üyemizin söylediklerinin tersini söylemek özgürlüğüne sahip olacaklardır. Çok rica ediyorum efendim, buyurun Sayın Demir Yüce.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Meralar azaldı dendi; ama 250 bin ton canlı hayvan eşdeğeri sığır ve koyun eti 730 bin tona çıktı. 813 bin ton demir cevheri, 5 milyon ton seviyesine erdi. 1962'de 136 bin ton olan bor tuzları, 850 bin ton seviyesine erdi, tıvönandan geçip satılabilir; yani ayıklanmış 850 bin ton.

Türkiye, muhterem arkadaşlarımızın ifade ettikleri ve Ziya Müezzinoğlu Beyefendinin de ifade ettiği gibi bir konut sıkıntısı içerisinde. Türkiye süratle konut meselesini halletmelidir. Kiracı ve ev sahibi ilişkileri çok kötü noktalara gelmiştir. Kiralar insanları yıpratır seviyelere ermiştir. Bu da birtakım önleyici tedbirlerle halli mümkün gibi görülmekte ise de, bunların pek faydalı olmadığı çok eski devirlerde müşahede edilmiştir. Yegâne çare; halkı konut sahibi yapmaktır, sağlıklı konut, gecekondu değil kastım. Buna rağmen metalurjinin kullandığı hariç, 1962'nin 676 bin tonluk kireç taşı istihsalı 20 milyon ton seviyesine ermiştir. Küllürt 18 bin tondan 44 bin ton seviyesine ermiştir.

Türkiye bir gün tuz sıkıntısı çekecek mi diye düşünülür müydü? Evet, Türkiye tuz sıkıntısı çekiyor. Göllerinde tuz olan, kaya tuzu bol olan Türkiye, tuzu olmayan Japonya gibi tuz sıkıntısı çekiyor. Japonya oldum olası tuz ithal etmiştir, Türkiye tuz ihraç etmiştir. Türk halkının tuz sıkıntısı çekeceği kimsenin hatırına gelmemiştir. 445 bin tondan 895 bin tona çıkan tuz istihsaline rağmen, Türkiye tuz sıkıntısı çek-

mektedir. Bu bir yönü ile gayet tabii ki hayıflanılacak bir husustur; ama sanayie tuzun yetmediği ve Türkiye'nin yeni tuz kaynakları aramak mecburiyetinde olduğunu bir yönüyle ikame edecek olursak, Türkiye'nin ne kadar bol miktarda sanayide tuz istihlak ettiği de meydana çıkacak.

Taşkömürü 3 milyon 890 bin seviyesinden, (yani, satılabilir yakanmış taşkömürü) 5,5 milyon ton seviyesine çıkmıştır; azdır. Demir - çelğe sapan ve 20 milyon ton demir - çelik hedefine yakın zamanda gelmek isteyen bir Türkiye'nin taşkömürü konusunu halledememiş olması esefle karşılanacak bir husustur; ama tabiatın şartlarını da yenmek maalesef mümkün olamamıştır.

Türkiye sadece eski tabiriyle «havza-i fahmiye» denilen Zonguldak havzasında taşkömürüne sahip bir memleketdir ve o kadar zor jeolojik şartlar ve o kadar kötü jeolojik şartlara sahip bir sahadır ki, zannediyorum emsali sadece Macaristan'da görülmüş ve Macaristan bir süre bu nevi bir madeni işletmekten kaçınmış, çalıştırdığı işçilerin kahvehanede oturmaları Amerika'dan Triyeste'ye ithal edilecek kömürün Macaristan'a daha ucuz gelmiş olmasından dolayı, Macaristan bu kabil madenleri bir süre işletmekten vazgeçmiştir; ama Türkiye'nin yegâne kömür havzasıdır, kötü jeolojik şartlara rağmen Türkiye ağır bedellerle bu havzayı işletmektedir.

Yeni aramalar yapılmaktadır. Benim şahsî kanaatim, bu aramaların Türk metalurji sanayini ayakta tutacak rezervlere erişebileceği merkezinde değildir şimdilik; fakat Antalya'da Beydağ'larındaki taşkömürü mevcudiyetinin büyük bir rezerv olduğu meydana çıkarılırsa, Türkiye demir - çelik sanayindeki darboğazlarından birini de inşallah ortadan kaldırmış olacaktır.

1962'de 3 milyon ton seviyesinde olan linyit, 17 milyon ton seviyesine ermek üzeredir.

Hampetrol maalesef Türkiye'nin büyük bir erdirdir. 1962'de 595 bin olan hampetrolümüz istihsal olarak 3 milyon ton seviyesine ermiş; fakat 1975 ve 1976'larda bu seviyenin düşmekte olduğu görülmüş. Ancak, sayın Enerji Bakanımızın bir beyanatında Diyarbakır'da iyi neticeler alındığı ve 1977'de de 3 milyon ton seviyesine gelecek ve daha sonraki senelerde başka seviyelere gelecek imkânların hâsıl olacağı beyan edilmiştir.

Pamuk ipliği 136 bin ton iken, 380 bin ton seviyesine varmıştır. Pamuklu dokuma 530 milyon metre civarında iken, 1 milyar 375 milyon metre civarına varmıştır. Yünlü dokuma aynı şekildedir.

Kâğıt sanayii 1962'deki 86 bin tondan 420 bin tona ve yapımı devam eden fabrikalar bittiği zaman da 1 milyon tona erecek ve yatırımların kâğıt sanayisinde iyi bir yönde gideceği zannedilmektedir.

Muhterem arkadaşlarım;

Enerji yetmiyor. Türkiye elektrik enerjisini çok kullanmak mecburiyetinde olan bir memleketdir. 790 milyon kilovat/saattan 21 milyar yahut 22 milyar seviyesine erdik. Bu kâfi değil, devreye girecek büyük yatırımlar var.

Karakaya 20 milyarlık bir yatırım. 7 milyar 350 milyon kilovat/saatlik enerji katkısında bulunacak.

Aşağı Fırat Projesi 250 milyarlık yatırım istiyor. 20 milyon dönüm arazi sulanacak. 27 kilometreden ibaret olan bir tünelden Fırat akacak. 30 milyar kilovat/saatlik enerji istihsal edilecek.

Şimdi, bunlar hayal mi?..

Muhterem arkadaşlarım;

Türkiye'de birçok şeye birçok zamanlar hayal gözüyle bakıldı; ama hakikat olduğu zaman bundan hepimiz memnuniyet duyduk.

Biz faniyiz, göçeceğiz; hiç kimse sırtında ne Fırat'ın Karakaya'dan Urfa Ovasına akmasını tüneline mezarına götürecektir, ne de Boğaziçi Köprüsünü sırtına alıp mezarına götürecektir.

FEVZİ ÖZER (Muğla) — Demirel götürecektir.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Türk halkının malı olarak kalacaktır ve bir zamanlar bu nevi atılımlar içerisinde bulunan insanlar bir karış toprağın altında çürümüş etler ve çürümüş kefenle kaldılar, sırtlarında hiçbir şey götürmediler ve Türk milletinin malı olarak kaldı. (A. P. sıralarımdan alkışlar)

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Şimdi aklıktan Türkiye ölüyor.

NIYAZI ÜNSAL (Erzincan) — Pahahlığa gelse, pahahlıktan bahset.

BAŞKAN — Efendim, müdahale etmeyin; çok rica ediyorum, istirahat ediyorum efendim, müsaade buyurun.

FEVZİ ÖZER (Muğla) — Devlet iflâs etmiş...

BAŞKAN — Efendim, müsaade edin, çok rica ediyorum.

Buyurun Sayın Demir Yüce.

FEVZİ ÖZER (Muğla) — Devlet iflâs etmiş; ışık yok, su yok, gaz, yok, tuz yok...

BAŞKAN — Efendim, müdahale etmeyin Sayın Özer; istirahat ediyorum, müsaade buyurun.

E. AKIP AKSAÇ (Kırşehir) — Sayın Başkan, bu kadar zenginlik de niye battık?

BAŞKAN — Efendim, müsaade buyurun, rica ederim.

NIYAZI ÜNSAL (Erzincan) — Sayın Başkan, arkadaşımız neden bahsediyor?

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — «Battık» dediniz de, batmadığımızı ispat için rakamlar veriyor.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Şimdi, muhterem arkadaşlarım...

BAŞKAN — Sayın Demir Yüce, cevap vererek değil, efendim.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Hayır, şahsa hitap etmiyorum, dikkat ederseniz Sayın Başkan, «Muhterem arkadaşlarım» diye hepsine hitap ediyorum.

BAŞKAN — Tabii efendim, teşekkür ederim.

Buyurun.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, «Pahahlıktan bahsetmiyorsunuz» dediler.

Hükümeti teşkil eden partiler grubunun en büyük üyesi sifatiyle pahahlığın mevcudiyetini kabul ettiğimizi, sizi bu bahsi buraya getirdiğimizden dolayı tebrik ettiğimizi ifade etmek istemedim mi?..

Muhterem arkadaşlarım, ben size hikâye anlatmıyorum. Pahahlık meselesinde mutabıkız. Ben burada Türkiye bir batma, iflâs içerisinde mi, değil mi, onu ifade etmek istiyorum.

Muhterem arkadaşlarım;

Bir muhterem senatör arkadaşım bana «Madem bu kadar zenginiz de neden felâket içerisindeyiz?» dedi. Konuyu, likidite ile varlık konusunu birbirine karıştırmamak lâzım. Fevkalâde varlığa sahip olan bir sanayicinin, zamanında kasasında 100 bin lirası bulunmayabilir. O, onun iflâs ettiği manasına gelmez. Milyarlar vardır varlığı.

ŞEBİP KARAMULLAOĞLU (Bursa) — Devam ederse iflâs eder.

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim, sayın konuşmacının konuşmasına izin verim.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Ben burada arkadaşlarıma Türkiye'nin darboğaz içerisinde olduğunu, Türkiye'nin enflasyonist baskısının arttığını, Türkiye'nin ve Türk halkının pahahlıktan ıstırap çektiğini söyleyerek başladım sözlerime.

Sayın Müezzinoğlu ve Sayın Baykara zannediyorum ki, benim söylediğimden başka da bir şey söyle-

mediler; ama tavrının mahiyeti, Türk Devleti'nin iflâs etmekte olduğunu ifade eder edalar da taşıdığı için, ben Türkiye'nin varlıklı olduğunu ifade etmek istiyorum arkadaşlar. Fena bir şey mi yapıyorum?.. (A. P. sıralarından alkışlar.)

NACİ CİDAL (Hakkâri) — Doğru; Demirel gibi-ler varlıklı, biraderleri olanlar varlıklı.

FEVZİ ÖZER (Muğla) — IMF ile iflâs masası-na niye oturdunuz?

BAŞKAN — Bir dakika efendim, müsaade edin efendim; sayın hatîbi karşılıklı konuşacak beyanlara sevketmeyin.

AHMET CEMİL KARA (Trabzon) — İflâs eden sizin kafalarımızdır. Kafanız çatlıyor, beyinüz patlayacak.

BAŞKAN — Sayın Demir Yüce, bir hususu öğrenebilir miyim?.. Çalışma süremizin bitmesine 10 dakika var. Acaba bu süre içinde görüşmeniz biter mi?..

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Evet Sayın Başkan.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Yüce. (C. H. P. ve A. P. sıralarından karşılıklı konuşmalar, gürültüler.)

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Hatîbin sözünü niçin kesiyorsunuz Sayın Başkan, önergemiz var.

BAŞKAN — Sayın Ucuza, benim hatîple ne konuştuğumu biliyor musunuz?

AHMET CEMİL KARA (Trabzon) — Bir torba çimento dahi üretmediniz, niye konuşuyorsunuz?.. (A. P. ve C. H. P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Sayın üyeler, müzakereleri kapatalım mı efendim?.. Genel görüşme yapılmasını istemiyor musunuz?..

FEVZİ ÖZER (Muğla) — Türkiye'yi batırdınız.

AHMET CEMİL KARA (Trabzon) — Çekemiyorsunuz çekemiyorsunuz...

BAŞKAN — Sayın Ucuza...

E. AKIP AKSAÇ (Kırşehir) — Senin sırtın pek, karnın tok.

BAŞKAN — Efendim, müsaade edin, karşılıklı konuşmayın.

Sayın Ucuza, ben kendilerine görüşmelerinin saat 19.00'a kadar bitip bitmeyeceğini sordum. Bitmeyecekse önerge vardır, muameleye koyacağım efendim.

Devam edin Sayın Demir Yüce.

E. AKIP AKSAÇ (Kırşehir) — Millet aç; sizin karnınız tok, sırtınız bek. (A. P. ve C. H. P. sıralarından karşılıklı konuşmalar)

ŞEBİP KARAMULLAOĞLU (Bursa) — Bir ev kirası beş bin lira...

BAŞKAN — Sayın üyeler, çok istirham ediyorum, çok rica ediyorum; şu ana kadar gayet yüksek seviyede devam eden memleketin çok büyük bir derdine çare bulmak için...

TALÂT DOĞAN (Rize) — Ne çaresi?.. Çareyi biz bulacağız.

BAŞKAN — Sayın üyeler müsaade edin efendim, çok istirham ediyorum. Madem bu genel görüşme ile memleketin birtakım derdlerine çare aranmayacaktır, acaba niçin verildiğini sorabilir miyim?.. Müsaade edin efendim, çok rica ederim müdahale etmeyin efendim, istirham ediyorum.

Buyurun Sayın Demir Yüce.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Türkiye enterkonnekte sistemle birbirine elektrik bağlarıyla bağlanmıştır. 66 kilovatla başlanan iletim hattı 154,380'e varmış, o bile kâfi gelmemiş, Türkiye 700'e dönmek durumuna girmiştir.

1950'de 400 bin ton olan çimento istihsalı 14 milyon tona çıkmıştır.

FEVZİ ÖZER (Muğla) — Karaborsada torbasi 60 lira.

NIYAZİ ÜNSAL (Erzincan) — Kime yaramıştı?..

NACİ CİDAL (Hakkâri) — Biraderlere yaramış!..

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım; nedret, arkasından karaborsayı getirir. Karaborsa ayıp bir şeydir, bir devlete yakışmaz. Türkiye'de zaman zaman karaborsa görülmüştür. İstihsalın tüketime yetmediği zamanlar karaborsa görülmüştür. Devlet, karaborsayı önleyici tedbirler almıştır.

Ben, burada belediyelere düşen görevler vardı demek istemiyorum. Çünkü belediyeler yasalar icabı artık etkinliklerini kaybetmişlerdir. Bizim burada dönüp de belediyeler görevlerini yapmıyor, karaborsa ondan geliyor dememiz gayri mantıklı bir siperin arkasına sığınmamız demektir ve devlete bu yakışmaz. (C. H. P. sıralarından alkışlar, «Bravo» sesleri)

SADETTİN DEMİRAYAK (Aydın) — Senin Ticaret Bakanın öyle demiyor.

BAŞKAN — Efendim bir saniye müsaade buyurun. Sayın Demir Yüce arada bazı olaylar olduğu için süremiz çok azaldı. Süre ile ilgili bir önerge var, evvelâ onu muameleye koyuyorum.

Önergeyi okutuyorum efendim.

Yüksek Başkanlığa

Sözcü müziim konuşması bitinceye kadar çalışmaların devamını arz ve teklif ederim.

Adalet Partisi Grup
Başkanı
Ömer Ucuzal

BAŞKAN — Görüşmelerin, Adalet Partisi Sözcüsü Sayın Ahmet Demir Yüce'nin...

ERDOĞAN BAKKALBAŞI (Konya) — Efendim, görüşmelerin saat 19.00'da tamamlanması içtüzüğü müz gereğidir. Sonuna kadar yahut bir süre ile bağlı olmadığına göre Sayın Hatibin konuşması ne kadar sürecek acaba?..

BAŞKAN — Bir dakika sorahım efendim.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Kısa bir süre içinde bitirmeye gayret edeceğim efendim.

ERDOĞAN BAKKALBAŞI (Konya) — O zaman mesele yok.

BAŞKAN — Görüşmelerin, Sayın Sözcü'nün konuşması bitinceye kadar devamını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun Sayın Demir Yüce.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım;

Şayet paramız olsa idi, şayet Van'ın yapımına harcanan çimento (Ki, gayet tabii oraya gidecek) olmasa idi ve Türkiye'nin istihlak edeceği 14 milyon ton istihsal ile denk geleydi karaborsa olmayacaktı. Zaten münakaşasını ettiğimiz husus, Türkiye'nin 1977'nin şu son devresindeki darboğazdır. Dövizsizlik, bunun arkasından mal ithal etme imkânsızlıklarını getirdi.

Karayolları taşıtları 1967'de 8 900 civarında olan kamyon, kamyonet imalatı 40 bin tona erdi. Traktör, 70 bin ton seviyesine vardı.

SADETTİN DEMİRAYAK (Aydın) — Adet o Beyefendi.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Adet. Affedersiniz, çok özür dilerim, yorulduğum demekki.

30 bin ton ithalat öngörülmüyor.

Muhterem arkadaşlarım;

Türk çiftçisi, 1952'lerde iki bin adet traktör alırken, bugün senede 100 bin traktöre taliptir. Yani, bir noktada madalyanın ters tarafını düşünmek mecburiyetindeyiz muhterem arkadaşlarım.

Geçen Pazar günü TRT'de bir açık oturum yapıldı. Hepiniz muhakkak ki seyretmişsinizdir. Ben bir

kısmına rastladım. Açık oturumu idare edene, muhterem, yaşlı bir beyefendi, Türkiye'de traktör almasının çok pahalıya mal olduğundan bahsediyordu ve buğdayla mukayese ediyordu. Eğer hatırlımda yanlış kalmadıysa, «X senede bir traktör alabilmek için Türk çiftçisi 20 ton buğday veriyor ise, 1976'da 70 ton civarında buğday vermesi icabeder.» diyor idi.

NİYAZİ ÜNSAL (Erzincan) — Kime?..

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Traktöre.

NİYAZİ ÜNSAL (Erzincan) — İşte incelik orada.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Binaenaleyh, «Bu neden böyle oldu?» diyordu; fakat konuşturulmayan ve mütemadiyen susturulan bir öğretmen bir soru sordu muhterem arkadaşlarım, belki hatırlarsınız : «20 ton buğdayla bir traktör alındığı devirde traktöre talep yoktu da şimdi senede 100 bin tane traktöre talep neden vardır?.. Bunu mukayese ettiniz mi?..» diye sordu.

Muhterem arkadaşlarım;

Şimdi, bir de madalyanın bu yönünü de lütfen düşünmenizi istirham ediyorum. 80 veyahut 70 ton buğdaya (Özür dilerim, ben bunun hesabını yapmadım. Şu esnada hatırıma geldi de arz ediyorum.) bir traktörün alınabildiği devrede 100 bin insan traktör almak için çırpınıyor. Bunların 10 bininin karaborsacı eliyle devredildiğini kabul edelim. Paralar oluyor, 90 bin insana traktör akabiliyor. İhtiyacı var ki alıyor...

NİYAZİ ÜNSAL (Erzincan) — Ziraat Bankasından 138 milyarı kimlere veriyorsanız onlar istiyorlar.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Fakat 20 ton buğdaya alındığı devirde ise talep yok.

Demir - çelik üretimi : 500 bin tondan 3 milyon ton seviyesine erdik çelikte...

TALÂT DOĞAN (Rize) — Söyledin, söyledin...

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Sayın Başkanım, müsaade ederseniz ben bırakayım. Arkadaşlarım...

BAŞKAN — Efendim, çok rica ediyorum, istirham ederim, siz devam edin.

Sayın üyeler, çok rica ediyorum; biraz evvel arz ettiğim gibi, görüşmelerin en yüksek seviyeye geldiği bir dönemde, hatibin bir insicam içerisinde konuşmasını önleyecek, sizin müdahalelerinizin cevabını vermek zorunda kalacak durumlara sokulmaması gerekir. İstirham ediyorum. Tekrar takdirlerinize arz ediyorum efendim.

Buyurun Sayın Yüce.

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Petrol ürünlerini işleyen rafinerilerimizin kapasitesi 14 milyon ton seviyesinde. 30 milyona erişecek girişimler yapıldı.

18 üniversite...

FEVZİ ÖZER (Muğla) — Okumayan üniversiteler...

ŞEBİP KARAMULLAOĞLU (Bursa) — Hocaları sopa yiyen üniversiteler, «Bir mühür bir müdür» üniversiteleri...

A. P. GRUPU ADINA AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — 42 bin ilkökul, konut sıkıntısı... Bunların hepsi eğer yapılmıyorsa bir istihdam sıkıntısı içerisinde olan Türkiye acaba daha büyük sıkıntılara düşer olmaz mıydı?..

1962'de iktisaden faal nüfusa oran yüzde 9,5; 1 milyon 178 bin sigortalı var. 1976'da dış memleketlerdeki vatandaşlarımızla beraber 4 milyon 625 bin kişi sigortalı; yani yüzde 24 nispetine çıkmış. Buna «65 yaş» bir sosyal güvence olarak kabul eder,

ondan istifade edenleri katar isek ve son çıkartmış olduğunuz kanunla muhtarlara tanımış olduğunuz sosyal güvenceyi de buna ilâve ederseniz, bu nevi atılımların Türkiye'de bir hayli faydalı noktalara gelmiş olduğunu da belirtmek icabeder.

Muhterem arkadaşlarım;

Hayat pahalılığının çareleri sadece döviz darboğazının izale edilmesi; yani bir borç para bulunarak meselenin halledilmesi safhasında görülmemelidir. Eğer, girdilerimizle yani ihracat, turizm, işçilerimizin döviz ve bulabildiğimiz iyi evsafli borçla dengeyi tesis etmiş olsabileydik, bu konuşmalar burada belki cereyan etmeyecekti; fakat şükranla karşıladığımız Hükümet erkânının eleştirilerinizden istifade ederek daha faydalı tedbirler alacaklarına inandığımız ve Türkiye'yi bu darboğazdan kurtarıcı döviz imkânlarına kavuşacağımız günlerin yaklaştığı inancıyla hepimize saygılarımı sunuyorum. Faydalı olan bu önerge için bir yaprak dökümü şeklinde ifade edilmediği takdirde, tekrar teşekkürlerimi arz ediyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Demir Yüce.

IV. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI (Devam)

10. — Komisyonlarda açık bulunan üyeliklere seçim.

BAŞKAN — Sayın üyeler, bu arada açık bulunan komisyon üyelikleri için yapılan seçimlerle ilgili tutanak gelmiştir. Onu arz edeceğiz efendim.

Yüksek Başkanlığa

Komisyonlarda açık bulunan üyelikler için yapılan seçime (117) üye katılmış ve neticede ilişik listede adları yazılı üyeler hizalarında gösterilen oyları almışlardır.

Bilgilerinize arz olunur.

Tasnif Heyeti

Üye	Üye
Bingöl	Cumhurbaşkanınca S. Ü.
Mehmet Bilgin	Hüseyin Nail Kubalı

Üye

Konya

Muzaffer Demirtaş

Anayasa ve Adalet Komisyonu :

Gürhan Titrek (Çankırı) : 111 oy.

Dışişleri, Turizm ve Tanıtma Komisyonu :

Oral Karaosmanoğlu (Manisa) : 108 oy.

Safa Yalçuk (Çorum) : 106 oy.

Grup Kuramayanlar

Orhan Öztrak (Tekirdağ) : 65 oy

Süleyman E. Ergin (Yozgat) : 34 oy.

Millî Eğitim - Gençlik ve Spor ve Kültür Komisyonu :

Grup Kuramayanlar :

Sami Turan (Kayseri) : 54 oy

Lütfi Doğan (Erzurum) : 30 oy

Fethi Çelikbaş (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) : 33 oy

BAŞKAN — Sayın üyeler, gizli oyla yapılan seçim neticesinde Anayasa ve Adalet Komisyonu üyelerine Sayın Gürhan Titrek;

Dışişleri, Turizm ve Tanıtma Komisyonu üyeliklerine Sayın Oral Karaosmanoğlu, Sayın Safa Yalçuk, Sayın Orhan Öztrak seçilmişlerdir.

Kutlar, başarılar dileriz.

Ancak, Millî Eğitim - Gençlik ve Spor ve Kültür Komisyonuna aday olan sayın üyeler yeterli sayıda oy alamadıkları için, bu Komisyona üye seçimi tekemmül etmemiştir. Bu Komisyon için yeniden seçim yapılacaktır.

Genel görüşmeyle ilgili müzakerelerimize devam etmek üzere çalışma süremiz bittiğinden; 10 Kasım

1977 Perşembe günü saat 15.00'te toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati : 19.10

VI. — SORULAR VE CEVAPLAR

A) YAZILI SORULAR VE CEVAPLARI

1. — Cumhuriyet Senatosu Rize Üyesi Talât Doğan'ın, «Rize şehri limanı» ile «Çayeli limanı»nın 1978 yılı programına alınması hususunda ne düşünüldüğüne dair soru önergesi ve Ulaştırma Bakanı Yılmaz Ergenekon'un yazılı cevabı. (7/746) (1)

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Aşağıdaki sorularımın Sayın Ulaştırma Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasının teminini rica ederim.

Rize Senatörü
Dr. Talât Doğan

Soru :

8 Şubat 1977 günü Yüce Senatoda Bakanlığınız bütçesinin görüşülmesi sırasında yazılı olarak cevaplandırılmasını istediğim iki soruma ait 15 . 6 . 1977 günlü cevabımız (Ek - 1). Aynı hususta sorduğum soruma 3 . 5 . 1974 günlü (Ek - 2) ve 28 . 2 . 1975 günlü (Ek - 3) Bakanlığınız cevapları ilişikte sunulmuştur.

1. Rize limanı hakkında verilen bilgiler çelişkilerle doludur. Rize bir vilâyettir. Bu vilâyetin muhtelif yerlerinde balıkçı barınakları yapılmıştır ve yapılmaktadır. Rize şehrinin balıkçı barınağına değil İmana ihtiyacı vardır. Ve bu ihtiyaç kesindir. Bu çelişkili durum ne zaman ciddiyetle ele alınacak ve artık Rize şehrine balıkçı barınağı deyimi yerine plana ve programa Rize şehri limanı diye iş ele alınacaktır?

1978 yılı programına isteğim doğrultusunda gerekli işlem yapılacak mıdır?

2. 4 milyar yatırım yapılarak Çayeli'de işletilecek bakır madeninin günde işlenecek 3 bin ton cevherin en ucuz nakliyat olan denizyolu ile taşınması için Rize ili Çayeli ilçesine yeter kapasitede bir liman yapılmasını zorunlu olduğu için teklif ederek sormuş-

(1) Yazılı cevaba ekli Rize ilinde tamamlanan rıhtımlar ve inşası gerekli rıhtımlara dair harita. Kanunlar Müdürlüğündeki dosyasındadır.

tum. Talep olmadığından planda yer verilmemiştir deniliyor. Evvelâ ben talep ediyorum. Saniyen bu büyük yatırım yüklenen Etibank Genel Müdürlüğü ile gerekli temas sağlandı mı? Benim talebim ve Etibank Genel Müdürlüğü ile temas sağlanarak Çayeli limanı yapımının 1978 yılı programına alınmasında zaruret ve büyük faydalar vardır. Bu hususun gerçekleşmesi ni istiyor musunuz?

T. C.

Ulaştırma Bakanlığı
Deniz Ulaştırması
Genel Müdürlüğü

7 . 11 . 1977

DUGM : L-1/53-9/3527-
25270

Konu : Rize limanı ve Çayeli limanı yapılması.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

İlgi : 30 . 6 . 1977 gün ve Genel Sekreterlik Kanunlar Müdürlüğü 5724-124-72-7/746 sayılı yazınız.

Rize Senatörü Sayın Talât Doğan tarafından Rize limanı ile Çayeli limanının 1978 yılı yatırım programına alınması hususundaki talepleri incelenmiştir.

1. 6237 sayılı «Limanlar İnşaatı Hakkında Kanun»un birinci maddesinde:

«Yurt kıyılarındaki şehir ve kasabalarımızın ihtiyaçlarını karşılamak üzere, iskele, rıhtım, mendirek, barınak ve limanlar inşaatı ile tesisat, teçhizat ve onarımlarının, buralarda ve kıyılarımızın icabeden mahallerinde tarama amelîyatının ve bunlara ait etüt ve projelerin yaptırılması ve bu işlere lüzumlu makine ve vasıta satın alınması, bakım ve onarımları ve buna müteferri depo ve atelyelerin kurulması ve işletilmesi ..... için..... taahhütlere girişmeye Bayındırlık Vekili ..... salâhiyetlidir» hükmü bulunmaktadır

Bakanlığımız kuruluşuna ait 4770 sayılı Kanununun Madde 1, D paragrafı ile, de, «..... yeniden limanlar yapılması veya olanların düzeltilmesi için incele-

meler yapıp sonuçlarını önem ve verim sırasıyla gerçekleştirilmeye veya gerçekleştirilmeye çalışmak . . . . .» görevi Bakanlığımıza verilmiştir.

6237 sayılı Kanunun gereği olarak Bayındırlık Bakanlığı tarafından Rize limanına ait bir fotokopisi ilişikte sunulan plan hazırlanmış ve gelecekteki ihtiyaca göre de kademeli olarak gerçekleştirilmesi planlanmıştır.

Bu plan gereğince öncelikle ihtiyaç hissedilen, balıkçı teknelerinin barınması, ikmallerinin ve onarımlarının sağlanması ile tutulan balıkların karaya çıkarılması için balıkçı barınağının yapılmasına başlanmıştır ve 1978 yılında bitirilmesi planlanmıştır.

Sayın Talât Doğan'ın evvelki yıllardaki soruları, Bayındırlık Bakanlığından alınan bilgilere göre cevaplandırılmış bulunmaktadır.

Rizedeki kıyı tesisi liman olarak planlanmış olup, limanın balıkçı barınağı öncelikle inşa edilmektedir. İhtiyaca göre liman kademe, kademe tamamlanacaktır.

Bakanlığımızca yapılan incelemede :

Rize Belediyesine ait iskeleden Belediye kayıtlarına göre, yapılan yükleme - boşaltma toplam olarak yıllara göre şöyledir:

1972 yılında	216 000 Ton
1973 »	263 000 »
1974 »	118 000 »
1975 »	80 000 »
1976 »	114 000 »

Belediye iskelesine ilâveten, Bayındırlık Bakanlığı tarafından inşa edilen Balıkçı Barınağından meydana getirilen rıhtımlarda yapılacak olan yükleme - boşaltma ile bu tonaj artacaktır.

Esasen, yükleme - boşaltma tonajı yıllar itibarıyla düşüş gösterdiğinden yeni rıhtımların hizmete girmesi ile kapasite artımı dahi meydana gelecektir.

Türkiye Limanları Koordinasyon Kurulunun 19 Ekim 1977 günü Rize'de yaptığı incelemede de yukarıda belirtilen hususlar mahallinde görülmüştür.

Bununla beraber, 4 metreden daha fazla su çeken yük ve yolcu gemilerinin rıhtıma yanaşarak yükleme - boşaltma yapabilmeleri için planda bulunan tahmini mendireğin önüne 180 metre uzunluğunda ve 8 metre su derinliğindeki rıhtımın 200 metre uzunlukta ve 10 metre su derinliğinde inşa edilmek üzere 1978 yılı planına alınması hususunda Bayındırlık Ba-

kanlığım, Bakanlığımız tarafından teklifte bulunulmasına karar verilmiştir.

Bakanlığımızca bu karar gereğince işlem yapılacaktır. İleriki yıllarda yükleme - boşaltma tonajı arttığı ve ihtiyaç hissedildiği takdirde Rize limanının diğer kısımlarında inşa edilmesi hususunda teklifte bulunulacaktır.

2. Rize'ye çok yakın bulunan Çayeliinde ise Etibank'ın bakır madeninin gemilere yüklenmesi için herhangi bir sahil tesisinin yeri, kapasitesi, ihtiyaç yılı ve diğer teknik evsafı hakkında Etibank ve bağlı olduğu Bakanlığı tarafından Bakanlığımıza herhangi bir talepte bulunulmamıştır. Böyle bir talep gerekçeli olarak yapıldığı takdirde gereken inceleme yapılarak bir neticeye varılması mümkün görülmektedir.

Durumu bilgilerinize saygılarımla arz ederim.

Doç. Dr. Yılmaz Ergenekon
Ulaştırma Bakanı

2. — Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi İbrahim Öztürk'ün, Türkiye'de kolera bulunup bulunmadığına dair soru önergesi ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Cengiz Gökçek'in yazılı cevabı. (7/781)

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Aşağıdaki sorunun Sayın Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı tarafından yazılı olarak acele cevaplandırılmasına aracılığınızı saygıyla rica ederim.

28 . 9 . 1977

İbrahim Öztürk

C. Senatosu Ankara Üyesi

Soru :

Bir felâketin halktan gizlenmesi o felâketten daha zararlı olur.

Tüm Ortadoğu, Arap ve Balkan ülkeleri kolera afetinin içine girmiş, yabancı basın bizim de bu afetin yayıldığı ülkeler içinde saymıştır. Sağlık Bakanı ve diğer yetkililer, herne kadar Türkiye'de kolera bulunmadığını beyan ediyorlarsada bunu halktan gizlemek ve panik yaratmamak amacıyla yaptıkları kanısı hâkimdir.

Gerçekte Türkiyede kolera varsa, bunu açıkça ortaya koymak ve halkı mücadeleye çağırarak gizlemekten daha çok yarar sağlar. Şimdi açıklık ve kesinlikle aşağıdaki soruların cevabını acele almak istiyoruz.

1. Türkiye'ye komşu ülkelerde kolera var mıdır ve yaygınlık derecesi nedir?

2. Sınırlarda, deniz ve hava yollarında hükümet ne gibi tedbirler almaktadır?

3. Bu yıl hac seferleri konusunda ne düşünülmektedir?

4. Türkiye'de bu hastalık saptanmış mıdır, hastalanan, ölen var mıdır, kimlikleri nedir?

5. Bağırsak enfeksiyonu ile kolera arasında bir ilişki var mıdır farkı nedir?

T. C.

Sağlık ve Sosyal Yardım

Bakanlığı

Bakan

Konu : Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi Sayın İbrahim Öztürk'ün yazılı soru önergesi Hk.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

İlgi : 19 . 10 . 1977 tarih ve Kanunlar Md. lüğü 7/781-13087/5904 sayılı yazınız.

Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi İbrahim Öztürk'ün Türkiye'de kolera bulunup bulunmadığına dair yazılı soru önergesine cevabım ektedir.

Arz ederim.

Saygılarımla.

Cengiz Gökçek

Sağlık ve Sosyal Yardım

Bakanı

Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi Sayın İbrahim Öztürk'ün yazılı soru önergesine cevap

Soru 1. Türkiye'ye komşu ülkelerde kolera var mıdır ve yaygınlık derecesi nedir?

Cevap : Komşu ülkelerde Eitor kolerası mevcuttur. İlgili hükümetlerce Dünya Sağlık Örgütüne bildirilerek bu örgüt ve ilgili hükümetler tarafından ilân edilen Eitor kolera vakaları şöyledir :

Suriye'de : 2 799 vaka	74 ölüm
Sıudi Arabistan'da	19 vaka
Lübnan'da	57 vaka
Irak'ta 55 vaka	1 ölüm
İran'da 53 vaka,	

Soru 2. Sınırlarda, deniz ve hava yollarında hükümet ne gibi tedbirler almaktadır?

Cevap : Koleranın yurdumuza girişini önlemek için ötedenberi alınmakta olan tedbirler daha da sıklaştırılmıştır. İçme ve kullanma sularının klorlanmasına her zamankinden fazla önem verilmiş, klor miktarı artırılmıştır. Yiyecek içecek maddelerinin hazırlandığı, satıldığı yerlerde buralarda çalışan personelin kolera ve sağlık yönünden kontrolleri titizlikle yapılmaktadır. Otel, lokanta, hastane, okul v.b. gibi toplu yaşanan yerlerde gıda maddeleri

ile uğraşanların kolera ve sağlık yönünden kontrolleri devam etmektedir.

Kara, hava ve deniz yolu ile yurdumuza giren yolculara Uluslararası Sağlık Tüzüğünde öngörülen muayeneler yapılarak tedbirler uygulanmaktadır. Kolera tespit edilen ülkelere gelen yolcular yurdumuza girişlerinde tıbbi muayeneden geçirilerek şüpheli görülenler laboratuvar muayenesine tabi tutulmakta, şüpheli gıda maddeleri imha edilmektedir.

Koleralı ülkelere gelen yolcuların yurt içinde yemek yedikleri lokantalar, kaldıkları otel, v.s. gibi yerlerde suyun kontrolü, çalışmaların portörlük yönünden muayenesi, atık ve artıkların dezenfeksiyonu, yok edilmesi gibi kolera bulaşmasını önleyici tedbirler alınmaktadır.

Soru 3 : Bu yıl hac seferleri konusunda ne düşünülmektedir?

Cevap : Hacca gidecek vatandaşların kolera sebebiyle şahsen mârüz kalacakları tehlike ve gereksiz yurdumuza dönüşlerinde meydana gelebilecek hastalığı yayma tehlikesi televizyon ve basın yoluyla halka duyurulmuştur. Hükümete konu intikal ettirilmiştir. Ayrıca hac giriş ve çıkış kapılarında gerekli geniş tedbirler alınmıştır.

Soru 4. Türkiye'de bu hastalık saptanmış mıdır, hastalanan, ölen var mıdır, kimlikleri nedir?

Cevap : Yurdumuza Suriye'den gelen 12 kişide kolera vibriyonu tespit edilmiş, hepsi tedavi edilmiştir. Hariçten gelen (İmporte) bu vakalar Dünya Sağlık Örgütüne de bildirilmiştir. Sözü edilen örgütte Türkiye'ye hariçten gelen vakalar olarak 40 ve 42 sayılı haftalık bültenlerinde ilân etmiştir.

Kimlikleri :

1. Abdullah Fettah 41 yaşında (Halep doğumlu),
2. Feyda Karakaş 52 yaşında (Halep doğumlu),
3. Mevhibe Kaddar 36 yaşında (Gaziantep doğumlu),
4. Demir Kara 47 yaşında (Kilis doğumlu),
5. Muhammet Ali 59 yaşında (Halep doğumlu),
6. Taha - Risino Akçar 50 yaşında (Suriyeli),
7. Cemal Turan 50 yaşında,
8. Osman Kızılaslan 45 yaşında,
9. İbrahim Evsale Başko 40 yaşında,
10. Muhammet Musa 6 yaşında (Suriyeli),
11. Mehmet Sabri Şemsigüzel 55 yaşında,
12. İra Sait Şerif 40 yaşında (Suriyeli),

Soru 5. Bağırsak enfeksiyonu ile kolera arasında bir ilişki var mıdır farkı nedir?

Cevap : Bağırsak enfeksiyonu genel bir isimlendirilmezdir. Tifo, Paratifo, Dizanteri, Kolera gibi bağırsak hastalıklarını kapsamaktadır.

3. — Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi İbrahim Öztürk'ün, Ankara'nın Kalecik ilçesinde meydana gelen olaylara dair soru önergesi ve İçişleri Bakanı Korkut Özal'ın yazılı cevabı. (7/791)

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Aşağıdaki sorunun sayın İçişleri ve Millî Eğitim Bakanları tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasına aracılığınızı saygıyla dilerim.

12 . 10 . 1977

Ankara Senatörü
İbrahim Öztürk

Soru :

Her tarafta olduğu gibi, Ankara'nın Kalecik ilçesinde de kanunsuz o'aylar sürüp gelmektedir.

Bu ilçede faaliyette bulunan Ülkü Ocakları derneğine mensup gençler C. H. P.'lilere satılmakta, kavga çıkarmakta ve bu parti üyelerini koministlikle suçlamaktadır. Bundan bir hafta önce, Osman Tüysüz isimli C. H. P.'li bir gencin önü kesilerek dövülüyor liseye mücavir bir duvara yazılan (Kahrolsun faşizme) yazısından ötürü, lise müdürünün şikâyeti üzerine, C. H. P.'lilerin çocukları hiçbir delil olmadığı halde polis karakoluna götürülüyor nezarethane olarak kullanılan pis bir tuvalete tıkılıyor, dövülüyor ve türlü hakarete mâruz bırakılıyorlar.

Bu ilçede bozulan huzuru sağlamak için Kaymakam başkanlığında yapılan bir toplantıda; lise müdürü Mehmet Ateşoğlu açık bir şekilde «Ben M. H. P.'liyim, Ülkü Ocaklıyım, Türkiye'deki ülkücülerin her eyleminden haberdar olurum» diyerek konuşuyor. Bu durumu 6 . 10 . 1977 tarihli bir tutanakla tespit ediliyor. (Bu tutanak Sayın Millî Eğitim Bakanına tarafından sunulmuştur.)

İçtede birkaç yıldan beri görev yapan polis komiseri Ertan Yıldırım açıkça taraf tutuyor, C. H. P.'lilere kasıtlı işlemler yapabiliyor.

Çocukları haksız, kanunsuz ve partizan muamelelere uğrayan C. H. P.'li vatandaşlar alabildiğine tahrik ediliyor ve ilçede heran müessif olayların çıkması bekleniyor.

1. M. H. P.'ye mensup olduğunu sözü ve fiili ile açıkça ortaya koyan Kalecik lisesi müdürü Mehmet Ateşoğlu hakkında bir soruşturma açılacaktır?

2. Polis komiseri Ertan Yıldırım hakkında bir işlem yapılacak mıdır?

3. Kalecik'de bozulan huzuru sağlamak için ne gibi önlemler alınacak mıdır?

T. C.

İçişleri Bakanlığı

Emniyet Genel Müdürlüğü

Daire : Güvenlik

Şube : Top. OL B.4.

252013

Konu : Senatör Sayın İbrahim Öztürk'ün önergesi Hk.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

İği : 10 . 10 . 1977 tarih ve Genel Sek. Kanunlar Müd. 13192-5957/7-791 sayılı yazınız.

Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi Sayın İbrahim Öztürk'ün önergesinde yer alan Bakanlığımızı ilgilendiren hususlar incelenmiş, cevapları aşağıdaki maddelerde belirtilmiştir.

Mahallinden alınan bilgilere göre :

1. Ankara'nın Kalecik ilçesinde 2 . 10 . 1977 günü saat 13.30 sıralarında Atilla Demir, Mithat Biber ve Osman Nuri Tüysüz adlı şahısların ilçe Emniyet Komiserliğine müracaatla aralarında çıkan münakaşa neticesinde birbirlerini dövdüklerini ve davacı olduklarını bildirdikleri, bunun üzerine tarafların davacı sanık sıfatıyla ve olaya karıştığı tespit edilen Tahsin Arıkan'ın sanık olarak haklarında gerekli muameleler tamamlandıktan sonra aynı gün saat 16.30'da adliyeye sevk edildikleri, kendilerine karakolda farklı ve kötü muamele edilmediği, o'ayın emniyet komiserliğine intikâl ettirilen şekliyle siyasi yönünün olmadığı,

2. Emniyet komiseri Ertan Yıldırım'ın olayla ilgili kasıtlı bir davranışının bulunmadığı,

Anlaşılmıştır.

Arz ederim.

Prof. Korkut Özal

İçişleri Bakanı

4. — Cumhuriyet Senatosu Rize Üyesi Talât Doğan'ın, 30 . 7 . 1977 tarihinde sel felâketine mâruz kalan Rize ilindeki çay ve diğer tarım üreticilerine ne şekilde yardım yapılacağına dair soru önergesi ve Gıda - Tarım ve Hayvancılık Bakanı Fehim Adak'ın yazılı cevabı. (7/792)

12 . 10 . 1977

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Aşağıdaki sorunun Sayın Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasının teminini arz ederim.

Rize Senatörü

Dr. Talât Doğan

Soru : Rize ilinde 30 . 7 . 1977 günü 100 seneden beri görülmeyen sel afeti olmuştur.

Çay üreticilerinin çay bahçelerini ve diğer tarım sahaları tamamen ve kısmen tahrip olarak Karadenize sürüklenip coğrafyadan silinmiştir. Çay tarımı ve diğer tarım çeşitleri ile geçimlerini sağlayan üreticiler perişan olmuşlardır. Kendilerine geçmiş olsun gezisine gelen Sayın Bakanlar her türlü yardım yapılacakını kesin olarak bildirmiş olmalarına rağmen halen hasar tespitleri yapılmadığı gibi nasıl yardım göreceklere de belirlenmemiştir.

Kendilerine nasıl, ne şekilde ve ne miktar yapılacaktır.?

T. C.

Gıda - Tarım ve Hayvancılık

Bakanlığı

2 . 11 . 1977

Özel Kalem Müd.

Sayı : 1474

Konu : Sayın Talât Doğan'ın soru önergesi,

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

İlgi : 17 . 10 . 1977 gün ve Kanunlar Müdürlüğü 13196/5953-7/792 sayılı yazı.

Cumhuriyet Senatosu Rize Üyesi Sayın Talât Doğan tarafından, sel felâketine maruz kalan çay ve diğer tarım üreticilerine yapılacak yardımın şekline, ilişkin olarak Bakanlığımıza yöneltilen yazılı soru önergesi cevabının üç nüsha olarak eklice sunulmuş olduğunu saygılarımla arz ederim.

Fehim Adak

Gıda - Tarım ve Hayvancılık
Bakanı

Rize Senatörü Sayın Doktor Talât Doğan'ın sel felâketine ilişkin yazılı soru önergesi cevabı.

Rize çevresinde 30 . 7 . 1977 tarihinde yağın sağnak yağışların meydana getirdiği sel suları Rize ve ilçelerinde bilhassa Çay Bahçeleri, mısır ürünlerinde zarar yaptığı adı geçen ilin 22 . 9 . 1977 gün ve 26/588 sayılı yazıları ekinde ilçeler üzerinde alınan kararlarda Bakanlığımızla ilgili istekleri aşağıya çıkarılmıştır.

1. Merkez, Ardeşen, Fındıklı, ve Kaşkandere ilçelerinde tohumluk, yemelik ve yemlik ihtiyaçlarının bulunmadığı banka borçlarının ertelenmesi ve tahakkuk ettirilen vergi borçlarının terkinine lüzum olmadığı yalnız zarar gören çiftçi ailelerine düşük faizle banka kredisi verilmesi talep edilmektedir.

2. İkizdere ilçesinde afetten zarar gören çiftçilerin tohumluk yemelik ve yemlik ihtiyaçlarının

karşlanması, banka borçlarının ertelenmesini tahakkuk eden vergi borçlarının terkinini talep edilmiştir.

3. 1977 yılında tabii afetlerden zarar gören çiftçilere yapılacak yemelik ve yemlik yardımı ile ilgili olup İkizdere'yi de kapsamına alan Bakanlar Kurulu Kararnamesi çıkmak üzeredir. Banka borçlarının ertelenmesine ilişkin il Koordinasyon Kurulu kararı T. C. Ziraat Bankası Genel Müdürlüğüne gelince gerekli işleme tabi tutulacaktır.

5. — Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi Kemâl Sarıbrahimoğlu'nun Adliye mensuplarının vazife esnasında giydikleri kıyafetlere dair soru önergesi ve Adalet Bakanı Necmettin Cevheri'nin yazılı cevabı. (7/804)

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Aşağıdaki sorunun Adalet Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılması için gereğini rica ederim saygıyla.

24 . 10 . 1977

Adana Senatörü

Kemâl Sarıbrahimoğlu

Adalet Bakanlığı - Özlük İşleri Genel Müdürlüğü tarafından C. Savcılara 13 . 9 . 1976 tarih ve 10/81 sayılı yazı ile;

Resmî Gazetenin 26 Ocak 1976 tarih ve 15480 sayısında neşredilmiş bulunan 13 . 11 . 1975 tarih ve 7/10845 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Devlet Memurlarına Yapılacak Giyecek Yardımı Yönetmeliğine Ek Yönetmeliğin yürürlüğe konduğu ve bu yönetmeliğe ekli 1 sayılı cetvele göre;

«Cumhuriyet Savcılarında, hâkimlere cüppe, zabıt kâtiplerine iş elbisesi iş gömleği, mübaşir ve gardiyanlara takım elbise - tayyör, palto, manto, ayakkabı, şapka; odacılara takım elbise, tayyör, palto, manto, iş elbisesi - tulum, iş gömleği, ayakkabı, başörtüsü verilmesi kabul edilmiş ve kullanma süreleri belirtilmiştir..

... Bütün bu hususlar göstermektedir ki Adliye mensupları vazife esnasında muayyen kıyafetler giymek ve mahkemelerde bu kıyafetlerle bulunmak zorundadırlar.....»

Denmektedir...

Ta'biyatta, Başkâtiplere ve deağı görevliler bu yardımlardan yararlandırılmamaktadırlar. Niçin?

Başörtüsü ile görevde bulunmak kıyafet yasasına ve Atatürk inkilâplarının kadına tanıdığı özgürlük ilkelere aykırı değildir?

T. C.
Adalet Bakanhđı 8 . 11 . 1977
Bakan:
64937

Cumhuriyet Senatosu Başkanhđına

İlgi : 27 . 10 . 1977 gün ve 13285-5982/7-804 sayılı yazımız;

Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi Sayın Kemâl Sarıbrahimoğu tarafından Bakanhđımıza yöneltilen yazılı soru önergesinde belirtilen hususlara verilen cevap ekte takdim kılınmıştır.

Bilgilerine arz ederim.

Necmettin Cevheri
Adalet Bakanı

Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi Sayın Kemâl Sarıbrahimoğu tarafından Bakanhđımıza yöneltilen 24 . 10 . 1977 günlü yazılı soru önergesine cevabımız aşağıdadır.

1. 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 211 nci maddesi giyecek yardımı adı altında getirdiği hükümle «Devlet memurlarından hangilerinin ne şekilde giyecek yardımından faydalanacakları Maliye Bakanhđı ile Başbakanlık Devlet Personel Dairesinin birlikte hazırlayacakları bir yönetmelik ile tespit olunur.» denmektedir.

Bu yasal emre dayalı olarak Maliye Bakanhđı ile Devlet Personel Dairesince birlikte hazırlanan yönetmelik 31 . 10 . 1972 gün 7/5314 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile 12 Aralık 1972 gün 14389 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe konulmuş, bilâhara 13 . 11 . 1975 gün 7/10845 sayılı Hükümet kararı ile de yönetmelikte değişiklik yapılarak, Resmî Gazetenin 26 Ocak 1976 gün 15480 sayılı nüshasında ek yönetmelik yayınlanmış bulunmaktadır.

Ek yönetmeliğin 2 nci maddesinde «657 sayılı Kanuna tabi personel ile bu kanunun ek geçici 21 nci maddesinde sözü edilen personelden hangilerinin ne şekilde giyecek yardımından yararlanacakları hususu ile bu yardımın uygulanmasına ilişkin işlemler aşağıdaki hükümler çerçevesinde yürütülür.» denildikten hemen sonraki, 3 nci maddesinde «2 nci maddede sözü edilen personelden hangilerine ne gibi giyecek eşyası verileceği yönetmeliğe ekli 1 numaralı cetvelde gösterilmiştir.» denmektedir.

Bu cetvel gözönünde tutularak, Bakanhđımızca; adliye personelinden kimlerin ve hangi giyeceklerden yararlanacakları hususu 18 . 7 . 1977 gün 6434 sayılı tamimle teşkilâta duyurulmuştur.

Yukarıda belirtilen cetvellerde mahkeme başkâtipleri giyecek yardımından yararlanacak personel arasında gösterilmemiş olması nedeniyle; bunların, giyecek yardımından yararlandırılmaları mümkün bulunmamaktadır. Ayrıca, mahkeme başkâtipleri duruşma sırasında görevli bulunmadıklarından iş gömleği veya iş elbisesi verilmesi de düşünülmemiştir.

2. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 153 ncü maddesi ile Devrim yasalarının korunması için önlemler getirmiştir. Bu maddede belirtilen yasaların hiçbirinde özellikle; 3 Kânunuevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı bazı kisvelerin giyilemeyeceğine dair Kanun ile, 25 Teşrinisani; 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisası Hakkında Kanunda; başörtüsü kullanılmasının yasak olduğuna dair hiçbir hüküm getirilmediği gibi, yüksek mahkeme içtihatlarında da başörtüsü kullanılmasının kıyafet yasasına veya Atatürk inkilâplarına aykırı olduğuna dair bir kararına da raslanmamıştır.

Yukarıda belirtilen giyecek yardımı yönetmeliğinde başörtüsü yalnız odacılara verileceği belirtilmiş olup, temizlik işleri ile görevli kişinin görevini ifa sırasında başını örtmek suretiyle temizlik kurallarına uymasını tabii karşılamaktayız.

461 sayılı Hükâm ve Mensubini Adliyenin Resmî Kisveleri Hakkındaki Kanunda odacıların başörtüsü ile görev ifa edeceklerine dair bir hüküm bulunmadığı gibi, yazılı soru önergesine kaynak teşkil eden 13 . 9 . 1976 tarih 10/81 sayılı Bakanhđımız tamiminde de odacılara giyecek yardımı olarak verilen başörtüsünü daimî olarak başlarında bulunduracaklarına veya kullanmadıkları takdirde cezalandırılacaklarına dair bir şart koşulmamıştır.

«Adliye mensuplarının, gerek muhakeme esnasında gerekse bunun dışında kalan mesaleleri içinde, adliyenin şerefine ve mahkemenin mehabetine uygun şekilde giyinmeleri» istenmiştir.

Bilgilerine arz ederim.

Necmettin Cevheri
Adalet Bakanı

6. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca S. Ü. Hüsamettin Çelebi'nin, Politika Gazetesinde çıkan bir yazıya dair soru önergesi ve Cumhuriyet Senatosu Başkanı Sırrı Atalay'ın yazılı cevabı. (7/809)

Cumhuriyet Senatosu Sayın Başkanhđına

İstanbul'da çıkan Politika adındaki gazetede, 22 Ekim 1977 tarihinden beri, «Şiddet olaylarının içyüzü - Senato Araştırma Komisyonu raporu» adıyla bir metin yayınlanmaktadır.

1. Böyle bir rapor var mıdır?
2. Bu rapor C. Senatosunun hangi komisyonunca hazırlanmıştır?
3. Metni kesinlik kazanıp bütün üyelere imzalanmış mıdır?
4. Rapor metni hazırlanmış, kesinlik kazanmışsa, neden, bastırılıp üyelere dağıtılmamıştır?
5. Bastırılmışsa sıra sayısı nedir? Bastırılmamışsa sebebi nedir?
6. Böyle bir rapor metni (Kesinleşmiş, üyelere imzalanmış) yoksa adı geçen gazetede yayınlanan metnin mahiyeti nedir?

7. Komisyondan geçmiş üyelerin çoğunluğunca kabul edilip imzalanmış bir metin yoksa söz konusu gazete yayınının gerçeğe dayanmadığının Yüce Başkanlıkça açıklanması konusunda ne düşünüyorsunuz?

Cevabın ivedi ve yazılı olarak verilmesi hususunu tensiplerinize saygıyla sunarım.

Başkanlık Divanı Üyesi
Hüsamettin Çelebi

3 Kasım 1977 tarihli 6024-7/809 esas numaralı yazılı sorunuzun cevapları,

Cevap 1. Toplumun etkileyen bunalımın kökenlerini ve nedenlerini hazırlayan olayları incelemek üzere kurulan Araştırma Komisyonu çalışmalarını tamamlamamış ve raporunu henüz Başkanlığımıza vermemiştir. Komisyonun eski Başkanlık Divanıca hazırlanmış ve henüz komisyonca görüşülüp ke-

sinleşmeyen ve imzalanmayan bir rapor taslağının hazırlanmış olduğu bilinmektedir.

Cevap 2. Raporu hazırlamakla görevli 15 üyeli Araştırma Komisyonu Genel Kurul'un 15 Nisan 1976 tarihli 56 ncı Birleşiminde kurulmuş olup Komisyon Başkanlığına eski Gaziantep Üyesi Salih Tanyeri, Başkanvekilliğine İstanbul Üyesi Ali Oğuz, Sözcülüğe Tabî Üye Ahmet Yıldız, Kâtipliğe de Konya Üyesi Erdoğan Bakkaşbaşı seçilmiş'tir. Bu Komisyonun, Senato üçte bir yenileme seçimlerinden sonra açılan, Başkanlığına İstanbul Üyesi F. Hakkı Esatoğlu, Kâtipliğe de Aydın Üyesi Sadettin Demiryak seçilmişlerdir.

Cevap 3. Komisyon üyelerince imzalanıp kesinlik kazanmış bir rapor metni henüz mevcut değildir.

Cevap 4. Kesinleşen rapor metni olmadığı için basılıp dağıtılması da söz konusu değildir.

Cevap 5. Bu sorunun cevabı 3 ve 4 ncü bentte açıklanmıştır.

Cevap 6. Böyle bir rapor henüz mevcut olmadığına göre, adı geçen gazetede yayının mahiyeti Başkanlıkça anlaşılmalıdır.

Cevap 7. Yukarıdaki cevaplarda belirtilen nitelikteki bir taslağın karara bağlanmış ve kesinleşmiş bir metin gibi yayımlanmasının doğru olmayacağı ancak bu yolda bir tezkir olanağının da bulunmadığı düşünülmektedir.

Sırrı Atalay
Cumhuriyet Senatosu Başkanı

Cumhuriyet Senatosu

GÜNDEMİ

3 NCÜ BİRLEŞİM

8 . 11 . 1977 Salı

Saat : 15.00

I

A — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — Komisyonlarda açık bulunan üyeliklere seçim.
2. — Başkanlık Divanında açık bulunan üyeliklere seçim.

B — İKİNCİ DEFA OYA KONULACAK İŞLER

II

SORULAR VE GENEL GÖRÜŞME

1. — Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi İbrahim Öztürk ve arkadaşlarının, ekonomimizin bugünkü durumu hakkında bir genel görüşme açılmasına dair önerileri. (8/4)
2. — Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi Ahmet Yıldız'ın, yurt dışındaki bir doktor öğrencinin askerlik durumuna dair İçişleri Bakanından sözlü sorusu. (6/67) (Veriliş tarihi : 31 . 3 . 1976)
3. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye Hüsamettin Çelebi'nin, kurulması düşünülen alkaloid fabrikasına dair Başbakanından sözlü sorusu. (6/69) (Veriliş tarihi : 27 . 4 . 1976)
4. — Cumhuriyet Senatosu Mardin Üyesi Mehmet Ali Arıkan'ın, Mardin Vilâyetinde yapılan bir düğüne dair İçişleri Bakanından sözlü sorusu. (6/58) (Gündeme giriş tarihi : 15 . 3 . 1977)
5. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye Fethi Çelikbaş'ın, bir tekstil anonim şirketinin, teşvik belgesine uygun olarak ithal etmek istediği İsviçre mamulü makinelere dair Sanayi ve Teknoloji Bakanından sözlü sorusu. (6/65) (Gündeme giriş tarihi : 22 . 3 . 1977)
6. — Cumhuriyet Senatosu Eskişehir Üyesi Ömer Ucuzal'ın, Köy - Koop'un ithal ettiği traktörlere dair Köy İşleri Bakanından sözlü sorusu. (6/77) (Gündeme giriş tarihi : 29 . 3 . 1977)
7. — Cumhuriyet Senatosu Mardin Üyesi Mehmet Ali Arıkan'ın, Ankara'nın Altındağ İlçesi Türk -

İş Blokları semtinde cereyan eden hadiselere dair İçişleri Bakanından sözlü sorusu. (6/78) (Gündeme giriş tarihi : 9 . 8 . 1977)

8. — Cumhuriyet Senatosu Sivas Üyesi Hüseyin Öztürk'ün, öğrenim çağındaki gençliğin içinde bulunduğu duruma dair Başbakanından sözlü sorusu. (6/79) (Gündeme giriş tarihi : 9 . 8 . 1977)

9. — Cumhuriyet Senatosu Kütahya Üyesi Osman Albayrak'ın, 26 Haziran tarihli gazetelerde yayınlanan «Bir habere ilişkin fotoğrafa» dair İçişleri Bakanından sözlü sorusu. (6/80) (Gündeme giriş tarihi : 9 . 8 . 1977)

10. — Cumhuriyet Senatosu Aydın Üyesi Sadettin Demirayak'ın, Aydın Belediye Başkanına dair Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanından sözlü sorusu. (6/82) (Gündeme giriş tarihi : 18 . 10 . 1977)

11. — Cumhuriyet Senatosu Kırşehir Üyesi Akıp Aksaç'ın, Kırşehir İlinde, 1977 yılında buğday mahsulüne arız olan «Kınacık» hastalığına dair Gıda - Tarım ve Hayvancılık Bakanından sözlü sorusu (6/83) (Gündeme giriş tarihi : 25 . 10 . 1977)

12. — Cumhuriyet Senatosu Aydın Üyesi Sadettin Demirayak'ın, Aydın ilinin Kuşadası ilçesindeki bir çay bahçesine dair Turizm ve Tanıtma Bakanından sözlü sorusu. (6/84) (Gündeme giriş tarihi : 25 . 10 . 1977)

13. — Cumhuriyet Senatosu Erzurum Üyesi Hilmi Nalbantoğlu'nun, Türkiye'nin muhtelif bölgelerinde meydana gelen depremler için sarfedilen para miktarının ne olduğuna dair İmar ve İskân Bakanından sözlü sorusu. (6/85) (Gündeme giriş tarihi : 1 . 11 . 1977)

14. — Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi Uğur Alacakaptan'ın, 24 Ekim 1977 tarihli Cumhuriyet Gazetesinde yayımlanan «1599 sayılı Tabanca» başlıklı yazıya dair İçişleri Bakanından sözlü sorusu. (6/86) (Gündeme giriş tarihi : 8 . 11 . 1977)

III
ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLMESİ
KARARLAŞTIRILAN
İŞLER

IV

A — HAKLARINDA İVEDİLİK
KARARI VERİLEN
İŞLER

B — TÜZÜK GEREĞİNCE BİR DEFA
GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

1. — Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi Yiğit Köker'in, Kızılay altgeçidi ve çarşı yapımı inşaatıyla ilgili Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/24)
2. — Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi Yiğit Köker'in, İstanbul'da Aksaray ve Sultanhamam'da vukubulan yangınlar hakkında Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/27)
3. — Cumhuriyet Senatosu Erzincan Üyesi Niyazi Ünsal'ın, Keban Barajı hakkında Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/50)
4. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye Hüsamettin Çelebi'nin son altı ay içinde temeli atılan tesislere dair Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/53)
5. — Cumhuriyet Senatosu Balıkesir Üyesi Nejat Sarlıcah'ın, ithal edilen bitkisel yağ ve margarin konusunda Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/53)
6. — Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi Hayri Öner'in, Adana iline bağlı bazı ilçe köylerindeki Y.S.E. ve bayındırlık hizmetlerine dair Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/66)
7. — Başbakanlığa bağlı Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı tarafından hazırlanmış olan yönetmelik hakkında kurulan Cumhuriyet Senatosu Araştırma Komisyonu raporu. (10/16) (S. Sayısı : 688) (Dağıtma tarihi : 28 . 3 . 1977)
8. — Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik-Devletleri arasında akdolanun Kredi Anlaşması konusunda kurulan Cumhuriyet Senatosu Araştırma Komisyonu raporu. (10/23) (S. Sayısı : 702) (Dağıtma tarihi : 14 . 4 . 1977)
9. — 1975 yılı kömür üretimi, dağıtımı, müracaat ve dağıtım tarihleri hakkında kurulan Cumhuriyet Senatosu Araştırma Komisyonu raporu. (10/30) (S. Sayısı : 704) (Dağıtma tarihi : 18 . 4 . 1977)

10. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye Hüsamettin Çelebi'nin, 1 Mayıs 1977 tarihinde İstanbul Taksim Cumhuriyet Alanında meydana gelen olaylara dair Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/67)

11. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye Hüsamettin Çelebi'nin, 1 Ocak 1974 tarihinden sonraki teşvik belgesi imalât izni ve fiyat tespiti işlemlerine dair Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/68)

12. — Cumhuriyet Senatosu Erzincan Üyesi Niyazi Ünsal'ın, T. C. Ziraat Bankasının açtığı krediler ve bunlara bağlı harcamalar hakkında Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/69)

13. — Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi Hayri Öner'in, traktör imali, ithali ve bu hususa ilişkin kurulmuş şirket ve holdingler hakkında Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/70)

14. — Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi Hayri Öner'in, Tarım ürünlerinin taban fiyatlarının tespit ve ilânı hakkında Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/71)

15. — Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi Hayri Öner'in, sıtma ve bulaşıcı hastalıklarla mücadele hususunda Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/72)

16. — Cumhuriyet Senatosu Erzincan Üyesi Niyazi Ünsal'ın, işkence olayları hakkında Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/73)

17. — Cumhuriyet Senatosu Rize Üyesi Talât Doğan'ın, çay üretimi ile ilgili Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/74)

18. — Cumhuriyet Senatosu Rize Üyesi Talât Doğan'ın, sağlıkta can güvenliği konusunda Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/75)

19. — Cumhuriyet Senatosu Erzurum Üyesi Hilmi Nalbantoğlu'nun, TKİ. Şark Linyitleri Aşkale İşletmesine dair Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/76)

V

İKİ DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

A - İKİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK
İŞLER

B - BİRİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK
İŞLER